

Προβολές Μετασχηματισμών (ντοκιμαντέρ 2014)

Προβολές Μετασχηματισμών (2014)

Πρόκειται για ένα ντοκιμαντέρ μυθοπλασίας με θέμα την οικονομική κρίση. Παρουσιάζει το κέντρο της Αθήνας δέκα χρόνια μετά το τέλος της κρίσης. Στόχος δεν είναι η πρόβλεψη του μέλλοντος αλλά η προβολή μιας πραγματικότητας σε ένα αστικό κέντρο που διαρκώς μεταλλάσσεται.

Το ντοκιμαντέρ δημιουργήθηκε στα πλαίσια διπλωματικής εργασίας αρχιτεκτονικής σχολής.

[youtube id="EjYamdt3ndY"]

Το τέλος της εθνικής πολιτικής

Αλέξανδρος Σχισμένος- Νίκος Ιωάννου

Παρότι όλες οι πλευρές του πολιτικού φάσματος, και η “κυβερνώσα αριστερά” του ΣΥΡΙΖΑ και οι δελφίνοι της Ν.Δ. και οι συνωστισμένοι του κέντρου και η “αντιμνημονιακή αριστερά” της ΛΑΕ, επενδύουν σε μια “εθνική” και “πατριωτική” ρητορική, οι μεν στην “εθνική σωτηρία”, οι δε στην “εθνική ανεξαρτησία”, τα γεγονότα δείχνουν το τέλος της εθνικής πολιτικής. Οι μεταλλαγές του μυθιστορηματικά “διαχρονικού” μα ιστορικά πρόσφατου, έθνους-κράτους είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που παρατηρούμε έντονα από τις τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα. Το εθνοκράτος, από προνομιακός φρουρός και εταίρος των καπιταλιστικών επιχειρήσεων μετατράπηκε σε κράτος-επιχείρηση

το ίδιο, καθώς η νεοφιλελεύθερη επέλαση αντικατέστησε τις ισχνές πολιτικές αναδιανομής του κράτους-πρόνοιας με ισχυρές πολιτικές εκποίησης των κοινών αγαθών, δηλαδή του δημόσιου χώρου και εμπορευματοποίησης του βίου και της εργασίας, δηλαδή του δημόσιου χρόνου.

Το εθνοκράτος έγινε μια προβληματική επιχείρηση, ανίκανη να παράγει την κοινωνική νομιμοποίηση, καθώς η στενή εξάρτησή του από την παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία και το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα ισοδυναμεί με την πρακτική άρνηση του φαντασιακού του υπόβαθρου, δηλαδή της εθνικής ανεξαρτησίας και κυριαρχίας, διαλύοντας κάθε δυνατότητα εθνικής πολιτικής. Η προοπτική της επιστροφής στο εθνοκράτος και την κυριαρχική εθνική πολιτική είναι πολιτική οπισθοδρόμησης και θνησιγενής. Η ακροδεξιά αναβίωση είναι ένα αντανakλαστικό στην τελεσίδικη κατάρρευση, όπως ο θρησκευτικός φανατισμός αντανakλαστικό στον θάνατο του θεού. Παρά τους λήρους που εκστομίζονται από αριστερά και δεξιά για 'εθνικό νόμισμα', ούτε αυτό προσδιορίζει την πολιτική ως εθνική, καθώς δεν μπορεί πλέον να υπάρξει εθνικό νόμισμα με την απόλυτη έννοια, που να αντιστοιχεί σε μια κλειστή εσωτερική αγορά. Το οποιοδήποτε νόμισμα θα υπάρξει μέσα στην ισοτιμία που οι διεθνείς χρηματοπιστωτικοί συσχετισμοί θα του αποδώσουν.

Η μετατροπή του εθνοκράτους σε εργαλείο πολιτικής από κυρίαρχη πολιτική οντότητα, συνδυάζεται με την υποχώρηση του φαντασιακού της ανάπτυξης και το αδιέξοδο κάθε αναπτυξιακού σχεδιασμού. Το νέο μοντέλο ανάπτυξης του παγκόσμιου καπιταλισμού αφορά υπερεθνικές οικονομικές κλίμακες που μπορούν να αποδώσουν μεγάλα μεγέθη, δηλαδή τα κοινά αγαθά, τον δημόσιο χώρο, εξ ου και οι ιδιωτικοποιήσεις. Με την παρουσία του ΣΥΡΙΖΑ στην κυβέρνηση διαψεύστηκαν οι αριστεροί διανοούμενοι, όπως ο Σερζ Λατούς που πρότεινε στον Τσίπρα την αποανάπτυξη. Τα εθνοκράτη είναι ζώνες ενός παγκόσμιου καταμερισμού παραγωγής και κατανάλωσης. Η Γερμανική ελίτ ονειρεύεται τη δική της διάσωση σε ένα μακροπρόθεσμο μέλλον, διαμορφώνοντας το ευρωπαϊκό τις περιβάλλον στα μέτρα της

παγκόσμιας οικονομίας. Με μια δήθεν εθνική πολιτική, αποκλειστικά για εσωτερική κατανάλωση, στην πραγματικότητα η κεφαλαιουχική ολιγαρχία καρπώνεται τα κέρδη του παγκόσμιου χρηματοοικονομικού ανταγωνισμού με εργαλείο και βάση το ευρώ και την ευρωζώνη και όχι με την παραγωγική και εξαγωγική της δύναμη. Στη Φρανκφούρτη υψώνουν ουρανοξύστες, το Βερολίνο φτιάχνει τη βιτρίνα του, αλλά η Φούλντα ή το Βούπερταλ ψυχορραγούν, για να μη μιλήσουμε για τη σκανδαλώδη φτωχοποίηση της πρώην Ανατολικής Γερμανίας.

Μια σημαντική επίπτωση της διάλυσης των τοπικών κοινωνιών των νέων αναδυόμενων καπιταλιστικών χωρών, την οποία η δύση πραγματικά προσπαθεί να εντάξει σε κάποια σχέδια, είναι η μαζική μετακίνηση πληθυσμών, το εύρος της οποίας ίσως ακόμη δεν έχουμε δει. Στις νέες αγορές που δημιουργούνται, όπως εξηγήσαμε, περισσεύουν άνθρωποι οι οποίοι όχι απλώς βιώνουν την οικονομική ανέχεια, αλλά ακόμα και την έλλειψη αέρα να αναπνεύσουν σε ένα περιβάλλον απόλυτης ανασφάλειας και της πιο βίαιης καταστολής και ελέγχου ενός συνεταιρισμού κράτους-επιχειρηματιών.

Η επιλεκτική υποδοχή αυτών των μεταναστευτικών πληθυσμών είναι ένα κάποιο σχέδιο, η Μεσόγειος όμως μάλλον ήδη έχει γεμίσει από θύματα των αναταραχών και της εξουσιαστικής ανωμαλίας της Βόρειας Αφρικής, της Μέσης Ανατολής και της Ασίας. Ποιος δεν θα σκεφτόταν πως οι Ευρωπαίοι επιχειρηματίες βλέπουν σε μια τέτοια μεταναστευτική εκδοχή φρέσκο και φτηνό κρέας ανειδίκευτων εργατών για μια πιο ανταγωνιστική παραγωγή;

Αυτός ο σχεδιασμός στοχεύει κυρίως σε δύο πράγματα: Το ένα είναι ότι η ευρωπαϊκή οικονομική εξουσία θα ήθελε αυτή η μετακίνηση πληθυσμών που αναφέραμε παραπάνω να γίνει χωρίς εκείνους τους εσωτερικούς τριγμούς που θα ανέτρεπαν την πολιτική σταθερότητα προς μια κατεύθυνση οπισθοδρόμησης, ικανή να καταστρέψει το νέο οικονομικό και πολιτικό καθεστώς που διαμορφώνεται σήμερα. Όχι πως μια κατεύθυνση οπισθοδρόμησης προς το παλαιό εθνοκράτος για παράδειγμα θα κατέστρεφε τον καπιταλισμό ή θα τον έθετε υπό έλεγχο, αλλά θα απελευθέρωνε

άγνωστες ή καταπιεσμένες πραγματικότητες, αφού σαν οπισθοδρόμηση δεν θα ανταποκρινόταν σε καμιά κοινωνική πραγματικότητα ούτε του μέλλοντος ούτε του παρελθόντος, πόσο μάλλον του παρόντος.

Το άλλο είναι, ότι αυτή η μετακίνηση πληθυσμών μπορεί να μετατραπεί σε εργαλείο για μια ευρωπαϊκή παραγωγή πιο global διαστάσεων, χωρίς τους περιορισμούς των παλαιών συστημάτων, αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για την απαξίωση αυτής της ίδιας της εργασίας, την υποβάθμισή της ως παράγοντα της παραγωγής. Η εξασφάλιση της ύπαρξης μιας παγκόσμιας αγοράς και μιας παγκοσμιοποιημένης παραγωγής με τα μεγέθη τους ,προϋποθέτει την ύπαρξη μιας παγκόσμιας αγοράς εργασίας που να μπορεί να εξυπηρετεί πολύ συγκεκριμένους και ξεκάθαρους σκοπούς.

Το μέλλον για τις κατώτερες οικονομικές κλίμακες διαγράφεται μαύρο. Κυριολεκτικά μαύρο, αφού θα εκφραστεί στη μαύρη οικονομία. Η πλήρης εμπορευματοποίηση και φορολόγηση τις γεωργίας θα αναγκάσει τον μικρό παραγωγό να μειώσει την παραγωγή του προσδοκώντας στην ποιότητα και σε μια μαύρη αγορά. Το ερώτημα είναι αν αυτή η κίνηση θα μπορέσει να διευρυνθεί και σε άλλους παραγωγικούς τομείς, με κοινωνικές δικτυώσεις πέρα από τα εθνικά σύνορα αλλά και πέρα από τα οικονομικά μοντέλα, επαναδημιουργώντας τον δημόσιο χώρο. Ένα δημόσιο χώρο κοινωνικό , πέρα από τη δικαιοδοσία της κρατικής και κεφαλαιοκρατικής εξουσίας. Στο παγκόσμιο επίπεδο η κατεύθυνση αυτή είναι ορατή και θα μπορούσε να γίνει ορατή και στον τόπο μας. Σε μια αγορά-δημόσιο χώρο η μαύρη οικονομία ίσως να έπαυε να είναι ξεχωριστός τομέας. Δεν θα μιλούσαμε τότε για οικονομική κλίμακα αλλά για ένα άλλο επίπεδο ζωής. Όμως αυτό απαιτεί και μια διαφορετική, εξισωτική, αμεσοδημοκρατική πολιτική αυτονομίας, εν δυνάμει παγκόσμια, προκειμένου οι κοινωνικές δικτυώσεις να αποδράσουν από τα στεγανά του παγκόσμιου καπιταλισμού.

Τίποτα το εθνικό δεν υπάρχει σήμερα να υπερασπιστούμε, ούτε το ως πού φτάνουν τα σύνορα, πράγμα που, από ό,τι φαίνεται, δεν

είναι και το πιο σπουδαίο για την ύπαρξή της χώρας, τουλάχιστον στο ευρωπαϊκό πεδίο. Τα νέα σύνορα είναι οικονομικά σύνορα και διαπερνούν τις χώρες οριζοντίως και καθέτως, ανεξάρτητα από τα τυπικά τους σύνορα.

Η μόνη προοπτική εξόδου από την κρίση βρίσκεται εκτός εθνικού πλαισίου, εκτός κράτους, εκτός κυβέρνησης. Βρίσκεται στις νέες δικτυώσεις των ελεύθερων τοπικών αυτοθεσμίσεων σε ένα παγκόσμιο επίπεδο, στην αίσθηση της παγκόσμιας κοινωνικής χρονικότητας, που συνδέει τις κοινωνίες με όρους αλληλεγγύης και αυτονομίας σε ένα κόσμο κοινής ελευθερίας και αντίστασης, ενάντια στην παγκοσμιοποιημένη κυριαρχία.

Η αριστερά στην εξουσία και η απάντηση των κινημάτων

Γρηγόρης Τσιλιμαντός

Γιατί μας τίθεται σήμερα το ζήτημα η αριστερά στην κυβέρνηση και η απάντηση των κινημάτων; Τι είναι αυτό που διαφοροποιεί την κατάσταση ώστε μια αλλαγή κυβέρνησης να απαιτεί έναν επαναπροσδιορισμό ή καλύτερα την ανάγκη διαύγασης των στόχων, της στρατηγικής και των μέσων που πρέπει είτε να επικαιροποιήσουμε είτε να επαναδιατυπώσουμε; Εάν το κίνητρο βασιζόταν σε έναν ιδεοληπτικό αντικρατισμό αδιατάρακτο στον χώρο και στον χρόνο, τότε η κουβέντα θα απλοποιούνταν, αλλά ταυτόχρονα τα ερωτήματα θα συρρικνώνονταν σε γενικές αρχές και σε ταυτολογικές διατυπώσεις. Όμως όποιος αγωνιά για τον κοινωνικό μετασχηματισμό, όποιος συμμετέχει στα κινήματα που τον προϋποθέτουν και τα προϋποθέτει, οφείλει να διευρύνει τα ερωτήματα αντί να τα συρρικνώνει, να τα γειώνει στην ζωή της κοινωνίας σε πραγματικό χρόνο αντί να τα απογειώνει σε ένα ά-

χρονο και ά-χωρο σύμπαν συρρικνώνοντας την κοινωνική του απεύθυνση. Ένας άλλος λόγος, ιστορικός αν προτιμάτε, είναι πως το έργο το έχουμε ξαναδεί.

Από το 81΄μέχρι το 84΄δεν κουνιόταν φύλλο, με το ΠΑΣΟΚ να πλειοδοτεί διπλασιαστικά στη μισθολογική απαίτηση της τελευταίας ακροαριστερής οργάνωσης, εξαργυρώνοντας την αθέτηση του «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο», με δεύτερο σπίτι, αυτοκίνητο στο παιδί, επιδότηση επί επιδοτήσεων, 4 τηλεοράσεις και πάει λέγοντας.

Σήμερα ο ίδιος κίνδυνος έρχεται απ΄ την αντιστροφή αυτής της περιόδου. Όχι απ΄ την παροχή με δάνεια αλλά απ΄ την επιστροφή των δανεικών και τη συνεχή πτώση του βιοτικού επιπέδου. Όπως οι παροχές συνέθλιψαν τον κοινωνικό ιστό χωνεύοντας κάθε συλλογική διεργασία μέσα απ την εξατομίκευση και την κατανάλωση, έτσι και η απότομη αποστέρωση αυτής της δυνατότητας μέσα απ την χρηματοπιστωτική κρίση ή κρίση χρέους, επιχειρεί να συνθλίψει κάθε απόπειρα συλλογικής προσπάθειας.

Σήμερα όσο ποτέ άλλοτε αντιλαμβανόμαστε το μέγεθος της καταστροφής που επέφερε στο συλλογικό ο οικονομισμός της κατανάλωσης και της εξατομίκευσης. Κατά τη γνώμη μου, αυτή η καταστροφή είναι πιο βαθιά από την επιφάνεια της οικονομικής καταστροφής, γιατί για να την αντιμετωπίσεις δεν υπάρχει άλλο καταφύγιο πέρα από την επάνοδο του συλλογικού σ΄ όλα τα πεδία δράσης, αντίστασης και πρότασης εξόδου. Αυτή η κρίση είναι απείρως σπουδαιότερη από την οικονομική. Σε όποιον εμμένει στο σχήμα ότι η οικονομική κρίση γεννάει επαναστάσεις, θα του αντιτείνω πως γεννάει και πολέμους, εκτρέποντας τη συλλογική δημιουργία προς τη συλλογική καταστροφή.

Η παγίδα του οικονομισμού απειλεί τα κινήματα των τελευταίων ετών, όχι τόσο με μετάλλαξη αλλά με συρρίκνωση. Και για να γίνω πιο σαφής, η αναγωγή του χρέους στο κέντρο της κρίσης δεν υποδηλώνει τίποτα περισσότερο απ΄ την αναγωγή της οικονομίας στο κέντρο της ζωής. Εδώ και 5 χρόνια, τόσο η αριστερά όσο και

η δεξιά σε όλες τις εκφάνσεις της, και τώρα τελευταία και ορισμένοι αναρχικοί, βάλθηκαν σε έναν διαγωνισμό αναλύσεων, ενστάσεων, αντιθέσεων μέσα στον κλειστό πυρήνα της οικονομίας, προσπαθώντας να δώσουν απάντηση ή να επιβάλλουν πολιτικές, σε ένα μέγεθος που τους ξεπερνά, στο βαθμό που αυτό το μέγεθος αντανακλά τις υπερεθνικές σχέσεις ισχύος και δύναμης. Η οικονομία με τον τρόπο που την αντιλαμβάνονται κατέχει μια ντε φάκτο θεμέλια θέση στο σύμπαν της ανθρώπινης ζωής.

Παρ' όλη την κρίση της προόδου, την κρίση της ανάπτυξης, την κρίση της κατανάλωσης, την κρίση της εργασίας, την κρίση του παραγόμενου πλούτου, την οικολογική κρίση, ποτέ δεν τα αντιλήφθηκαν ως κρίση νοήματος, ως κρίση του *είναι*, αλλά ως κρίση του *έχειν* ή κρίση κατοχής. Και εδώ, η επιδρομή του *έχειν* ξαναεπιστρέφει προκειμένου να κλείσει ή να επικαλύψει τις τρύπες, τα ρήγματα, που άνοιξαν και ανοίγουν τα κινήματα, που αν μη τι άλλο, δημιουργήσαν δρόμους αποκαθήλωσης της οικονομίας από το κέντρο της ανθρώπινης ζωής. Είναι εξάλλου και ο μόνος τρόπος επιβίωσης της οικονομίας σ' αυτήν τη θέση.

Ασφαλώς και το χρέος στραγγαλίζει τους οικονομικούς πόρους και αποτελεί το κύριο όπλο των ισχυρών του χρήματος. Αλλά σε αυτό κανείς δεν θα βρεθεί αντίθετος ούτε απ' τα δεξιά, ούτε απ' τα αριστερά, ούτε απ' τα αναρχικά. Αυτό που παραβλέπεται, ως συνήθως, και αποσιωπάται είναι ποιος είναι ο κόσμος (που είναι κι εδώ πέρα από τάξη) που δόμησε το χρέος και ποιος είναι ο κόσμος που δομείται μέσα από την απάντηση για αποπληρωμή, αναδιάρθρωση, ή ολοσχερή διαγραφή.

Ο τρόπος που εξελίσσεται η ιστορία του χρέους (και εδώ οι ευθύνες μπορεί να οδηγήσουν σε νέα αδιέξοδα) και όλη η φιλολογία γύρω απ' αυτό, αναμασά το χρεωκοπημένο σχήμα βάση-εποικοδόμημα, βάσει του οποίου μια διαγραφή (η βάση) είναι αρκετή για να δημιουργήσει ένα νέο εποικοδόμημα. Και εκεί στηρίζονται όλες οι απελευθερωτικές εγγυήσεις για τη συνέχεια και το βάθεμα των αγώνων. Όμως τίθεται τώρα το ερώτημα: Από πού συνάγεται αυτή η βεβαιότητα; Η απάντηση είναι απλή όσο και το καταφύγιό της. Οι παραγωγικές δυνάμεις καθορίζουν τις

παραγωγικές σχέσεις. Τότε η κατάληψη της Τρικολάν στη Νάουσα, με πιο ευνοϊκούς όρους (τοπικότητα, πρώτες ύλες, μηχανήματα) γιατί δεν είχε την ίδια εξέλιξη με την κατάληψη της ΒΙΟΜΕ;

Όλη αυτή η μεγαθυμία για το χρέος ,προς το παρόν σφυρηλατεί τον φόβο και την ανάθεση απέναντι στις συνέπειές του, με ή χωρίς διαγραφή, μετατρέποντάς το σε χοάνη η οποία απειλεί να καταπιεί όλα τα ζητήματα που έθεσαν και θέτουν τα κινήματα και σε πείσμα τους.

Τα θέατρο της διαπραγμάτευσης προσπαθεί να αναπαραστήσει την ίδια μας την ύπαρξη και είναι μία παράσταση με πολλά επεισόδια. Είναι ο πιο εύκολος δρόμος για να γονατίσεις μια κοινωνία, εκπαιδεύοντάς την σε έναν “έντιμο συμβιβασμό” με το δίκαιο των ισχυρών. Και αυτή η τυραννία, παρατεταμένη και διαρκής, τείνει να συνθλίψει ό,τι δημιουργικό γέννησε η κρίση αλλά και ό,τι γεννήθηκε πριν απ’ αυτήν.

Η απάντηση των κινημάτων δεν θα οριστεί από τη σχέση τους με το χρέος αλλά από την πραγμάτωση των άμεσων στόχων τους που ασφαλώς το εμπεριέχουν αλλά το ξεπερνούν. Να το πούμε λοιπόν ξεκάθαρα: Το φάντασμα της οικονομίας ως θεμέλιο της ανθρώπινης δραστηριότητας όρισε και ορίστηκε απ’ το καπιταλιστικό φαντασιακό απ’ το οποίο δεν ξέφυγαν ούτε οι μαρξιστές αλλά ούτε και οι αναρχικοί (η αλήθεια είναι σε λιγότερο βαθμό) τόσο σε επίπεδο θεωρίας αλλά και πρακτικής δράσης και οργάνωσης.

Δεν θα σταθώ άλλο στην ιστοριογραφία αυτής της ψευδοεπιστημονικής περιπέτειας που όμως ακόμα μας κυνηγά. Και ιδού πώς αυτό το φάντασμα επιστρέφει στις μέρες μας με έναν καταιγιστικό τρόπο. Όλα τα κινήματα, από τη Χαλκιδική, την ΕΡΤ, τη ΒΙΟΜΕ, την άμεση διάθεση, τα σκουπίδια, τους ελεύθερους κοινωνικούς χώρους, το νερό κλπ, γιατί κανένα μα κανένα δεν μπήκε στον κόπο αυτής της δραματοποίησης του χρέους; Γιατί δεν το θεωρούν ως ένα θεμέλιο εμπόδιο στην ανάπτυξή τους; Από άγνοια ή από ανικανότητα; Όλοι όσοι μπήκαν σε αυτούς τους αγώνες ρηγμάτωσαν την ταφόπλακα της οικονομικής μονομέρειας και απελευθέρωσαν καινούργια νοήματα. Και ποια

είναι αυτά τα νοήματα; Το ζήτημα της ταξικότητας του έχειν, που μια ορατή εκδοχή του είναι η αξιολόγηση της σχέσης αφεντικού-εργάτη γύρω απ' το επίπεδο κατανάλωσης. Τίποτα όμως δεν μας λέει πως αυτή η σχέση οδηγεί σ'ένα διαφορετικό τρόπο ύπαρξης. Κι εδώ ακριβώς, αυτός ο διαφορετικός τρόπος ύπαρξης, μια διαφορετική αντίληψη του βίου, απελευθερώθηκε μέσα από τα σύγχρονα κινήματα. Αυτό το ρήγμα είναι για μας το ρήγμα στήριξης και συμμετοχής στους αγώνες. Και αυτό το ρήγμα καλούμαστε να διευρύνουμε.

Εδώ θα σταθώ σε τρία μεγάλα παραδείγματα και ας διερωτηθούμε πού τίθεται το χρέος ως πρώτο και θεμελιακό καθήκον, ή το «εντός ή εκτός Ε.Ε.» ή ο «έντιμος» συμβιβασμός; Είναι η ΕΡΤ, η ΒΙΟΜΕ και η Χαλκιδική. Είναι γνωστά τα περισσότερα αλλά θα τονίσω μόνο τούτο:

Οι εργαζόμενοι της ΕΡΤ3 και η ΒΙΟΜΕ έθεσαν άμεσα το ζήτημα της βιομηχανικής παραγωγής και της πληροφόρησης κάτω από τον έλεγχό τους. Τί ήταν και είναι όλο αυτό το εγχείρημα, αν όχι άλλος τρόπος ύπαρξης όπως οι ίδιοι τονίζουν; Η άμεση δημοκρατία, ο κοινωνικός έλεγχος, η σύνδεσή τους με τα άλλα κινήματα, η κατάργηση της πυραμιδικής, διευθυντικής οργάνωσης, η αλληλεγγύη που εισέπραξαν, και μάλιστα λειτουργική, δεν είναι μια απάντηση και στο χρέος, και στα μνημόνια, και στην Ε.Ε. και στην αγορά, και στο κράτος; Να σημειώσουμε ότι και οι δύο δεν στάθηκαν στις αποδοχές, αλλά το επέκτειναν στην ουσία του εγχειρήματος. Ποιος θέλει να τους κάνει παρένθεση; Για όσα αφορούν στη ΒΙΟΜΕ: η Φιλίππου, η συνδικαλιστική γραφειοκρατία κυρίως απ' τα αριστερά, και από άρνηση, ανημπόρια, ολιγωρία (;) η κυβέρνηση. Για όσα αφορούν στην ΕΡΤ, η κύρια ευθύνη είναι στην κυβερνώσα αριστερά.

Τέλος, για τη Χαλκιδική, τέθηκε ή δεν τέθηκε το ζήτημα της αποανάπτυξης, μπήκαν ή δεν μπήκαν στο στόχαστρο οι επενδύσεις fast track και οι πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, αμφισβητήθηκε ή όχι ο πλούτος ως αξία καθ' εαυτή και συνάμα αμφισβητήθηκε ή όχι η εργασία που τον παράγει και στα μεγέθη που τον παράγει; Προβάλλει ή όχι ένας άλλος τρόπος ύπαρξης

στην περιοχή; Είναι ή όχι μάχη αυτού του νέου τρόπου ύπαρξης ενάντια σε μια παράδοση που εξάντλησε τα όριά της και η συνέχισή της μόνο ζημιά ανεπίστρεπτη μπορεί να προκαλέσει; Και όλα αυτά είναι πέρα από την El Dorado και τον Μπόμπολα που είναι γνωστοί και δεν χρειάζεται να ανατρέξει κανείς σε καμία συννομωσία του κεφαλαίου ενάντια στην εργασία, όπως έκανε πχ. το ΚΚΕ το οποίο πίσω απ' την διένεξη των κατοίκων κατά της εξόρυξης και των μεταλλωρύχων, δεν είδε παρά τον εσωτερικό πόλεμο ανάμεσα στο βιομηχανικό και τουριστικό κεφάλαιο. Πείτε μου, ποια ταξική ανάλυση χωράει σε αυτή τη διαμάχη, ποια εργατική πρωτοπορία εκπροσωπεί αυτόν τον πόλεμο; Στην περίπτωση της Χαλκιδικής, η κυβέρνηση κάνει το μόνο που μπορεί να κάνει: να κερδίσει πολιτικό χρόνο, αφήνοντας την εταιρεία να κερδίζει χρόνο στην λεηλασία της περιοχής.

Αυτός ο πλούτος των νέων νοημάτων πώς μπορεί να συμπυκνωθεί σε μια δήθεν βάση χωρίς να υποβιβαστεί σ' ένα δήθεν εποικοδόμημα;

Από μια άλλη οπτική, πιο καθαρή και πιο αποκαλυπτική, ας δούμε ποιες είναι οι κόκκινες γραμμές της κυβέρνησης και ποιες είναι οι κόκκινες γραμμές των κινημάτων. Από τη μια έχουμε το ασφαλιστικό, τις συντάξεις και τις συλλογικές συμβάσεις. Αναμφίβολα σημαντικά ζητήματα, αλλά προμηνύουν κάποια αλλαγή, κάποια ριζική μεταβολή, μια νέα θέαση και θέσμιση του κόσμου; Τέτοιες ριζοσπαστικές αλλαγές συντελούνται έξω από τους κυβερνητικούς σχεδιασμούς, έξω από το στρατόπεδο της αγοράς και του κράτους.

Είναι οι κόκκινες γραμμές των κινημάτων που περνάνε μέσα από την αυτοδιαχείριση των μέσων παραγωγής, μέσα από τους αγώνες για γη και ελευθερία, μέσα από την κοινωνική οικολογία που αφορά στην κοινωνική διαχείριση της ενέργειας και των σκουπιδιών, από την άμεση διάθεση προϊόντων και την εγκάρσια σχέση παραγωγών-καταναλωτών, μέσα από την αυτοδιαχείριση των υδάτινων πόρων και στον ελεύθερο ρου των ποταμών, μέσα στα επανοικειοποιημένα εδάφη σε πλατείες, σε πάρκα, σε ελεύθερους κοινωνικούς χώρους που επανανοηματοδοτούν το ελεύθερο, δημόσιο και κοινωνικό.

Όλες αυτές οι κινήσεις και η κινηματική τους αντιστοίχιση - αλλού μικρή αλλού μεγάλη- δεν αρκούν όμως για να έχουν το δίκαιο με το μέρος τους, πρέπει και να το αυτοθεσμίσουν. Είναι η μόνη ελπιδοφόρα κοινωνική συγκρότηση για μια ρητή αυτοθέσμιση των αγώνων ως απάντηση στην αποστοιχισμένη ανάθεση στην κρατική διαχείριση και στο εταιρικό δίκαιο της αγοράς που αποκτά αυτοκρατορική θέση μέσω της διατλαντικής TTIP συμφωνίας. Και σ' αυτόν τον άξονα δράσης δεν υπάρχει καμιά βάση και κανένα εποικοδόμημα παρεκτός από τις "βάσεις και από τα εποικοδομήματα" που θέτουν και γεννούν τα ίδια τα κινήματα, διαμορφώνοντας μια ατζέντα πλουραλιστική και πολυκεντρική. Μπορεί να μπαίνουν τακτικές προτεραιότητες, αλλά στρατηγικά τίποτα δεν υποχωρεί, τίποτα δεν πλεονάζει. Όμως δεν περισσεύουν οι φτωχοί, οι άνεργοι, οι μετανάστες, οι φυλακισμένοι, οι πολιτικοί κρατούμενοι, οι lgbtq κοινότητες. Ποιος απ' αυτούς μπορεί να υποχωρήσει απ' τους αγώνες και τις αγωνίες του αν όχι αυτός που τον εκπροσωπεί και στο όνομά του διαχειρίζεται τις τύχες του;

Με αυτή τη διαχειριστική νοοτροπία, ο ΣΥΡΙΖΑ δεν επιθυμεί τη ρήξη, έχει εμπλακεί στον κυβερνητισμό και δίνει μάχη να κρατηθεί καμένος και δαρμένος στην κόλαση της εξουσίας. Όσον αφορά την οικονομική ρήξη, για να λέμε τα σύκα σύκα και τη σκάφη σκάφη, όποιος την επιθυμεί, πρώτα την προετοιμάζει και μετά την αναγγέλλει. Και η προετοιμασία γίνεται στις γειτονιές, στους χώρους δουλειάς, στην ύπαιθρο. Το ότι η κυβέρνηση δεν επιθυμεί τη ρήξη έχει να κάνει με τα παραπάνω και όχι με τη διαπραγμάτευση. Και το μόνο που της απομένει είναι το μίζερο καταφύγιο των εκλογών.

Τέλος, θα κλείσω με μια επιστροφή στα κινήματα και στην άμεση δημοκρατία. Υπάρχει μια τεράστια παρεξήγηση που αγγίζει τα όρια της προσβολής, αφελούς ή σκοπούμενης, με την ταύτιση της άμεσης δημοκρατίας αποκλειστικά με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Είναι σαν να λέμε ότι ο κοινοβουλευτισμός είναι η βουλή και τελειώσαμε. Σαν να μην βλέπουν δηλαδή στον κοινοβουλευτισμό όλο το πλέγμα των θεσμών και οργάνων στους

δήμους, στις περιφέρειες, στα συνδικαλιστικά όργανα, που διαπνέονται από συμφέροντα και συσχετισμούς συμφερόντων και αντιπροσώπων, αυτή την πυραμίδα σχέσεων εξουσίας. Το να λέει τώρα ο Τσίπρας σοβαρά, και ο Κασιδιάρης χυδαία, ότι είναι υπέρ της άμεσης δημοκρατίας μόνο γέλιο μπορεί να προκαλέσει ο ένας και αποστροφή ο άλλος.

Όσον αφορά τον πρώτο, αξίζει μια απάντηση, γιατί ούτε η πολιτική γραμματεία δεν ξέρει τι συζητά το κογκκλάβιο της κυβέρνησης στην Ευρώπη, όχι ο λαός. Η άμεση δημοκρατία είναι ένα σύνολο θεσμών ανοικτών και προσβάσιμων σε κάθε πολίτη, εν πλήρη ισότητα και ελευθερία να συμμετάσχει, να αποφασίσει και να εφαρμόσει την απόφαση, για όλα όσα αφορούν την κοινωνική παραγωγή και αναπαραγωγή ελεύθερων ανθρώπων και κοινοτήτων, εξισωτικών και αλληλέγγυων. Και αυτήν τη δυνατότητα δεν την ανιχνεύουμε στην κυβερνώσα αριστερά αλλά στα σύγχρονα κινήματα, για αυτό ήμασταν, είμαστε και θα είμαστε εκεί που το δημόσιο, ελεύθερο και κοινωνικό αντιμάχεται την αγορά και το κράτος.

**Ομιλία από την εκδήλωση της Αντιεξουσιαστικής Κίνησης : “Η Αριστερά στην εξουσία και η απάντηση των κοινωνικών κινημάτων”, που έλαβε χώρα στις 16 Ιουνίου 2015, στο Nosotros (θεμιστοκλέους 66, Εξάρχεια).*

Το «όχι» ως αντίσταση στον οικονομισμό

Αλέξανδρος Σχισμένος και Νίκος Ιωάννου*

Ίσως είναι νωρίς για μια σωστή εκτίμηση της σημασίας του συντριπτικού «όχι», χωρίς την απαραίτητη απόσταση για μια καθαρότερη εποπτεία της κοινωνικοϊστορικής στιγμής. Μπορούμε

όμως σίγουρα να εκθέσουμε ως σκέψεις κάποιες πρώτες βιωματικές εντυπώσεις αυτής της στιγμής στον ορίζοντα του απελευθερωτικού προτάγματος.

Κατ' αρχάς, γρήγορα έγινε σαφές, παρά την υιοθέτησή της από τους πάντες, και ίσως ακριβώς εξαιτίας αυτής, η αποτυχία κάθε ταξικής ανάλυσης του αποτελέσματος. Πράγματι, σε επίπεδο αθηναϊκών δήμων η Εκάλη και η Κηφισιά ψήφισαν το «ναι», όμως σε επίπεδο νομών οι πλέον πλούσιοι νομοί της Κρήτης, της Κέρκυρας κτλ. ψήφισαν το «όχι», ενώ η Λακωνία και οι Σέρρες, όχι ακριβώς περιοχές πλουσίων, ψήφισαν το «ναι». Ακόμη όμως σημαντικότερο είναι να τονιστεί η μη οικονομίστικη τοποθέτηση των πολιτών της Ελλάδας.

Αντίθετα προς τη μιντιακή τρομολαγνεία αλλά και την ασφυκτική οικονομική πραγματικότητα, η συντριπτική πλειοψηφία των ψηφοφόρων αγνόησε επιδεικτικά κάθε οικονομικό κίνητρο και κριτήριο και στράφηκε προς άλλες φαντασιακές επενδύσεις, σε ένα ευρύτατο φάσμα κοινωνικών σημασιών, από την αλληλεγγύη έως την ανεξαρτησία, με κοινό γνώμονα την αντίσταση. Αυτή η τοποθέτηση είναι μια κοινωνική κίνηση αποστροφής προς τον οικονομισμό και αναδημιουργίας δικτύων αυτοκυβέρνησης που χαρακτηρίζει την τρικυμιώδη εποχή μας.

Το δημοψήφισμα υπήρξε πράγματι μία στιγμή μόνο, κατά την οποία οι ίδιοι οι άνθρωποι μιλάνε για κάποιο ζήτημα με ένα «ναι» ή ένα «όχι», μία στιγμή που προκλήθηκε από τον πολιτικό σχεδιασμό των κυβερνώντων και όχι από τις κινηματικές διεργασίες της κοινωνίας. Εμοιαζε με ανάκριση περισσότερο παρά με οποιαδήποτε μορφή άμεσης δημοκρατίας, η οποία απαιτεί δημόσια διαβούλευση και οδηγεί στη δημόσια πράξη μέσα σε μια συνεχή, ρητώς αυτοθεσμιζόμενη λειτουργία.

Αντιστοίχως, ο πυκνός πολιτικός χρόνος της τελευταίας, ατελείωτης, πριν από το δημοψήφισμα εβδομάδας υπήρξε αργός, αποπνικτικός και ασφυκτικός, ακριβώς λόγω του αποκλεισμού της κοινωνίας από τις πραγματικές πολιτικές διαδικασίες και του μη δημόσιου χαρακτήρα του, που σημαδεύτηκε από την προπαγάνδα των

ιδιωτικών ΜΜΕ.

Εγινε σαφές ότι κάθε προοπτική της ανάπτυξης έχει χαθεί, τοπικά και διεθνώς. Η απεύθυνση των κάθε αναπτυξιακών σχεδίων της Ε.Ε. μονάχα στη μεγάλη κλίμακα της οικονομίας και στις επιχειρήσεις διευρυμένου κύκλου εργασιών, αφ' ενός οδηγεί τη μικρή παραγωγική κλίμακα σε πλήρη εξαφάνιση, αφ' ετέρου δημιουργεί επιφανειακώς παράδοξα φαινόμενα, όπως την ανικανότητα απορρόφησης των κονδυλίων του ΕΣΠΑ στο σύνολό τους, όχι μόνο από την Ελλάδα, αλλά και από όλες σχεδόν τις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου.

Για τις κοινωνικές δυνάμεις, αυτό δείχνει ότι πρέπει να περάσουν από την υπεράσπιση της μη ιδιωτικοποίησης των κοινών αγαθών και την παραμονή τους υπό κρατική διαχείριση, στην επαναοικειοποίηση των κοινών αγαθών, στη δημιουργία ενός ελεύθερου, κοινωνικού δημόσιου χώρου και δημόσιου χρόνου, καθώς και δικτύων αμεσοδημοκρατικής αυτοκυβέρνησης.

Παρατηρήσαμε πως οι αξιωματούχοι των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων μιλούν με το ύφος εκπροσώπου εταιρείας, το οποίο εξασκούν με ιδιαίτερη άνεση τώρα που υπογράφηκε και η Διατλαντική Εταιρεία TTIP, που εξισώνει τα πολυεθνικά τραστ με τα έθνη-κράτη, στερώντας και τη θεσμική νομιμοποίηση από τα τελευταία. Οι κυβερνητικές ελίτ που υπηρετούν το χρηματοπιστωτικό σύμπλεγμα χρησιμοποιούν μια κενή τυπολατρία των ασαφών κανόνων, για να καλύψουν το γεγονός ότι δεν τηρούν στην ουσία κανένα κανόνα, παρά μόνο τα αλλοπρόσαλλα συμφέροντα των επενδυτικών λόμπι. Η γραφειοκρατική αυθεντία φαίνεται πως αρμόζει γάντι στη χρηματοπιστωτική μορφή του καπιταλισμού, ενώ οι πολιτικές διεργασίες προορίζεται να μαραθούν.

Το κλείσιμο των τραπεζών έχει σαφώς αρνητικές συνέπειες για όλη τη χρηματοπιστωτική λειτουργία. Η κατάρρευση της τραπεζικής πίστης έπεται της κατάρρευσης της πίστης στις τράπεζες. Χάθηκε λοιπόν ήδη ένα μεγάλο κομμάτι της αξιοπιστίας του ίδιου του συστήματος διεθνώς και το πιο σημαντικό είναι η υποχώρηση της πίστης στο ευρώ στην ίδια την Ευρώπη, η οποία

μάλλον θα αυξηθεί με αργό αλλά σταθερό ρυθμό.

Η απαξίωση της λογιστικής πολιτικής συνεπάγεται και την απαξίωση των μηχανισμών ελέγχου και κατασκευής κοινωνικής συναίνεσης, το συμπλήρωμα δικαίωσης του συστήματος. Την πλήρη αποτυχία των τεχνικών προπαγάνδας να ελέγξουν, να καθοδηγήσουν ή έστω να αντιληφθούν το δημόσιο αίσθημα. Η πολιτική κρίση είναι και κρίση του συστήματος, που διατρέχει όλους τους καθεστωτικούς θεσμούς με τέτοιο ρίγος, ώστε να μπορεί για πρώτη φορά να εμφανίζεται στην Ευρώπη το παράδοξο μιας «αντικαθεστωτικής» κυβέρνησης, χωρίς αυτή να έχει ούτε ένα στοιχείο αντικαθεστωτικό στον λόγο και την πολιτική της.

Τέλος, το «όχι» σαφώς υπερβαίνει τόσο τους σχεδιασμούς της κυβέρνησης όσο και την οποιαδήποτε ερμηνεία που μπορεί να δώσει ο καθένας. Δεν είναι σημάδι κανενός διχασμού.

Αποδεικνύει τις τεράστιες απελευθερωτικές δυνάμεις της κοινωνίας, τη βαθιά διείσδυση των φαντασιακών σημασιών της κοινωνικής αλληλεγγύης και της δημοκρατίας, την επιμονή της νοοτροπίας της αντίστασης και την έντονη αναζήτηση ενός καλύτερου κόσμου. Αυτά τα στοιχεία που μπορούν να μετατραπούν σε σπόρους αυτονομίας δεν μπορεί να τα εκφράσει καμία ηγεμονική, κρατική, κοινοβουλευτική ή κυβερνητική αυθεντία.

**Συγγραφείς του βιβλίου «Μετά τον Καστοριάδη: Δρόμοι της αυτονομίας στον 21ο αιώνα», εκδ. Εξάρχεια*

Πηγή: <https://www.efsyn.gr/arthro/ohi-os-antistasi-ston-oikonomismo>

Συνέντευξη Mary Mellor: Μπροστά στην κρίση

Συνέντευξη: Μαριάννα Μυλωνά

Μετάφραση/Απομαγνητοφώνηση: Μαριέττα Σιμεγιάτου

Η Mary Mellor είναι η συγγραφέας του βιβλίου «The future of money: From Financial Crisis to Public Resource [Το μέλλον του χρήματος: από τη χρηματοοικονομική κρίση στην έννοια του δημόσιου πόρου], PlutoPress, 2010» και επίτιμη καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Northumbria του Newcastle, όπου έχει διατελέσει ιδρυτικό μέλος και Πρόεδρος του Ερευνητικού Ινστιτούτου για τις Βιώσιμες Πόλεις. Εργάζεται στον τομέα αυτό εδώ και πάνω από 20 χρόνια και έχει δημοσιεύσει πολλές αναλύσεις σχετικά με εναλλακτικές προσεγγίσεις της οικονομίας, από την κοινωνική, τη φεμινιστική και την οικολογική σκοπιά.

Βρισκόμαστε εν μέσω μιας από τις σοβαρότερες κρίσεις στην ιστορία του καπιταλισμού. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι βαθύτερες αιτίες αυτής της κρίσης και πώς αλληλοσυνδέονται με το καπιταλιστικό σύστημα ως σύνολο;

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για την κρίση. Ένας είναι η παγκοσμιοποίηση και ο διεθνής ανταγωνισμός στο πλαίσιο των οποίων βλέπουμε να υπερισχύει το κέρδος, αντί να χτίζονται ισχυρές οικονομίες στην κάθε χώρα. Επομένως, οι χώρες γίνονται λιγότερο αυτόνομες και περισσότερο επιρρεπείς στις νομισματικές διακυμάνσεις. Ένα ακόμα μεγάλο πρόβλημα είναι η οικονομοποίηση, δηλαδή βλέπουμε ότι τα πάντα κρίνονται από τις χρηματικές αξίες και το κέρδος. Επομένως, τα ωφελήματα από τα αγαθά και τις υπηρεσίες δεν είναι τόσο σημαντικά όσο η αποκομιδή κέρδους. Ένα ακόμα μεγάλο πρόβλημα είναι η επίθεση στη δημόσια οικονομία και ο ισχυρισμός ότι μόνο οι αγορές γεννούν υπηρεσίες και αγαθά. Αυτό δεν είναι αλήθεια. Το επιχείρημά μου είναι ότι μια ιδιωτική οικονομία δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς ισχυρή δημόσια οικονομία. Ισχυρότερη δημόσια

οικονομία είχαμε τη δεκαετία του 1950, όταν υπήρχε ισορροπία μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού στο πλαίσιο μιας μικτής οικονομίας. Η άμεση ωστόσο αιτία της κρίσης πάνω από όλα είναι η μετακίνηση προς αυτό που αποκαλώ ιδιωτικοποίηση του χρήματος, δηλαδή όταν η προμήθεια χρήματος κυριαρχείται απόλυτα από τις τράπεζες και τα θέματα χρέους. Τα χρέη συσσωρεύονταν, έως το σημείο που οι άνθρωποι δεν άντεχαν άλλο χρέος, οι τράπεζες δεν δάνειζαν πλέον και στο τέλος επήλθαν οι πλήρεις επιπτώσεις της κρίσης.

Είναι η οικονομική ανάπτυξη συστημικό χαρακτηριστικό του καπιταλιστικού συστήματος παραγωγής και διανομής;

Ναι, πρέπει να αναπτύσσεται, γιατί είτε με πραγματικούς είτε με χρηματικούς όρους, τότε το σύστημα γίνεται αμιγώς κερδοσκοπικό. Γιατί ο όλος σκοπός του καπιταλισμού είναι ότι το χρήμα πρέπει να παράγει περισσότερο χρήμα. Οπότε οτιδήποτε, είτε το χρήμα από μόνο του θα πρέπει να παράγει χρήμα, πράγμα που αποτελεί κερδοσκοπία, είτε το χρήμα που επενδύεται σε αγαθά και υπηρεσίες θα πρέπει να παράγει κέρδος. Ούτως ή άλλως, η οικονομία πρέπει να αναπτύσσεται γιατί όλοι θέλουν να αποκομίζουν κέρδος και δεν μπορούν όλοι να αποκομίζουν κέρδος όταν ένα σύστημα παραμένει σταθερό.

Υπάρχουν εναλλακτικά οικονομικά συστήματα που μπορούν να εγγυηθούν βιώσιμες σχέσεις μεταξύ ανθρωπότητας και φυσικού περιβάλλοντος;

Ναι, πρέπει τουλάχιστον να επιστρέψουμε στη μικτή οικονομία, στην ισχυρή δημόσια οικονομία, όχι με βάση το κέρδος. Μπορεί είτε να υπάρξει πλήρως δημόσια οικονομία, είτε κοινωνική οικονομία με πολλές μη κερδοσκοπικές εταιρείες να παράγουν αγαθά και υπηρεσίες. Ο κλάδος της οικονομίας που επιζητά μόνο το κέρδος δεν θα πρέπει να καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας. Ορισμένοι επιχειρηματολογούν ότι δεν θα πρέπει να υπάρχει καθόλου. Θα πρέπει όμως τουλάχιστον να έχουμε ισχυρή δημόσια και κοινωνική οικονομία και να μην κυριαρχεί ο ιδιωτικός τομέας και μάλιστα όταν οι αξίες του που

συννοψίζονται στο κέρδος είναι το μόνο κριτήριο της οικονομικής δραστηριότητας.

Η οικονομική ύφεση λόγω της υποβάθμισης του περιβάλλοντος θα αποτελέσει το κοινό μέλλον της ανθρωπότητας για τα χρόνια που έρχονται. Σήμερα βλέπουμε να αναπτύσσεται μεταξύ ριζοσπαστικών ακτιβιστών και ακαδημαϊκών ένα κίνημα υπέρ της βιώσιμης αποανάπτυξης. Ποια είναι η κοινή διαφορά αυτών των κινήμάτων και πώς εντάσσονται στην οικολογική βιωσιμότητα; Για παράδειγμα, πώς συνδέονται με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» και τα συστήματα ανταλλαγών άνθρακα;

Πιστεύω ότι είναι σημαντικό όλα τα πολιτικά κόμματα να αναγνωρίσουν το οικολογικό πρόβλημα, τις επιπτώσεις στους πόρους και την κλιματική αλλαγή. Έχουμε ακόμα μάχη να δώσουμε για την αποδοχή, γιατί πολλοί σκεπτικιστές ακόμα υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει πρόβλημα. Πιστεύω είναι σημαντικό κυρίως για τις ριζοσπαστικές ομάδες να ξεκινήσουν από την παραδοχή ότι υπάρχει σοβαρό πρόβλημα, ότι όλοι ζούμε σε έναν κόσμο με ελλείψεις σε πρώτες ύλες. Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι βιώσιμο ένα επεκτατικό σύστημα με βάση την ανάπτυξη ή την ανισότητα, γιατί για να επαρκούν στο μέλλον οι πόροι θα πρέπει να διαμοιράζονται ισότιμα. Επομένως, μου φαίνεται ότι η ιδέα ότι θα υπάρχουν ελλείψεις μάς κάνει να σκεφτόμαστε ότι σίγουρα θα υπάρχει και κοινωνικά δικαιότερη προσέγγιση ως προς τον τρόπο οργάνωσης της ανθρώπινης κοινωνίας και μεγαλύτερη συνειδητοποίηση των επιπτώσεών μας στον φυσικό κόσμο. Όσον αφορά την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», δεν πείθομαι και πολύ από τους μηχανισμούς εκείνους που στηρίζονται στην αγορά, όπως τις εμπορικές συναλλαγές άνθρακα. Θα ήθελα ρυθμίσεις στον άνθρακα ώστε να σιγουρευτούμε ότι οι όποιοι πόροι μας μένουν θα χρησιμοποιηθούν για το κοινό καλό και δεν θα ενταχθούν στο σύστημα της αγοράς για να γίνουν στη συνέχεια αντικείμενο καπηλείας.

Οπότε ποια είναι η εναλλακτική για την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», για παράδειγμα;

Σίγουρα η φορολόγηση όσων επιθυμούν να εκμεταλλευτούν πόρους. Πιστεύω ότι οι πόροι θα πρέπει να είναι ακριβοί σε ένα σύστημα αγοράς. Εάν υπάρχουν επιδοτήσεις στις τιμές, θα πρέπει να ισχύουν για όλους και ο πόρος να αντιμετωπίζεται ως κοινός και όχι να υπόκειται στις δυνάμεις της αγοράς. Έτσι βασικά δεν πρέπει να ρυπαίνουμε εξ'αρχής. Ορισμένες φορές ρυπαίνουμε, γιατί δεν είμαστε τέλειοι. Θα πρέπει όμως να λειτουργούμε βάσει της προϋπόθεσης ότι οφείλουμε να μην ρυπαίνουμε, να μην εκμεταλλευόμαστε και να μη ζούμε πέρα από τα οικολογικά μας μέσα.

Το κίνημα της αποανάπτυξης δεν έχει προβλέψει συγκεκριμένο σχέδιο μετάβασης στην αποανάπτυξη. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι πρωταρχικές προτεραιότητες για τη μετάβαση σε μια βιώσιμη οικονομία αποανάπτυξης τώρα;

Βάσει της δικής μου ανάλυσης, το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνουμε είναι να ανακτήσουμε τον έλεγχο της προμήθειας χρήματος από τον ιδιωτικό τομέα, το τραπεζικό σύστημα. Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν συνειδητοποιούν ότι όταν μια τράπεζα παρέχει δάνειο, δεν μεταφέρει χρήματα από αποταμιευτές σε δανειστές, αλλά παράγει νέο χρήμα. Και οι τράπεζες παράγουν τεράστιες ποσότητες νέου χρήματος ως χρέους. Αυτό ασκεί τεράστια πίεση στην οικονομία να παράγει αποδόσεις, ενώ είναι αδύνατον για το δανειστή να επιστρέψει τα χρήματα αυτά, συν τον τόκο που αναλογεί. Μέσα από όλο αυτό, οι τράπεζες προσδοκούν και κέρδος, οπότε το σύστημα είναι καθαρά επεκτατικό. Έτσι, το πρώτο πράγμα που κάθε ριζοσπάστης θα πρέπει να κάνει για τη μετάβαση θα είναι τουλάχιστον να πει ότι το τραπεζικό σύστημα θα πρέπει ουσιαστικά να μεταβιβάσει χρήματα μεταξύ αποταμιευτών και δανειστών. Έτσι, όταν κάποιος δανείζεται χρήματα, ο αποταμιευτής δεν θα μπορεί να πάρει. Αυτό δεν ισχύει σήμερα. Στη συνέχεια, θα πρέπει να απομακρυνθούμε από την κοινωνία της αγοράς γενικά, δηλαδή από τη λογική ότι όποιος έχει τα χρήματα κάνει και τις επιλογές. Επιπλέον, θα πρέπει να εκδημοκρατίσουμε τις οικονομίες μας, να αποφασίσουμε ποιες είναι οι προτεραιότητές μας. Θα πρέπει

επίσης να συνειδητοποιούμε ότι είναι σημαντικό να παράγονται τα περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες σε μη κερδοσκοπική βάση, είτε δημόσια, είτε κοινωνική. Ουσιαστικά λοιπόν πρέπει να ανακτήσουμε την οικονομία μας από την αγορά. Κυριαρχείται απόλυτα από την αγορά τα τελευταία σαράντα χρόνια περίπου. Πρέπει να προσδώσουμε και πάλι στην έννοια του δημοσίου τη σημασία που του αρμόζει. Το δημόσιο σήμερα υπονομεύεται από την ιδεολογία της αγοράς, τη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία. Πρέπει επίσης να έχουμε εμπιστοσύνη στους εαυτούς μας, να συνειδητοποιήσουμε ότι το δημόσιο μπορεί να είναι ισχυρό, μπορεί να παράγει αγαθά και υπηρεσίες αποδοτικά και σωστά, ότι η αγορά δεν είναι τόσο αποδοτική όσο διατείνεται ότι είναι.

Οι ελευθεριακές παραδόσεις σκέψης γενικά υιοθετούν αρνητική στάση ως προς το χρήμα ως κοινωνικό θεσμό, εφόσον αποτελεί τον κύριο μηχανισμό του κεφαλαίου και επομένως της συσσώρευσης ισχύος σε ένα κοινωνικό σύστημα που κυριαρχείται από την οικονομία του κεφαλαίου. Υπάρχει μια πιο κριτική προσέγγιση ως προς το χρήμα και τι γίνεται με το πιστωτικό σύστημα;

Αυτό είναι το τέχνασμα της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής ιδεολογίας. Μας λέει ότι η μόνη μορφή χρήματος είναι το χρήμα που σχετίζεται με κέρδος και εμπόριο. Αυτό ιστορικά δεν είναι αλήθεια. Υπάρχουν τουλάχιστον τρεις πηγές χρήματος και η πίστωση, η κερδοσκοπική χρήση του χρήματος από την αγορά, η εμπορευματοποίηση είναι ιστορικά η λιγότερο σημαντική. Η σημαντικότερη μορφή χρήματος είναι αυτό που είχε πάντα η κοινωνία, δηλαδή τα μέσα για να κρίνει την αξία διαφόρων πραγμάτων, που δεν αφορούν ωστόσο εμπορεύματα, αλλά σε μεγάλο βαθμό υποθέσεις όπως η τέλεση γάμων, η απόδοση φόρων τιμής σε ναούς και παλάτια, ή η καταβολή αποζημιώσεων λόγω ζημίας που προκλήθηκε σε τρίτους. Έτσι, οι περισσότερες ανθρώπινες κοινωνίες είχαν κάποιο μέσο μέτρησης της αξίας, αλλά σε κοινωνική βάση, όχι στη βάση της ανταλλαγής εμπορευμάτων. Ένα ακόμα σημαντικότατο στοιχείο του χρήματος ήταν ότι η διαχείρισή του ανήκε στους άρχοντες, δηλαδή με σύγχρονους όρους, ήταν δημόσιο χρήμα. Η εμπορική προσέγγιση στο χρήμα

υποστηρίζει ότι όλα στηρίζονταν στις ανταλλαγές, οι άνθρωποι συναλλάσσονταν και επομένως έπρεπε να εφευρεθεί το χρήμα για να διευκολυνθεί η ανταλλαγή αγαθών. Αυτό είναι εντελώς ψέμα. Τα νομίσματα εφευρέθηκαν γύρω στο 600 π.Χ. και πάντα μονοπωλούνταν από τους άρχοντες, πάντα αποτελούσαν δημόσιο μηχανισμό, ή μηχανισμό στη βάση της εξουσίας. Ποτέ δεν κυριαρχούνταν από το εμπόριο. Το εμπόριο απλά εκμεταλλεύτηκε τα νομίσματα, γιατί οι άρχοντες έκοβαν και ξόδευαν νομίσματα, κι έτσι ο εμπορικός τομέας βρήκε την ευκαιρία να τα χρησιμοποιήσει. Η σύγχρονη έννοια του χρήματος, ως μέσο του καπιταλισμού αποκλειστικά, απλά παρερμηνεύει την ιστορία. Το χρήμα είναι τόσο δημόσιο και κοινωνικό, όσο και εμπορικό. Θα πρέπει να το διασώσουμε από την αγορά. Πολλοί άνθρωποι δημιουργούν προγράμματα τοπικού χρήματος και επιχειρούν την επανεφεύρεση του κοινωνικού χρήματος, ώστε οι άνθρωποι να μπορούν να συναλλάσσονται μεταξύ τους και να προμηθεύονται αγαθά και υπηρεσίες, χωρίς την ανάγκη να προσδοκούν κέρδος, δηλαδή όχι με τους όρους της καπιταλιστικής αγοράς.

Μπορούν τα συστήματα πίστωσης να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο σε μια κοινωνικά εκδημοκρατισμένη οικονομία;

Η ιδέα της πίστωσης είναι ότι δανείζεις χρήματα με τόκο, πράγμα που σημαίνει ότι αντιμετωπίζεις το χρήμα ως εμπόρευμα. Αυτό έχει πρωταρχική σημασία για τον εμπορικό τομέα, ο δανεισμός χρήματος και η χρέωση τόκου για το δανεισμό αυτό. Η πρακτική αυτή όμως έχει καταδικαστεί ιστορικά. Η ιδέα του ιωβηλαίου ήταν ότι με την πάροδο επτά ετών όλα τα χρέη παραγράφονταν, με το επιχείρημα ότι ο δανειστής δεν θα έπρεπε να είχε δανείσει εξ αρχής τα χρήματα εάν ο δανειζόμενος δεν είχε τη δυνατότητα να τα επιστρέψει. Αυτό αποτελεί ακόμα την κεντρική αρχή στις ισλαμικές απόψεις σχετικά με τον δανεισμό χρήματος, ότι ο δανειστής φέρει την ίδια ευθύνη για την επιστροφή των χρημάτων όσο και ο δανειζόμενος. Έτσι, η ιδέα του δανεισμού δεν ενδείκνυται. Τα χρήματα θα έπρεπε να κατανέμονται και όχι να αποτελούν αντικείμενο δανεισμού. Εάν ανακτήσουμε τον έλεγχο της προμήθειας χρήματος από το

τραπεζικό σύστημα, το οποίο δανείζει αποκλειστικά με τόκο, τότε θα μπορούσαμε να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε πώς θα μπορούσαμε να κατανέμουμε δημοκρατικά τα χρήματα στους ανθρώπους, ώστε να μην υπάρχει ανάγκη δανεισμού από το τραπεζικό σύστημα. Διαχρονικά, η εξουσία ήταν που εξέδιδε και ξόδευε χρήματα στις οικονομίες, η ιδέα του δανεισμού είναι πολύ πρόσφατο φαινόμενο, αναδύθηκε μόλις σαράντα χρόνια πριν, μόλις σταματήσαμε γενικά να χρησιμοποιούμε νομίσματα. Υπάρχει βέβαια κάποιο περιθώριο πίστωσης, εάν κάποιος έχει δανείσει χρήματα για κάποια επένδυση για παράδειγμα, τότε προφανώς υπάρχει δικαίωμα αποπληρωμής. Δεν μπορείς να ισχυριστείς ότι δεν μπορεί να υπάρξει μια μικρή χρέωση για την υπηρεσία. Δεν μπορεί όμως αυτό να αποτελεί εξολοκλήρου τη δυναμική της οικονομίας και του χρηματικού συστήματος, γιατί κάτι τέτοιο είναι απολύτως ασταθές και εκφράζει ένα σύστημα που είτε αναπτύσσεται, είτε πεθαίνει. Σε μια τέτοιου είδους οικονομία, εμφανίζονται κρίσεις σε κύκλους περίπου 20 ετών, επειδή στο τέλος οι κοινωνίες υπερχρεώνονται σε τέτοιο βαθμό που δεν αντέχουν άλλο. Πάντα είχαμε λοιπόν, σε ολόκληρη την ιστορία μας και σίγουρα πριν την ανάδυση της αγοράς, μια δημόσια προσέγγιση του χρήματος. Υπάρχουν δυο τρόποι διάχυσης χρήματος στην κοινωνία: να δαπανείς ή να δανείζεις χρήματα. Θα πρέπει να υπάρχει ισορροπία μεταξύ των δαπανών στην οικονομία, οι οποίες θα πρέπει να γίνονται από κάποιο δημόσιο θεσμό, και του δανεισμού χρήματος στην κοινωνία, ο οποίος όμως στο τέλος δεν είναι βιώσιμος. Το μυστικό της επιτυχίας του εμπορικού χρηματικού τομέα είναι ότι δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς μια σημαντική ποσότητα δημόσιου χρήματος χωρίς χρέος η οποία θα λειτουργεί ως αποσβεστήρας κραδασμών. Επομένως, καταστρέφοντας την ιδέα του δημοσίου τα τελευταία σαράντα χρόνια, οι εμπορικός χρηματοπιστωτικός τομέας έχει καταστρέψει τα ίδια τα θεμέλιά του, τις ρίζες του. Συντελείται μια δομική κρίση του καπιταλισμού η οποία δείχνει ότι ο καπιταλισμός δεν λειτουργεί, γιατί καπιταλισμός δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς πίστωση και πίστωση δεν μπορεί να υπάρχει χωρίς δημόσιο χρήμα.

Συνέντευξη της Ναόμι Κλάιν στο Νοσότρος

Μετάφραση : Μαριέττα Σιμεγιάτου

Χθες μας μιλήσατε σχετικά με τον τοπικό κοινωνικό ιστό που καταστρέφεται με πρόσχημα την κρίση. Πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί αυτό;

Υπάρχουν πολλές λύσεις. Τα οικονομικά μοντέλα που καθοδηγούνται από το βραχυπρόθεσμο κέρδος απογοητεύουν. Θα πρέπει να υπάρξουν οικονομικά μοντέλα με άλλες προτεραιότητες, όπως τις ανάγκες των ανθρώπων. Αυτό που διαπιστώνουμε, τόσο από τη ΒΙΟ.ΜΕ. όσο και από άλλες περιοχές σε κρίση, είναι ότι όταν ένα εργοστάσιο διοικείται από εταιρική δομή, οι υπολογισμοί σχετικά με τις βιώσιμες δραστηριότητες είναι εντελώς διαφορετικοί από τους υπολογισμούς που κάνουν οι εργάτες όταν αποφασίζουν εάν ένας χώρος εργασίας θα πρέπει να παραμείνει ανοιχτός. Όταν ανέλαβαν τα εργοστάσια οι εργάτες, δεν αναζητούσαν κέρδη, αλλά θέσεις εργασίας. Η κοινότητα αναζητούσε υλικά. Όταν βγαίνει η συνιστώσα για όλο και μεγαλύτερα κέρδη από την εξίσωση, τότε πολλά μπορούν να γίνουν δυνατά. Αυτό που δημιουργεί αυτή η κρίση είναι μια νέα νόρμα. Εκατομμύρια άνθρωποι βγαίνουν στο περιθώριο στο όνομα της σταθερότητας. Υπάρχει σταθεροποίηση, αλλά με λιγότερους «επιβάτες». Χρησιμοποιούμε μεταφορικά φράσεις όπως «διάσωση» κ.λπ. Ποιος διασώζεται; Κανείς νομίζω δεν πιστεύει ότι οι ξένες επενδύσεις θα επαναφέρουν τα επίπεδα απασχόλησης στην Ελλάδα που ίσχυαν πριν από την κρίση.

Είπατε χθες ότι δεν θα μιλήσετε για το Δόγμα του Σοκ, γιατί η Ελλάδα το ζει. Όντως ο κόσμος βρίσκεται σε κατάσταση σοκ. Πώς ξεπερνάμε τη στασιμότητα, ποιοι είναι οι τρόποι να

προσεγγιστεί ο κόσμος ώστε να υπάρξει μια συλλογική αντίδραση;

Υποθέτω ότι όλα είναι σχετικά, γιατί όντας απέξω εμένα μου φαίνεται ότι ο ελληνικός λαός αντιστέκεται με τεράστιο κουράγιο και επιμονή. Κάποιος μου περιέγραψε την κατάσταση ως άμπωτη, όχι ως μια κορυφαία στιγμή για κινήματα αντίστασης. Θα πρέπει όμως να βλέπουμε τα πράγματα στη σωστή τους διάσταση. Έχει υπάρξει εξαιρετική αντίσταση, οι άνθρωποι περνούν εβδομάδες ολόκληρες στο δρόμο. Η αλήθεια είναι ότι εκείνοι που επιβάλλουν αυτό το οικονομικό πρόγραμμα δείχνουν επίσης εξαιρετική επιμονή. Για εμένα, το ζήτημα δεν είναι να γίνει μια ακόμα διαμαρτυρία, γιατί εδώ πρόκειται για κρίση δημοκρατίας. Οι τεχνικές εκείνης της αντίστασης που θα έπρεπε να είχαν φέρει αποτέλεσμα, δεν φέρνουν. Για αυτό και οι άνθρωποι βρίσκονται σε απόγνωση. Οι θεωρητικοί της πολιτικής πρέπει πάντα να εφευρίσκουν νέες μεθόδους αντίστασης, νέες μορφές αντιστάσεως και νέα διανοητικά επιχειρήματα για να εμπνεύσουν τον κόσμο. Σήμερα ο κόσμος, ευνόητα, έχει κουραστεί. Βρίσκεται αντιμέτωπος με έναν πόλεμο φθοράς που εξαπολύεται από την τρόικα σε μια χώρα με τα ισχυρότερα κινήματα αντίστασης παγκοσμίως. Χθες επέλεξα απλά να μην επαναλάβω τα επιχειρήματα που αναλύονται στο Δόγμα του Σοκ γιατί πιστεύω ότι ευθύνη όσων από εμάς έχουμε την τύχη να ανήκουμε σε μια πλατφόρμα είναι να υιοθετούμε αναλύσεις που ίσως να αφυπνίσουν τους ανθρώπους και να τους κάνουν να σκεφτούν διαφορετικά, ακριβώς γιατί μαχόμαστε έναν πόλεμο κούρασης, απόγνωσης και κατάθλιψης.

Η αντίσταση είναι βέβαια καίριας σημασίας, αλλά τώρα είναι η στιγμή να πούμε και 'ναι', να δείξουμε ότι τα 'ναι' μας είναι εφικτά, να εμφυσήσουμε ελπίδα και να καταρρίψουμε αυτή την επωδό ότι δεν υπάρχει εναλλακτική. Από τη μικρή μου εμπειρία στην Αθήνα έως τώρα –πέρασα χθες μια ημέρα με το mainstream τύπο– πήρα μια ιδέα του πόσο ισχυρή είναι η ιδέα ότι δεν υπάρχει εναλλακτική. Αστεϊεύτηκα χθες ότι το φάντασμα της Μάργκαρετ Θάτσερ ζει και βασιλεύει στην Ελλάδα. Είναι αλήθεια. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι σημαντικό να καταρριφθεί αυτός ο

μύθος ζώντας τις εναλλακτικές στον τρόπο οργάνωσης, πράγμα που ισχύει για τους διοργανωτές του B-fest, αλλά και για διανοητές και πολιτικά κόμματα. Η αντίσταση και μόνο δεν αρκεί.

Χθες μιλήσατε για το κοινωνικό ιατρείο και τη BIO.ME. Υπάρχουν πολλά άλλα εγχειρήματα αυτοοργάνωσης που εξελίσσονται και εξαπλώνονται.

Το πιστεύω αυτό. Κατά την έρευνά μας, είχαμε το προνόμιο να δούμε από πρώτο χέρι την αλληλέγγυα οικονομία. Αυτές οι εναλλακτικές είναι μεταδοτικές. Επισκέφτηκα τη δωρεάν κλινική υγείας, την πρώτη που δημιουργήθηκε στην Αθήνα. Σήμερα, οι κλινικές είναι επτά και όλες έχουν επισκεφθεί την πρώτη που έδωσε το παράδειγμα. Στο πλαίσιο αυτό, ο ρόλος των ανεξάρτητων μέσων είναι να αφηγηθούν τις ιστορίες εκείνες που θα καταρρίψουν το μύθο. Θα επισκεφτούν τα κατειλημμένα εργοστάσια και τις δωρεάν κλινικές υγείας και θα αφηγηθούν τις ιστορίες τους με τέτοιο τρόπο ώστε ο θεατής να πει 'μπορώ κι εγώ να το κάνω'. Πέρα από την κρίση, και η αλληλεγγύη είναι μεταδοτική, με θετικό τρόπο. Το ζήτημα είναι να ενημερωθεί ο κόσμος. Πιστεύω ότι συμβαίνουν παράλληλα πολλά συναρπαστικά πράγματα που πρέπει να μεταδοθούν. Πράγματι, η κρίση είναι τεράστια, οικονομικά και οικολογικά. Όταν όμως αναδύεται η συνολική εικόνα της αποκεντρωμένης αλληλέγγυας οικονομίας, τότε οι άνθρωποι πείθονται. Γιατί επιδίωξή μας και ανθρωπιστικό και οικολογικό πρόταγμα είναι η αντικατάσταση του συστήματος.

Η οικολογική κρίση έχει τις ρίζες της στη φιλοσοφία του δυτικού ανθρώπου που τίθεται εκτός φύσης, σε αντίθεση με τους αυτόχθονες. Πώς μπορεί να ξεπεραστεί το πρόβλημα αυτό;

Καταπληκτική ερώτηση. Πέρα από το νεοφιλελευθερισμό και τον καπιταλισμό, η οικολογική κρίση αμφισβητεί τις πολιτισμικές αφηγήσεις μας, όπως κυριαρχούν από το 16^ο αιώνα, ότι μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τη φύση ως μηχανήμα. Ο δυτικός αυτός ο τρόπος σκέψης προτείνει τώρα και τρόπους για να βγούμε από την κρίση. Προτείνονται τεχνολογικές λύσεις σενάρια επιστημονικής φαντασίας, όπως να αλλάξουμε το ίδιο το κλιματικό σύστημα με

τη γεωμηχανική. Επιστήμονες της γεωμηχανικής προτείνουν να εκλυθεί θείο στα ανώτερα στρώματα της ατμόσφαιρας για να μειωθεί η ένταση του ήλιου ως λύση στην κλιματική αλλαγή. Αντί να μειωθεί η ποσότητα της ρύπανσης στην ατμόσφαιρα δηλαδή, θέλουν να ρυπάνουν ακόμα περισσότερο τη στρατόσφαιρα. Δεν πρόκειται για θεωρία συνωμοσίας, πρόκειται για καταξιωμένους επιστήμονες του Χάρβαρντ που χρηματοδοτούνται από τον Μπιλ Γκέιτς για την έρευνά τους. Κάτι που είχε εξαιρετικό ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια είναι η ανάδυση του κινήματος «Idle no more», μια πραγματική καινοτομία, καθώς χρησιμοποιούσε τακτικές άμεσης δράσης, κατάληψης, χορών τύπου «flash mob» από αυτόχθονες κατά τις χριστουγεννιάτικες αγορές σε πολυκαταστήματα. Το κίνημα αυτό διέφερε από το «Occupy» γιατί προερχόταν από μια διαφορετική κοσμοθεωρία. Διεκδικούσε μια διαφορετική σχέση με το φυσικό κόσμο, μια κυκλική αφήγηση για τη σχέση μας με τη φύση και τους ζώντες οργανισμούς.

Στον Καναδά, το οικονομικό μοντέλο μας είναι αμιγώς εξορυκτικό. Οι καναδικές εταιρείες εξόρυξης χρυσού ήρθαν κι εδώ για να σκάψουν τρύπες. Στην Ελλάδα, σας λένε ότι ο τρόπος για να βγείτε από την οικονομική τρύπα είναι να σκάψετε πολλές τρύπες. Ποιο είναι λοιπόν το εναλλακτικό όραμα στην εξόρυξη; Η σχέση με τη φύση βασίζεται στην αμοιβαιότητα, είναι ένα πάρε-δώσε με τη φύση. Πιστεύω ότι η οικολογική κρίση προκαλεί και την αριστερά, καθώς και η παραδοσιακή μαρξιστική αριστερά πίστευε στις ίδιες ιδέες της προόδου και της κυριαρχίας στο φυσικό κόσμο και τη μηχανοποίηση της γης. Αυτή είναι η κληρονομιά μας, πρέπει να είμαστε ειλικρινείς.

Μιλήσατε αρκετά για αυτοδιαχείριση. Εάν δούμε όλες αυτές τις δράσεις ως συνιστώσες ενός παγκόσμιου κινήματος, πιστεύετε ότι χρειαζόμαστε ένα ενιαίο ενοποιητικό όραμα;

Όχι, δεν πιστεύω ότι χρειαζόμαστε ένα ενιαίο παγκόσμιο ενωτικό όραμα. Βρισκόμαστε αντιμέτωποι με τις δυνάμεις του συγκεντρωτισμού και της περιθωριοποίησης. Χρειαζόμαστε ένα πλαίσιο που θα δίνει οξυγόνο στην ποικιλομορφία. Ο ενθουσιασμός που συνόδεψε τις πορείες σε ολόκληρο τον κόσμο κατά της Μονσάντο οφείλεται πιστεύω στο γεγονός ότι οι ΓΤΟ ως τεχνολογία πολεμούν την ποικιλομορφία. Δεν θέλουμε να είμαστε απλά ένας διαφορετικός πόλος. Φυσικά όμως και χρειαζόμαστε περισσότερη επικοινωνία μεταξύ των κινημάτων, διασύνδεση των αγώνων. Το βλέπω όμως να γίνεται. Σε αυτό παίζουν σημαντικό ρόλο τα ανεξάρτητα media. Ίσως πρόκειται περισσότερο για στρατηγική και δεν έχει υπάρξει διανοητικό μοίρασμα, σε αυτό συμφωνώ.

Πιστεύετε ότι υπάρχει τρόπος να αντισταθούμε στην Ελλάδα, να ξεφύγουμε από την επιρροή και τη δύναμη των τραπεζών;

Για μια ακόμα φορά, πρόκειται για μια δυική στρατηγική. Πιστεύω ότι πρέπει να πειραματιστούμε με κάθε είδους εναλλακτικά οικονομικά μοντέλα. Μέσω του κινήματος «Move your Money» που πυροδοτήθηκε στο Occupy Wall Street, δεκάδες χιλιάδες ανθρώπων απέσυραν τις καταθέσεις τους από τις μεγάλες ιδιωτικές τράπεζες και τα μετέφεραν σε συνεταιρισμούς και τοπικές τράπεζες. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι έτσι δεν είμαστε ευάλωτοι στα σοκ που επιβάλλουν οι απορρυθμισμένες τράπεζες. Ο Τζον Τζόρνταν, ένας βρετανός ακτιβιστής, παρομοιάζει την αντίσταση και τις εναλλακτικές με το διπλό έλικα του DNA: πρέπει ταυτόχρονα να αντισταθούμε στις καταστροφικές δομές και να χτίσουμε δικές μας.

Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές ομάδες ανεξάρτητων media που λειτουργούν κυρίως σε εθελοντική βάση. Πώς βλέπετε τη συνένωση όλων αυτών των ομάδων ώστε να αποκτήσουν ορατότητα στην κοινωνία;

Στη συνέντευξή μου στο radio bubble είπα ότι αυτό που βλέπουμε σε στιγμές ακραίας κρίσης είναι ότι ανοίγονται πολλά περιθώρια δράσης. Στην Ελλάδα συμβαίνει δημοκρατική κρίση σε όλα τα επίπεδα, οι άνθρωποι έχουν χάσει την εμπιστοσύνη τους στις πολιτικές και δικαστικές ελίτ τους, στο μηχανισμό της δημοκρατίας και στα media. Έτσι ανοίγονται ευκαιρίες να καλυφθεί το κενό πληροφόρησης. Είναι εδώ ο Άρης [Χατζηστεφάνου], ο δημιουργός των ντοκιμαντέρ Debtocracy και Catastroika, που έδωσε μια διαφορετική εξιστόρηση για την κρίση σε μια κρίσιμη στιγμή, εκτός των mainstream καναλιών διανομής. Κάποιοι θα έλεγαν ότι η κρίση αποτελεί απώλεια αφήγησης. Όταν συμβαίνει αυτό, οι αφηγητές της κουλτούρας μας, οι άνθρωποι των media, οι καλλιτέχνες είναι σημαντικοί γιατί προσανατολίζουν. Όταν χάνουμε την αφήγησή μας, τη συλλογική μας ιστορία, αποτραβιόμαστε, επιστρέφουμε στην παιδική μας ηλικία, εμπιστευόμαστε τους ειδικούς και έχουμε ανάγκη από μια πατρική φιγούρα. Για αυτό και τα mainstream media είναι υπόλογα ηθικά, όταν το μόνο που κάνουν είναι να εξαπλώνουν το φόβο και να βοηθούν στον αποπροσανατολισμό των ανθρώπων. Στο περιθώριο που ανοίγεται μεταξύ συμβάντος και αφήγησης, εκεί πρέπει να βγουν μπροστά τα εναλλακτικά media. Ο στόχος είναι να προσεγγιστούν όσο περισσότεροι άνθρωποι γίνεται, ειδικά με τη δημιουργία κοινών πλατφόρμων.

Ο Όλιβερ Στόουν έχει εκφράσει την υποστήριξή του για τον Αλέξη Τσίπρα. Συμμερίζετε τις απόψεις του;

Το στιλ που έχουν ορισμένοι άντρες της αριστεράς να αλληλοκολλακεύονται δεν είναι του τύπου μου. Τον συμπάθησα πολύ, ήθελα να του πάρω συνέντευξη. Περιμένω όμως ακόμα για τις γυναίκες της αριστεράς. Όταν ένα αριστερό ριζοσπαστικό κόμμα φτάνει κοντά στην εξουσία όλοι ενθουσιαζόμαστε, δεν θα σας πω ψέματα. Αυτό που με απασχολεί είναι ότι στα μέσα εξαπολύεται μια εξαιρετικά επιθετική εκστρατεία κατά του ΣΥΡΙΖΑ αυτή τη στιγμή παρουσιάζοντας τον ως τον ακραίο πόλο απέναντι στη Χρυσή Αυγή. Πρόκειται για κλασσική στρατηγική εκφοβισμού από τον τύπο του κατεστημένου. Μια κριτική της

αριστεράς είναι η ελπίδα μας για να αποφύγουμε μεγαλύτερη διολίσθηση στο ρατσισμό και το νεοφασισμό. Ανησυχώ όμως όταν βλέπω τέτοιες επιθετικές εκστρατείες από τα media που προσπαθούν να σκιαγραφήσουν ένα κόμμα του αριστερού φάσματος ως εξτρεμιστικό, ότι το κόμμα θα δαπανήσει πολλή ενέργεια να προσπαθεί να αποδείξει ότι δεν είναι. Ελπίζω να μην καταναλωθεί σε αυτό. Δεν θα φέρει νίκη σε εκλογές και δεν είναι αυτό που θέλει ο κόσμος στην παρούσα φάση. Πρόκειται για μια εκστρατεία τιθάσευσης των εναλλακτικών για να επιβληθεί πειθαρχία. Δεν θα αλλάξουμε τα corporate media, το θέμα είναι αν θα τα ακούμε και θα τα αφήνουμε να αλλάζουν τα πλάνα δράσης μας. Είναι αυτό το ακροατήριό μας; Ή μήπως το ακροατήριο είναι ακόμα μεγαλύτερο και θα πρέπει να βρεθούν τρόποι να μιλάμε απευθείας στους ανθρώπους; Το να μαχόμαστε ετικέτες εξτρεμιστή οδηγεί σε μια κεντρώα τάση, στην οποία ποτέ δεν ήταν καλή η αριστερά.

Ποια είναι η γνώμη σας για τη νέες μορφές εργασίας που αναδύονται; Πρέπει να δουλεύουμε λιγότερο;

Χθες μίλησα για την οικονομία της αποανάπτυξης και τα πλεονεκτήματά της. Η λύση είναι να σκεφτούμε πώς θα χτίσουμε μια οικονομία που δεν θα βασίζεται στην άεναη ανάπτυξη. Αυτό σημαίνει πράγματι λιγότερη εργασία, όχι ότι δεν θα δουλεύουμε, αλλά ότι δεν θα υπάρχουν θέσεις εργασίες με την παραδοσιακή έννοια. Εργασία πάντως θα υπάρχει και θα είναι μέρος της ζωής. Όλοι θα πρέπει να δουλεύουμε. Πρέπει όμως η διάκριση μεταξύ της παραδοσιακής θέσης εργασίας και της σχέσης μας με την εργασία. Ο ρόλος που παίζει το πάθος για τη δουλειά μας θα πρέπει να αποτελεί μέρος της σχετικής συζήτησης.

Ποια είναι η γνώμη σας για την άνοδο του φασισμού στην Ελλάδα;

Είναι σίγουρα το τρομαχτικότερο που συμβαίνει σε αυτή τη χώρα. Είναι σοκαριστικό το γεγονός ότι η Γερμανία προωθεί πολιτικές που αντιγράφουν τις συνθήκες που οδήγησαν στην άνοδο του ναζιστικού κόμματος στη Γερμανία. Ο λόγος που η Γερμανία έχει τόσο ισχυρό κοινωνικό δίκτυ ασφαλείας είναι γιατί οι Γερμανοί

φοβούνται τους εαυτούς τους. Το έχτισαν για να προστατευτούν από την επιστροφή του ναζισμού στη Γερμανία. Συνεχώς μου προκαλούσε έκπληξη όταν ερευνούσα για το Δόγμα του Σοκ με πόση επιμονή οι νεοφιλελεύθεροι οικονομολόγοι εσκεμμένα αντιγράφουν αυτές τις συνθήκες, δημιουργώντας σκόπιμα υφέσεις στις κοινωνίες και προκαλώντας αυτά τα φαινόμενα-μπούμερανγκ. Όλοι γνωρίζουν ότι θα συμβεί. Υπάρχει μεγάλη ευθύνη στην τρόικα που έχει δημιουργήσει τις συνθήκες για την άνοδο ρατσιστικών κομμάτων και ρατσιστικής βίας, η οποία τροφοδοτείται και από το συνεχές μήνυμα των μέσων του κατεστημένου ότι δεν υπάρχει εναλλακτική, ότι δεν έχετε δύναμη να αλλάξετε τα πράγματα. Οι άνθρωποι νοιώθουν στην Ελλάδα ότι δεν έχουν έλεγχο της ζωής του, ότι η εξουσία βρίσκεται αλλού, στην ΕΚΤ, το ΔΝΤ. Ορισμένοι, όταν νοιώθουν αδύναμοι αποσύρονται στα σπίτια τους, ενδίδουν στην κατάθλιψη και αυτοκτονούν. Άλλοι αποφασίζουν ότι θα ασκήσουν εξουσία εκεί που μπορούν, πράγμα που σημαίνει ότι θυματοποιούν κάποιον άλλο. Πιστεύω ακόμα ότι ο τρόπος με τον οποίο συζητείται η Ελλάδα στη Βόρεια Ευρώπη και στο διεθνές τύπο, η όλη αφήγηση σχετικά με την τεμπελιά των Ελλήνων ως σύνολο είναι ρατσιστική. Ως μη Ευρωπαία, μου κάνει εντύπωση πόσο απερίφραστη είναι. Είναι εξευτελιστικό για τον ελληνικό λαό. Το μήνυμα είναι: δεν είστε στην πραγματικότητα Ευρωπαίοι, είστε λίγο πιο κοντά στην Αφρική. Μέρος των Ελλήνων προσπαθεί να πείσει για την ευρωπαϊκή του ταυτότητα, να πείσει για τη 'λευκότητά' του με επιθέσεις κατά των μεταναστών. Μου φαίνεται λοιπόν ότι αυτό αποτελεί μέρος ενός κύκλου ρατσισμού.

Τα μονοπώλια έχουν σαφείς στόχους και τρόπους οργάνωσης για να τους επιτύχουν. Ο δικός μας στόχος ποιος είναι, τι θέλουμε ως κοινωνία και ποιο είναι το πλαίσιο επίτευξής του;

Θέλω να παίρνουμε τις ιδέες στα σοβαρά. Η δεξιά έχει λίγες μόνο ιδέες που τις εφαρμόζει σε κάθε περίπτωση: απορρύθμιση, ιδιωτικοποίηση και λιτότητα. Αναρίθμητες δεξαμενές σκέψης γράφουν παραλλαγές στο ίδιο θέμα. Έτοιμες ιδέες έως ότου, όπως είπε ο Μίλτον Φρίντμαν, το πολιτικά αδύνατο γίνει πολιτικά αναπόφευκτο. Κι εμείς πρέπει να έχουμε έτοιμες και

δοκιμασμένες ιδέες, για αυτό και είναι τόσο σημαντική η BIO.ME. ως εργαστήριο ιδεών. Υπάρχουν κι άλλες ιδέες, χθες μίλησα για κοινοτικά ελεγχόμενη ανανεώσιμη ενέργεια. Κατά τρόπο ειρωνικό, η Γερμανία δημιουργεί τις συνθήκες για να εξορύξει περισσότερα ορυκτά καύσιμα και άνθρακα στην Ελλάδα, ενώ η ίδια στρέφεται ταχύτατα στην ανανεώσιμη ενέργεια, πράγμα που σημαίνει ότι οι εταιρείες τους ψάχνουν νέες αγορές.

Σε σχέση με το πλαίσιο, μας έχει δοθεί από την επιστήμη. Ήδη έχει επέλθει θέρμανση κατά 0,8 βαθμούς και βλέπουμε τις επιπτώσεις. Ο στόχος των δυο βαθμών που συμφώνησαν όλες οι κυβερνήσεις του κόσμου στην Κοπεγχάγη είναι κατά τη γνώμη μου υπερβολικός. Εκεί ήμουν και διαφώνησα, γιατί αυτό ουσιαστικά σημαίνει ότι θα χαθούν πολλά νησιωτικά κράτη. Οι αφρικανοί εκπρόσωποι είπαν ότι θέρμανση δυο βαθμών Κελσίου αποτελεί γενοκτονία για την Αφρική. Για να επιτύχουμε τον κοινό στόχο, πρέπει να περικόψουμε τις εκπομπές ρύπων μας κατά 9-10% από αύριο και να προσαρμοστούν όλες οι οικονομικές πολιτικές μας. Εάν δεν βοηθήσουμε το νότο να απομακρυνθεί από τα ορυκτά καύσιμα, δεν έχουμε καμία ελπίδα να αποφύγουμε την υπερθέρμανση των 4 με 6 βαθμών Κελσίου, γιατί οι περισσότερες εκπομπές αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου προέρχονται από την Κίνα και την Ινδία.

Ασχολήθηκα με το θέμα του κλίματος γιατί το είδα ως ευκαιρία για επανορθώσεις προς τον αναπτυσσόμενο κόσμο, κάτι που αποτελεί μέρος της ατζέντας της αριστεράς εδώ και πολύ καιρό: πώς θα αντιμετωπίσουμε την αποικιακή λεηλασία που έχει δημιουργήσει τις βαθιές ανισότητες του κόσμου μας. Οφείλουμε ένα οικολογικό χρέος στον παγκόσμιο νότο, οφείλουμε χρέος για το διατλαντικό δουλεμπόριο. Χρέη που έχει προσπαθήσει να ποσοτικοποιήσει ο νότος, αλλά αδυνατεί να εισπράξει. Αντίθετα, το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα συνεχίζουν τη λεηλασία των οικονομιών τους. Η κλιματική αλλαγή λοιπόν εξισορροπεί το πεδίο του παιχνιδιού. Γιατί όταν μας λένε ότι μας χρωστάτε γιατί εσείς εκλύετε άνθρακα εδώ και διακόσια χρόνια, δεν ζητούν φιλανθρωπία.

Πρέπει η Ελλάδα να διαπραγματευτεί τη συμμετοχή της στην Ευρωζώνη;

Δεν ξέρω εάν η Ελλάδα θα πρέπει να βγει από την Ευρωζώνη, αλλά σίγουρα πιστεύω ότι θα πρέπει να τεθεί επί τάπητος. Δεν ξεκινάς τις διαπραγματεύσεις λέγοντας «δεν φεύγουμε». Πρέπει να είσαι πρόθυμος να φύγεις. Πρέπει να χτιστούν συνεργασίες με άλλες χώρες, να οικοδομηθεί ένα καρτέλ οφειλετών, κατά το παράδειγμα της Λατινικής Αμερικής τη δεκαετία του 1980. Τότε πολλοί αριστεροί οικονομολόγοι προωθούσαν την ιδέα οι κυβερνήσεις της Λατινικής Αμερικής να σχηματίζουν το λεγόμενο καρτέλ των οφειλετών και να επανέλθουν στην παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ ως διαπραγματευτικό μπλοκ, να αρνηθούν τις διαρθρωτικές αλλαγές, να απαιτήσουν παραγραφή των χρεών τους και να αμφισβητήσουν τη νομιμότητά τους, γιατί πολλά ήταν απεχθή χρέη που είχαν κληροδοτήσει δικτατορικές κυβερνήσεις. Βλέποντας σήμερα την κατάσταση στην Ευρώπη, περισσότερες χώρες έχουν προβλήματα από όσες δεν έχουν. Φαίνεται ότι υπάρχει τεράστιο δυναμικό για τις χώρες που αντιμετωπίζουν μέτρα λιτότητας να συνεργαστούν και να αλλάξουν το παιχνίδι με τους πιστωτές τους.

Πιστεύετε ότι θα βιώσουμε μια μεγάλη επανάσταση;

Το τραγικό με την εποχή μας είναι ότι δεν υπάρχει βασιλιάς να ανατρέψουμε. Το κίνημα της πλατείας Ταχρίρ είναι σπουδαίο, αλλά βλέπουμε ότι η εξουσία δεν κατοικεί πια στο παλάτι. Χρειαζόμαστε άλλα μοντέλα επανάστασης. Πιστεύω όμως από την άλλη ότι η κοινωνία μπορεί να κάνει ένα κλικ κάποια δεδομένη στιγμή και να δούμε και πάλι μεγάλα κινήματα αντίστασης. Πάντα μας εκπλήσσουν.

Πώς μπορούν οι άνθρωποι που απορρίπτονται από το οικονομικό μοντέλο να αποτελέσουν οργανικό τμήμα της αριστεράς;

Σε τέτοιες συγκυρίες, υπάρχουν πάντα νέοι τρόποι οργάνωσης των ανθρώπων που τίθενται στον περιθώριο. Στη Λατινική Αμερική υπάρχουν μεγάλα κινήματα ανέργων, συνδικάτα ανέργων. Κάτι που

πάντα συζητείται στην Ευρώπη, αλλά δεν έχει πραγματοποιηθεί. Η αριστερά δεν έχει προσαρμοστεί πλήρως στην απώλεια του χώρου εργασίας. Δεν έχει γίνει μεγάλη πρόοδος ως προς την οργάνωση στη γειτονιά ή την οργάνωση των ανέργων. Πιστεύω ότι το κίνημα της πλατείας ήταν καινοτομία, κατά αυτή την έννοια. Που πήγαν όμως μετά όλοι αυτοί οι άνθρωποι; Τα social media προφανώς διευκολύνουν τη συνεύρεσή μας, αλλά διευκολύνουν και το αποτράβηγμα στα σπίτια μας χωρίς λογοδοσία. Η λογοδοσία που ίσχυε στα παραδοσιακά συνδικάτα του χώρου εργασίας είναι σημαντική για την οικοδόμηση δικτύων.

Το «Idle no more» ήταν πηγή έμπνευσης γιατί τα αυτόχθονα κινήματα έχουν έναν τόπο ως βάση. Αφορούν συνδέσεις με συγκεκριμένα τμήματα γης. Και το κίνημα στις Σκουριές αφορά ρίζες με ένα τόπο. Όσοι ζούμε στα μεγάλα αστικά κέντρα, δεν νοιώθουμε αυτή τη σύνδεση. Ίσως μέρος του σχεδίου της σύγχρονης αριστεράς θα πρέπει να είναι η επανεύρεση ριζών και η οικοδόμηση ισχυρών κοινοτήτων που θα υπερασπίζονται το χώρο τους, ώστε να μη χάνονται οι ρίζες. Αυτό συμβαίνει και με τα κινήματά μας, χάνονται από τη μια μέρα στην άλλη. Ξέρω ότι δεν δίνω την απάντηση, αλλά μια διάγνωση. Παρά τη φθορά που έχει προκαλέσει ο νεοφιλελευθερισμός, υπάρχουν ακόμα άνθρωποι με ρίζες σε ένα τόπο. Χρειαζόμαστε συνασπισμούς ώστε να τις διατηρήσουμε.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 12

Η Κοινή Χρήση ως Εναλλακτική στην Αγορά και το Κράτος

David Bollier

Commons Strategies Group

Καθώς το νεοφιλελεύθερο όραμα για την οικονομία και τη διακυβέρνηση αρχίζει να αμφισβητείται και σε αρκετά μέρη να καταρρέει, οι άνθρωποι αναζητούν πρακτικές εναλλακτικές. Είναι πλέον ξεκάθαρο ότι δεν πρόκειται να επιστρέψουμε στην «παλαιά κανονικότητα» – και είναι δεδομένο ότι διαφορετικά συστήματα για την κάλυψη των αναγκών μας μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Στο παρόν άρθρο θα προσπαθήσω εν συντομία να αναφερθώ στη γοητευτική δυνατότητα που προσφέρει η κοινή χρήση – μία παλιά αλλά συνάμα επίκαιρη ιδέα η οποία επανανακαλύφθηκε ως παράδειγμα για την περιγραφή πώς θα μπορούσαμε να διαχειριστούμε τους εαυτούς μας, αλλά και τους διαθέσιμους πόρους μας.

Θα ήθελα να σημειώσω εκ των προτέρων ότι η έννοια των κοινόχρηστων αγαθών δεν αποτελεί ούτε μια ολοκληρωμένη ιδεολογία αλλά ούτε και μια δημοσιοχετίστικη ανασκευή της έννοιας του «δημοσίου συμφέροντος». Είναι ένα γενικό πλαίσιο διακυβέρνησης το οποίο έχει βαθιές ρίζες στην ανθρώπινη ιστορία ως ένα σύστημα αυτοτροφοδότησης με την ευρεία έννοια και αμοιβαίας υποστήριξης. Το ερώτημα της εποχής μας είναι αν μπορεί αυτή η ιδέα να χρησιμοποιηθεί εκ νέου για να καλύψει τις ανάγκες του σημερινού κόσμου. Πιστεύω ότι η απάντηση είναι ξεκάθαρα ΝΑΙ. Οι υποστηρικτές των κοινών αγαθών έχουν αποδείξει ότι αυτό είναι εφικτό ακόμα και στις δύσκολες και αντίξοες συνθήκες.

Κάποτε επισκέφτηκα το Erakulapally, ένα μικρό χωριό δύο ώρες δυτικά του Ιντεραπάντ στην Ινδία. Πρόκειται για μια αγροτική κοινότητα φτωχών γυναικών από την κατώτερη κοινωνική κάστα της χώρας –η οποία αποκαλείται dalit– και πρόκειται για ακτήμονες που δουλεύουν σε μεγάλα αγροκτήματα. Τα έσοδά τους επαρκούν για να έχουν ένα γεύμα την ημέρα. Όμως είχαν την ιδέα να ψάξουν και να ξαναχρησιμοποιήσουν σπόρους τους οποίους οι πρόγονοί τους χρησιμοποιούσαν για αιώνες – και μπορούσαν να αναπτυχθούν και να προσαρμοσθούν στο οικοσύστημα και στο κλίμα της Andhra Pradesh, αλλά είχαν πέσει σε αχρηστία λόγω της «πράσινης επανάστασης» τη δεκαετία του '60.

Με τον τρόπο αυτό, οι γυναίκες αναβίωσαν τις παραδοσιακές μεθόδους καλλιέργειας και ανέπτυξαν σημαντικές και θρεπτικές σοδιές. Το αποτέλεσμα ήταν να μην έχουν ανάγκη να εργάζονται για να επιζήσουν. Ούτε να χρειάζεται να αγοράζουν γενετικά τροποποιημένους σπόρους από τις αγροτοβιοτεχνολογικές εταιρείες.

Είχαν τη δυνατότητα να καλλιεργήσουν το φαγητό τους μόνες τους και να χειραφετηθούν εκτός της οικονομίας της αγοράς, η οποία δεν πρόκειται να ικανοποιήσει τα συμφέροντά τους. Οι γυναίκες αυτού του χωριού επέτυχαν την ασφάλεια της τροφής τους χωρίς να εναποτίθενται σε εξωτερικούς ειδικούς, στην κυβέρνηση, στη μονοκαλλιέργεια, ούτε και στα συνθετικά λιπάσματα. Και αυτές ήταν γυναίκες dalit – οι φτωχότερες των φτωχών. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν 5.000 γυναίκες σε 75 χωριά στην ευρύτερη περιοχή του Andhra Pradesh οι οποίες έχουν υιοθετήσει αυτόν τον αυτοοργανωμένο τρόπο. Μοιράζονται σπόρους και συμβουλές γεωπονίας μεταξύ τους. Ακόμα έχουν φτάσει σε επίπεδο να φτιάχνουν δικά τους video για να μορφώσει ο ένας τον άλλον.

Αυτή είναι μόνο μία από τις πολλές ιστορίες που μπορούν να ειπωθούν για την κοινή χρήση – ένα μοντέλο το οποίο βρίσκει σημαντική ανάπτυξη καθώς η νεοφιλελεύθερη οικονομία και ο στενός συνεργάτης της, τα εθνικά κράτη, αυξάνουν τις απαιτήσεις πάνω στους ανθρώπους ενώ συνάμα τους προσφέρουν όλο και λιγότερα. Η ζωή μέσα από τη διαφορετικότητα και την ουσία αυτής εμπεριέχει ποικίλους τρόπους κοινών: καλλιέργειας ή ψαρέματος... ανανεώσιμων πηγών και διαχείρισης του νερού... αστικούς χώρους και κοινοτικούς θεσμούς... βικιπέδια, ελεύθερο λογισμικό, ανοικτές εκδόσεις... εναλλακτικά νομίσματα και εθελοντικές τράπεζες αίματος... και τέλος «συμμετοχική κατανάλωση» στη χρήση των αυτοκινήτων, των ποδηλάτων των εργαλείων, η κοινή χρήση αναπτύσσεται.

Στην πιο γενική οπτική, η κοινή χρήση αφορά τη συλλογική διαχείριση των πραγμάτων που κατέχουμε ως ανθρώπινα όντα. Σημαίνει τη διασφάλιση και προστασία τους στο διηνεκές, φροντίζοντας αυτά να περάσουν αναλλοίωτα στις επόμενες γενιές.

Το πραγματικό πρόβλημα δεν είναι ότι η συλλογική χρήση των κοινών αγαθών είναι ανέφικτη, αλλά ότι ο συμβατικός κόσμος αρνείται να το αναγνωρίσει. Παρόλο που βασικά κοινά αγαθά καλύπτουν τις καθημερινές ανάγκες περίπου 2 δισεκατομμυρίων ανθρώπων στον κόσμο, δυο από τα πιο δημοφιλή οικονομικά εγχειρίδια των ΗΠΑ –από τους Samuelson & Nordhaus και Stiglitz & Walsh– στην κυριολεξία αγνοούν επιδεικτικά τα κοινά ως ένα βιώσιμο μοντέλο παροχής και φροντίδας. (Η κοινόχρηστη πρόσοδος, θα ήθελα να προσθέσω, δεν αφορά μόνο στη βασική επιβίωση αλλά και στις γενικότερες ανάγκες των νοικοκυριών σε αντίθεση με τη μεγέθυνση της αγοραίας συναλλαγής).

Οι δομές παροχής που στηρίζονται στην κοινή χρήση συνήθως είναι αόρατες, κυρίως γιατί υπάρχουν εκτός του κράτους και της αγοράς – γι’ αυτό και δεν θεωρούνται ως πρακτικές και εφαρμόσιμες. Τα κοινόχρηστα αγαθά είναι επίσης αόρατα ακριβώς γιατί δεν έχουν να κάνουν καθόλου με ιδιοκτησιακά δικαιώματα, με τις αγορές ή τη γεωπολιτική δύναμη. Παρόλα αυτά, ως τάση, τα κοινόχρηστα αγαθά αποτελούν μια ιδιαίτερα σημαντική μέθοδο να αντιμετωπισθούν οι ανάγκες των ανθρώπων με τρόπο που να είναι δίκαιος, αειφόρος και με σεβασμό προς τον πλανήτη. Χρησιμοποιούν άμεση δράση, εφευρετικότητα του «κάντο μόνος σου» για να ξεπερασθούν οι παθολογίες της ελεύθερης αγοράς.

Πιστεύω ότι η πρόκληση των καιρών μας είναι να εστιάσουμε στην αναγκαιότητα των κοινόχρηστων αγαθών – και στη συνέχεια να βρούμε νέους τρόπους να τα υποστηρίξουμε αλλά και να τα προστατεύσουμε, ειδικά τώρα που οι δυνάμεις της αγοράς συνειδητοποιούν ότι το παράδειγμα των κοινόχρηστων αγαθών όχι απλά την «ανταγωνίζεται» αλλά ότι την προσπερνά αυτοθεσμίζοντας μια άλλη σχέση.

1. Τα κοινόχρηστα αγαθά ως παράδειγμα

Ως βασική συνθήκη, τα κοινόχρηστα αγαθά αποτελούν έναν κώδικα ηθικής – έναν τρόπο του να είσαι άνθρωπος ο οποίος πηγαίνει πολύ πιο πέρα από τον άνθρωπο του οικονομισμού, αυτό το ιδιοτελές, ορθολογιστικό, ιδανικό της μεγιστοποίησης της αξίας

χρήσης της ανθρώπινης ύπαρξης το οποίο οι οικονομολόγοι και οι πολιτικοί λένε πως είμαστε. Τα κοινόχρηστα αγαθά θεωρούν ότι οι άνθρωποι είναι πολύ πιο πολύπλοκοι και συνεργατικοί και ένα ποιοτικότερο σύνολο της ανθρώπινης συμπεριφοράς μπορεί να σχεδιασθεί μέσα στους θεσμούς μας. Τα κοινόχρηστα αγαθά υποστηρίζουν ότι υπάρχει ένας σημαντικός ρόλος στην αυτοδιεύθυνση, η οποία όχι μόνο προκαλεί αλλά και συμπληρώνει υποκαθιστώντας την τυπική θεσμική διακυβέρνηση.

Όποιος ακούσει τους περισσότερους οικονομολόγους να μιλάνε για τα κοινόχρηστα αγαθά, αναφέρονται σαν αν είναι τραγωδία. Το κλασικό παράδειγμα που επικαλούνται είναι: Εάν υπάρχει ένα κοινό βοσκοτόπι στο οποίο αρκετοί βοσκοί μπορούν να βοσκούν το κοπάδι τους, κανένα τους δεν θα έχει ένα λογικό κίνητρο λελογισμένης ανάπτυξης – με αποτέλεσμα να βάζουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κοπάδι με στόχο το προσωπικό τους κέρδος. Συμπέρασμα ότι το βοσκοτόπι θα εξαντληθεί και θα καταστραφεί: μία «τραγωδία»

Αυτό το δόγμα έχει επικρατήσει στον κοινό νου αλλά και στους οικονομολόγους από το 1968, όταν ο βιολόγος Garret Hardin έγραψε το περίφημο άρθρο με τίτλο «Η τραγωδία των κοινών». Ισχυρίστηκε ότι ο μόνος τρόπος να αποτρέψουμε την «τραγωδία» είναι μέσα από το καθεστώς των ιδιωτικών ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων και των αγορών. Τα ιδιωτικά ιδιοκτησιακά δικαιώματα συνεπώς θεωρούνται ως τα μόνα τα οποία μπορούν να δημιουργήσουν το αίσθημα υπευθυνότητας.

Το μόνο πρόβλημα είναι ότι βασικά ο Hardin δεν περιέγραφε την κοινόχρηστη χρήση. Περιέγραψε στην ουσία ένα σενάριο στο οποίο δεν υπήρχαν σύνορα στο συγκεκριμένο λιβάδι, ούτε κανόνες διαχείρισής του και καμία κοινότητα χρηστών αυτού. Αλλά αυτό δεν αποτελεί κοινόχρηστη χρήση. Αντίθετα αυτό είναι ένα ασύδοτο καθεστώς χρήσης ελεύθερο προς όλους. Η κοινή χρήση έχει σύνορα, κανόνες, έλεγχο της χρήσης, τιμωρία των καταπατητών και των τζαμπατζήδων και κοινωνικές θεσμίσεις. Η κοινή χρήση απαιτεί ότι υπάρχει μια κοινότητα η οποία θέλει να διαχειρισθεί και να γίνει ο θεματοφύλακας του συγκεκριμένου

πόρου. Αυτή η παρερμηνεία του Hardin έχει καρφωθεί στην κοινή αντίληψη και έχει ως αποτέλεσμα να θεωρείται τις τελευταίες δυο γενιές η μέθοδος της κοινής χρήσης ως αποτυχημένο παράδειγμα διαχείρισης.

Η καθηγήτρια Elinor Ostrom του Πανεπιστημίου της Ιντιάνα –απεβίωσε το 2012– η οποία κέρδισε το βραβείο Νόμπελ στα οικονομικά για την καριέρα της, έδειξε ότι η κοινή χρήση είναι εξολοκλήρου πρακτικά εφαρμόσιμη και αειφόρα. Της πήρε αρκετά χρόνια επίπονη έρευνας πεδίου και καινοτόμου θεωρίας, αλλά στο σημαντικό βιβλίο της του 1990 *Governing the Commons* (Διαχειρίζοντας τα Κοινά) η Ostrom προσδιόρισε κάποιες βασικές αρχές για την επιτυχημένη κοινή χρήση. Αυτή και αρκετοί συνάδελφοί της κατέδειξαν εκατοντάδες παραδείγματα εμπειρικών μελετών στα οποία οι άνθρωποι κατάφεραν με επιτυχία να διαχειριστούν τη γη, το νερό, το δάσος και την αλιεία μέσω της κοινής χρήσης.

Εν τω μεταξύ, για πάνω από δέκα χρόνια, ένα δυναμικό κίνημα για την κοινή χρήση έχει εμφανιστεί διεθνώς. Εξαπλώνεται αλλά είναι πολύ χαλαρά οργανωμένο και προσπαθεί να δημοσιοποιήσει την εφικτότητα των κοινών χρήσεων ως εναλλακτική μορφή. Είναι επίσης προσηλωμένο να αναπτύξει τη ρητορική για την κοινή χρήση ούτως ώστε οι απανταχού υποστηρικτές της κοινόχρηστης χρήσης να αρχίσουν να προβάλλουν τη δική τους ατζέντα και τον πολιτικό λόγο. Το κίνημα για την κοινή χρήση δεν είναι συνεπώς μια ιδεολογία, αλλά ένα σύνολο κοινωνικών πρακτικών οι οποίες βρίσκουν εντός του κινήματος έναν «κοινόχρηστο» χώρο έκφρασης και ανταλλαγής απόψεων. Η έννοια της κοινής χρήσης δεν έχει μόνο δικαιώματα και δεν στέκεται μόνο σε αυτά αλλά έχει και υποχρεώσεις τις οποίες πρέπει να λάβει κανείς υπόψη του σοβαρά.

2. Τα οικονομικά και η κοινή χρήση

Θα ήθελα να επισημάνω αρχικά ότι η κοινή χρήση δεν αποτελεί από μόνη της πόρο. Είναι πόρος στο βαθμό που μια συλλογική κοινότητα καθώς και οι κοινωνικές αξίες αυτής, οι κανόνες και

οι νόρμες συντελούν στη διαχείριση αυτού του πόρου. Είναι ένα ολοκληρωμένο – ενιαίο πακέτο. Μπορείτε να το αποκαλέσετε ως Κοινωνικο-οικονομικο-βιοφυσικό πακέτο – όπως ένα ψάρι σε μια λιμνούλα και η υδρόβια χλωρίδα: Όλα είναι μαζί.

Ίσως αυτή να είναι και η εξήγηση που τα συμβατικά οικονομικά αδυνατούν να κατανοήσουν την έννοια της κοινόχρηστης χρήσης. Δεν μπορούν να αντιληφθούν πως η κοινότητα μπορεί να γίνει το πλαίσιο αναφοράς. Η κοινόχρηστη χρήση προσβλέπει στο σύνολο και θεωρεί το άτομο και τη συλλογικότητα ως κάτι συμβιωτικό και αλληλοϋποστηριζόμενο.

Στη βάση των κοινών βρίσκεται η *προσωπική εμπειρία και η ταυτότητα*. Οι υποστηρικτές των κοινών αγαπούν και χρειάζονται τους πόρους τους, ή τουλάχιστον εξαρτιούνται από αυτούς – γι' αυτό έχουν σημαντικά κίνητρα να δράσουν ως συνεπείς φροντιστές και υπερασπιστές αυτών. Έχουν συναισθηματικούς και υποκειμενικούς δεσμούς με αυτούς του «πόρους» που φροντίζουν και χρησιμοποιούν μαζί με τους υπόλοιπους συντρόφους τους. Αναπτύσσουν σχέσεις και τυπικά και έθιμα τα οποία αποτελούν μέρος αυτής της κουλτούρας.

Ίσως γι' αυτό η κοινή χρήση είναι τόσο ανατρεπτική: Ζητάει από εμάς να διασκεδάσουμε έναν πλουσιότερο ορισμό της αξίας από αυτόν της αγοράς. Τα οικονομικά όπως κατανοούνται με τον παραδοσιακό τρόπο εστιάζουν στην «κατασκευή πλούτου» και στην «ελαχιστοποίηση της σπάνης». Στην ουσία όμως η οικονομία ενδιαφέρεται μόνο για τον πλούτο στον οποίο υπάρχει εμφανής η αξία αυτού, ενισχύοντας τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα και φυσικά με ό,τι μπορεί να συναλλαχτεί στην αγορά. Υποτίθεται ότι όσο περισσότερο από αυτόν τον πλούτο δημιουργούμε, τόσο περισσότερο χαρούμενοι γινόμαστε.

Το βασικό πρόβλημα με αυτήν την κυρίαρχη οικονομική αφήγηση

είναι ότι δεν έχει κάτι να πει για οτιδήποτε άλλο δεν παράγει υπεραξία. Για παράδειγμα, πόσο αποτιμάται η αξία της γήινης ατμόσφαιρας; Το ανθρώπινο γονιδίωμα; Ο υδροφόρος ορίζοντας; Η κληρονομιά της επιστημονικής γνώσης και κουλτούρας; Τα πάρκα και οι ανοικτοί χώροι; Το internet; Οι γειτονιές μας; Οι σχέσεις μας με τη φύση αλλά και με τους άλλους;

3. Περιφράξεις και κοινή χρήση

Μου έρχεται στον νου αυτό που αποκαλώ ως *τραγωδία της αγοράς*, που συχνά αποκαλείται ως αγοραία περίφραξη. Κατά μήκος των αιώνων, αλλά κυρίως τον 19^ο αιώνα, η αγγλική αριστοκρατία σε συνεργασία με το κοινοβούλιο ιδιωτικοποίησε τα κοινά της Αγγλίας. Τα κοινά διαλύθηκαν σε επιμέρους μικρότερα μέρη και ιδιωτικοποιήθηκαν. Η περίφραξη ήταν ο τρόπος ώστε οι γαιοκτήμονες να βγάλουν περισσότερα χρήματα και να αυξήσουν την πολιτική και οικονομική τους επιρροή.

Το μη αναγνωρίσιμο σκάνδαλο των καιρών μας είναι η μεγάλης έκτασης ιδιωτικοποίηση και η κατάχρηση δεκάδων πόρων οι οποίοι συλλογικά μας ανήκουν. Σήμερα το κίνημα των περιφράξεων των δημόσιων χώρων είναι μια επανάληψη του αγγλικού παρελθόντος. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: Οι διεθνείς επενδυτές και οι εθνικές κυβερνήσεις αγοράζουν σε μαζική κλίμακα φάρμες και δάση στην Αφρική, Ασία και στη Λατινική Αμερική σε εξωφρενικά χαμηλές τιμές. Άνθρωποι που είχαν μεγαλώσει και καλλιεργούσαν για γενιές εκδιώκονται από τη γη τους, με στόχο οι μεγάλες πολυεθνικές να τα υφαρπάξουν. Ο βασικός στόχος είναι να διασφαλιστεί το γεωπολιτικό πλεονέκτημα, να πουλήσουν τρόφιμα στις παγκόσμιες αγορές ή απλά να κερδοσκοπήσουν.

Μπορείτε να φανταστείτε τι συμβαίνει στα εκατομμύρια των ανθρώπων που ξαφνικά δεν μπορούν να επιβιώσουν γιατί η κοινόχρηστη περιοχή τους περιφράχτηκε; Γίνονται χαρακτήρες νουβέλας του Κάρολου Ντίκενς. Αναγκάζονται να έρθουν στις πόλεις για να επιζήσουν και καταλήγουν να γίνουν ζητιάνοι, αλκοολικοί και μισθωτοί σκλάβοι. Τα νέα αναφέρουν για

επιδρομές Σομαλών πειρατών, αλλά σπάνια σχολιάζουν ότι οι περισσότεροι από αυτούς κάποτε ήταν ψαράδες πριν οι ξένες αλιευτικές εταιρείες καταστρέψουν τον ιχθυοπαραγωγικό τους πλούτο.

Οι αγορές ανέκαθεν αντιμετώπιζαν τη φύση ως κάτι το οποίο δεν έχει ζωή ή αξιοπρέπεια σε σημείο ανησυχητικό. Οι εταιρείες βιοτεχνολογίας και τα πανεπιστήμια κατέχουν το ένα πέμπτο των ανθρωπίνων γονιδιωμάτων. Η εταιρεία βιοτεχνολογίας Myriad Genetics του Salt Lake διεκδικεί μια πατέντα για το «ευπαθές γονίδιο του καρκίνου του στήθους» το οποίο εγγυάται το μονοπώλιο ελέγχου πάνω στον συγκεκριμένο τύπο ερευνών και αποθαρρύνει τους επιστήμονες από την έρευνα για τις γενετικές βάσεις του καρκίνου του στήθους.

Οι περιφράξεις ακολουθούν το ίδιο πλαίσιο: Η Monsanto χρησιμοποιεί γενετικά τροποποιημένους σπόρους με στόχο την αντικατάσταση των φυσικών σπόρων. Η Microsoft έχει χρησιμοποιήσει τα Windows για να απαξιώσουν και να περιορίσουν την χρήση άλλων λειτουργικών συστημάτων. Και τέλος οι πολυεθνικές εταιρείες εμφιάλωσης έχουν αντικαταστήσει με το εμφιαλωμένο νερό το νερό της δημόσιας ύδρευσης.

Σήμερα σχεδόν τα πάντα μπορούν να ιδιωτικοποιηθούν και να γίνουν εμπόρευμα. Οι μαθηματικοί αλγόριθμοι μπορούν πλέον να αποτελούν ιδιοκτησία εφόσον εμπεριέχονται σε προγράμματα software και να θεωρούνται εμπορικό συστατικό. Τα McDonald's διεκδικούν ως εμπορική ονομασία το πρόθεμα «Mc» ώστε πλέον δεν μπορεί κανείς να ονομάσει το restaurant του ως McSushi ή McVegan ή ένα ξενοδοχείο ως McSleep.

Προσπάθησα πολύ σύντομα να αναφερθώ σχετικά με τις περιφράξεις οι οποίες λαμβάνουν χώρα σήμερα, και η μακρά λίστα περιλαμβάνει: την ατμόσφαιρα, τους ωκεανούς, τα γονίδια, τη δημόσια έρευνα, τους δημόσιους χώρους στις πόλεις, τους δημόσιους αυτοκινητόδρομους και τα αεροδρόμια τα οποία εκχωρούνται και γίνονται ιδιωτική περιουσία, τα εσωτερικά ύδατα και πολλά άλλα ακόμα.

Η αγοραία περίφραξη αφορά την απαλλοτρίωση. Είναι μια διαδικασία κατά την οποία οι δυνατοί μετατρέπουν έναν κοινοτικό πόρο σε ένα εμπορευματικό προϊόν το οποίο μπορεί να έρθει στην ιδιωτική κατοχή και να πουληθεί εντός της αγοράς. Η περίφραξη επιθετικά αφαιρεί κοινούς πόρους από το πλαίσιο της εντοπιότητας για να το κάνει ένα αγοραίο αντικείμενο για ιδιωτική κερδοφορία.

Οι περιφράξεις διαλύουν τις κοινωνικές σχέσεις και τις πολιτισμικές παραδόσεις καθώς χάνεται το αίσθημα της κοινότητας που προϋπήρχε. Απαιτούν και επιβάλλουν τον ακραίο ατομικισμό, τη μετατροπή των πολιτών σε καταναλωτές και διευρύνουν την κοινωνική ανισότητα. Το χρήμα γίνεται ο μοχλός για την κοινωνική καταξίωση και συμμετοχή σε αυτού του τύπου τις κοινωνίες. Η διαδικασία αυτή γενικά αποκαλείται ως «ανάπτυξη».

4. Η αξιακή πρόταση της κοινόχρηστης χρήσης

Εφόσον η αγορά και το κράτος αποτελούν μηχανές περίφραξης, τότε τι μπορούμε να κάνουμε; Πιστεύω ότι θα πρέπει να ξεκινήσουμε αναγνωρίζοντας την αξιακή πρόταση της κοινόχρηστης χρήσης και μετά να δημιουργήσουμε νέα συστήματα –νομικά, τεχνολογικά, κοινωνικά– για να προστατεύσουμε την ακεραιότητά της.

Μπορούμε να πάρουμε κατευθύνσεις από την εμπειρία των Άγγλων υποστηρικτών των κοινών. Συνήθιζαν να «προασπίζουν τα όρια» κάθε χρόνο. Ήταν ένα κοινοτικός περίπατος γύρω από την περίμετρο των κοινών για να προσδιορισθούν αν υπάρχουν καταπατήσεις και περιφράξεις, τις οποίες και κατέστρεφαν. Η προάσπισή τους ήταν μια κοινοτική γιορτή –μια σύναξη με αιτία– η οποία βοηθούσε τους συμμετέχοντες στα κοινά να διατηρήσουν την ακεραιότητα των κοινών πόρων και τις κοινωνικές τους σχέσεις.

Πιστεύω ότι είναι μια στρατηγική και συνάμα παράδοση την οποία

χρειάζεται να αναβιώσουμε. Παρόλα αυτά, υπάρχουν ακόμα μερικά μοντέρνα πεδία για την «προάσπιση των ορίων», όπως για παράδειγμα η Γενική Άδεια Δημόσιας Χρήσης (GPL) για το ελεύθερο λογισμικό, το οποίο διασφαλίζει τα όρια της κοινής παραγωγής του λογισμικού κώδικα. Παραμένει διαθέσιμο προς όλους. Σε ένα άλλο αλλά διαφορετικό και πιο περιορισμένο εύρος, το ίδιο ισχύει και για τις άδειες Creative Commons. Η γενική οδηγία είναι: «Αυτό που δημιουργήθηκε μέσα στα κοινά πρέπει να παραμένει μέσα στα κοινά – εκτός αν η κοινότητα αποφασίσει κάτι το διαφορετικό».

Η κοινόχρηστη χρήση μάς δίνει ένα λεξιλόγιο για να ονειρευτούμε ένα διαφορετικό μέλλον. Μας επιτρέπει να αναπτύξουμε μια πλουσιότερη ποιοτικά αφήγηση σχετικά με την αξία από αυτή που επιβάλλεται από τη νεοφιλελεύθερη οικονομία και πολιτική. Μας βοηθάει να κάνουμε αυτό που η αγορά/κράτος δεν μπορούν – να διατηρήσουμε τα σημαντικά μέρη της φύσης, της κουλτούρας και της κοινότητας αναλλοτρίωτα και να καλλιεργήσουμε μια ηθική αυτάρκειας.

Τα κοινά μάς βοηθάνε να καταλάβουμε ότι είμαστε πολύ πιο πλούσιοι από όσο νομίζουμε. Απλά ο κοινός μας πλούτος δεν είναι ούτε ένα ιδιωτικό αγαθό ούτε τα χρήματα. Είναι ο *κοινωνικός πλούτος που δημιουργούμε* και βρίσκεται εντός των διακριτών κοινοτικών ενδιαφερόντων που λειτουργούν ως φροντιστές αυτού του πλούτου. Συνεπώς αυτός ο πλούτος δεν μπορεί ούτε να αγορασθεί ούτε να πωληθεί σαν ένα προϊόν. Επιπρόσθετα, αυτός ο πλούτος θα εξαφανιστεί εκτός αν η ακεραιότητα των κοινών προστατεύεται και παραμένει παραγωγική.

Τελικά τα κοινά μάς επιτρέπουν να σχεδιάσουμε ένα δικαιότερο, πιο διαρκές όραμα για την ανθρώπινη ανάπτυξη από αυτό που προτείνει η αγορά και το κράτος. Επιτρέψτε μου να αναφέρω μερικά παραδείγματα.

Ο Rajendra Singh, ιδρυτής της Young India Association, βοήθησε στην αποκατάσταση αρκετών ποταμών στο Rajasthan που είχαν στερέψει από την υπεράντληση. Χρησιμοποιώντας κάποια σχεδόν

ξεχασμένη αυτόχθονη ινδική γνώση σχετικά με την υδρολογία και τα μικρά φράγματα –και πείθοντας την κοινότητα να αντιμετωπίσει τα εσωτερικά ύδατα και τους ποταμούς σαν ιερούς πόρους που ανήκουν στην κοινοτική φροντίδα και αφορούν όλους– πέντε ξεραμένοι ποταμοί αποκαταστάθηκαν και τα υπόγεια ύδατα ανέβηκαν περίπου έξι μέτρα – χωρίς την συμμετοχή ειδικών ή της κυβέρνησης. Οι άνθρωποι που είχαν εγκαταλείψει την περιοχή επέστρεψαν πίσω για να καλλιεργήσουν και να δουλέψουν ξανά.

Οι αστικοί κήποι αποτελούν ένα αναπτυσσόμενο μοντέλο κοινόχρηστης χρήσης σε αρκετές πόλεις, καθώς και οι συνεργατικοί χώροι και οι προσπάθειες συστέγασης. Η καινοτομία του «*συμμετοχικού προϋπολογισμού*», η οποία ξεκίνησε από την πόλη του Πόρτο Αλέγκρε στην Βραζιλία, υιοθετήθηκε από αρκετές πόλεις. Ο δήμαρχος του Σαν Φρανσίσκο διόρισε μια επιτροπή για τη «*συμμετοχική οικονομία*» για να διερευνήσει τις δυνατότητες της συμμετοχικής κατανάλωσης.

Ίσως το πιο δυναμικό παράδειγμα είναι το internet, το οποίο εμπεριέχει έναν κολοσσιαίων διαστάσεων αριθμό εγχειρημάτων κοινόχρηστης χρήσης. Η παροχή ενός συστήματος χαμηλού κόστους για την κοινωνική επικοινωνία σε παγκόσμιο επίπεδο επιτρέπει τη δημιουργία ψηφιακών κοινοτήτων για να μειώσουν τα υπερβολικά λειτουργικά κόστη που σχετίζονται με τις συμβατικές αγορές. Κοινότητες εμπιστοσύνης και αμοιβαιότητας μπορούν να δημιουργήσουν αξία πολύ πιο αποτελεσματικά και αποδοτικά σε σχέση με τις παραδοσιακές αγορές που απαιτούν αρκετά επίπεδα ακριβών λειτουργικών (γραφειοκρατία, δικηγόρους, στρατολόγους, marketing, κ.ο.κ.).

Ο καθηγητής νομικών του Harvard Yochai Benkler αποκαλεί αυτό το φαινόμενο ως «κοινόχρηστη βάση ομήλικης παραγωγής». Με αυτό εννοεί συστήματα τα οποία είναι συνεργατικά, μη ιδιοκτησιακά και τα οποία βασίζονται στην «διαμερισμένη κατανομή πόρων και προσόδων μεταξύ ευρέως διανεμημένων, χαλαρά δομημένων ατόμων που συνεργάζονται μεταξύ τους».

Η κοινωνικά παραγόμενη αξία αν και πάντοτε υπήρχε, δεν ήταν

πολιτισμικά ορατή πολλές φορές ή τόσο καλά οργανωμένα. Η συμβατικά οικονομική θεωρία δεν την «βλέπει» διότι σε αυτή δεν υπάρχουν οι αγοραίες τιμές. Αλλά η κοινόχρηστη χρήση αναδεικνύει ότι δεν χρειάζονται αγορές ή κυβερνήσεις για να δημιουργηθεί το οτιδήποτε το οποίο έχει σημαντική αξία. Η κοινόχρηστη χρήση είναι στην ουσία μια τελείως διαφορετική πρόταση αξίας, η οποία είναι επικεντρωμένη στην παραγωγή του αόρατου, κοινωνικά ενταγμένου κοινόχρηστου πλούτου.

Αυτή είναι μια πολύ σημαντική καινοτομία – όχι μια μοδάτη τεχνολογική ή προϊόντική, αλλά κοινωνιο-οικονομικής διοικητικής υφής και παγκοσμιότητας. Ένας νεο-παλιός τρόπος παραγωγής της αξίας.

Το βεστιάριο της κοινόχρηστης χρήσης είναι πλέον τόσο μεγάλο και πολύμορφο και στο οποίο ήδη υπάρχουν εξειδικευμένοι κοινόχρηστοι τομείς για τη γνώση, την κουλτούρα και τη δημιουργικότητα. Ας σκεφτούμε τα εκατομμύρια των δεδομένων στη βικιπέδια σε πάνω από 285 γλώσσες. Τα πάνω από 8.000 ανοικτής πρόσβασης ακαδημαϊκά δελτία τα οποία υπερτερούν έναντι των ακριβών εμπορικών εκδόσεων. Το κίνημα των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων το οποίο ξεκίνησε από το M.I.T. Τα εκατοντάδες εκατομμύρια διαδικτυακών κειμένων, video και μουσικών έργων τα οποία χρησιμοποιούν άδειες Creative Commons για να διευκολύνουν τη διανομή. Η μεγάλη ελεύθερη και ανοικτή πρόσβαση στο λογισμικό, μια κοινότητα που είναι η βάση για ποικίλο και πλούσιο μέρος πέραν του συμβατικού εμπορικού.

Η κοινόχρηστη χρήση των φυσικών πόρων μπορεί εξίσου να είναι το ίδιο παραγωγική, παρόλο που σχετίζεται με δεδομένους και όχι ανεξάντλητους πόρους. Υπάρχουν όλων των ειδών επιτυχημένες προσπάθειες κοινόχρηστης χρήσης για τη διαχείριση των αλιευμάτων των δασών και άρδευσης. Για παράδειγμα, τα *acequias* νερού στο Νέο Μεξικό, ή τα *ejidos* στο Μεξικό. Η γη των αυτοχθόνων Αμερικάνων και η ιερή σχέση τους με τη φύση.

Η κοινόχρηστη χρήση αποτελεί τρανό παράδειγμα των αστικών κήπων, του κινήματος αργοφαγείας, της κοινοτικά

υποστηριζόμενης αγροτοκαλλιέργειας και του κινήματος Transition Town ανάμεσα στα άλλα.

Αυτές οι οργανωτικές δομές γενούν μια διαφορετική αξία μεταξύ τους. Οι δομές βασικών βιοτικών πόρων δρουν διαφορετικά από τις ψηφιακές. Οι αυτοαποκαλούμενες οικονομίες του δώρου, όπως οι τράπεζες αίματος, οι ακαδημαϊκοί κύκλοι και Couchsurfing διαφέρουν από τους κοινοτικούς κήπους και τις δημόσιες πλατείες.

Αυτό που όλες οι εκφάνσεις της κοινόχρηστης χρήσης έχουν ως κάτι σταθερό ανάμεσά τους είναι η δυνατότητα να διαχειρίζονται κοινούς πόρους με τη συμμετοχή και τον συνυπολογισμό. Ανασκευάζουν τον κοινωνικό ιστό με τέτοιο τρόπο, και πιστεύω ότι κάτι ανάλογο ούτε η αγορά ούτε το κράτος είναι ικανά να πράξουν. Η κοινόχρηστη χρήση έχει θεραπευτική λογική.

Φαντάζει θεμιτό κάποιος να θέλει να αγνοεί όλες αυτές τις εστίες καινοτομίας ως μικρές και περιθωριακές – στην ουσία είναι τοπικά μοντέλα που αρχίζουν να εξαπλώνονται και να ομοσπονδοποιούνται. Αναπτύσσονται σε ευρεία κλίμακα ανάλογα με τον τύπο των πόρων και της κοινωνικής συνεργασίας που είναι εφικτή.

Σαν ένα σύστημα διακυβέρνησης, τα κοινά προσφέρουν πολλές κριτικές δυνατότητες οι οποίες λείπουν από το νεοφιλελεύθερο κράτος και το αγοραίο σύστημα. Αυτές περιλαμβάνουν τη δυνατότητα:

- Να ενδυναμώνουν τον κόσμο να πάρει στα χέρια του τους πόρους που χρειάζεται.
- Να βάζουν και να πιέζουν για βιώσιμα όρια στις αγορές.
- Να εσωτερικεύουν όσες «εξωγενείς» αναγκαιότητες χρειάζονται σε σχέση με αυτό που οι αγορές επιβάλλουν.
- Να διακηρύττουν ότι συγκεκριμένοι πόροι θα πρέπει να παραμείνουν αναλλοτρίωτοι από την αγορά.
- Να μειώσουν την ανισότητα και την ανασφάλεια.
- Να επανακτήσουν τη σχέση ανάμεσα στη φύση και στους

ανθρώπους.

- Να παρέχουν ένα νέο πλαίσιο «ανάπτυξης».

Δεν θα παραλείψω να αναφέρω ότι τα κοινά δεν αποτελούν πανάκεια. Τέτοιες προσπάθειες συνήθως αποτυγχάνουν λόγω κακής ηγεσίας ή ακατάλληλης οργανωτικής δομής. Υπάρχουν αρκετές διαφωνίες και διαμάχες ανάμεσα στους συμμετέχοντες. Ακόμα μαθαίνουμε πώς να θεωρητικοποιούμε τον τρόπο διακυβέρνησης των κοινών και πώς να τον υποστηρίξουμε, ειδικά σε μεγάλη κλίμακα. Τα κοινά ίσως να αποτελούν τη μαγική σφαίρα που μας επιτρέπει να αποδράσουμε από τις παθογένειες των ανθρώπινων θεσμών, της εξουσίας και της ιστορίας.

Ανεξάρτητα πάντως τα κοινά προσφέρουν ένα ελπιδοφόρο μονοπάτι γιατί δίνουν στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα μιας μετρήσιμης αυτονομίας και ελέγχου πάνω στις ζωές και τους πόρους. Βοηθάνε στην απαγκίστρωσή τους από τις ανθυγιεινές εξαρτήσεις των ευμετάβλητων και ληστρικών αγορών. Δίνουν τη δυνατότητα μεγαλύτερης αυτάρκειας, ασφάλειας και επιτρέπουν την απόδραση από αναξιοπρεπείς αγοραίες – φιλάνθρωπες πρακτικές.

5. Η κοινόχρηστη χρήση ως διεθνές κίνημα

Θα τελειώσω σημειώνοντας ότι υπάρχει ένα διεθνές κίνημα που τώρα ανθίζει και θεωρεί την κοινόχρηστη χρήση ως ένα όραμα και ένα πλαίσιο για την αναδιάρθρωση της πολιτικής κουλτούρας και της καθημερινής ζωής. Αρκετό από αυτό βρίσκεται στην Ευρώπη –Ιταλία και Γερμανία είναι δυο χώρες με πολύ έντονο ενδιαφέρον για τα κοινά αγαθά– αλλά το κίνημα συσπειρώνει αρκετό κόσμο και στον παγκόσμιο νότο. Αυτό περιλαμβάνει και τα κινήματα των αυτοχθόνων, τους ακτήμονες αγρότες του Via Campesino, το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ και εκπροσώπους από τον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Στην Βολιβία ξαναγράφτηκε το σύνταγμα ώστε να δώσει στη Μητέρα Φύση σαφή νομικά δικαιώματα αντιπροσώπευσης στο δικαστήριο και ο πρόεδρος Έβο Μοράλες καλεί τα Ηνωμένα Έθνη να δημιουργήσουν μια συνθήκη με αντίστοιχο περιεχόμενο. Η Βραζιλία είναι το

πρώτο έθνος με «ελεύθερη κουλτούρα». Υπάρχει επίσης ένας αυξανόμενος αριθμός «διεθνικών φυλών» από ανθρώπους που συμμετέχουν στα κοινά και μοιράζονται την ίδια προσήλωση στη συμμετοχή, την ένταξη, τη δικαιοσύνη, την καινοτομία που ξεκινά από τη βάση και που εξίσου λογοδοτούν. Αυτές οι ομάδες περιλαμβάνουν:

- Το κίνημα Αλληλέγγυας Οικονομίας
- Το κίνημα Transition Town
- Ακτιβιστές εναλλακτικής παγκοσμιοποίησης
- Ακτιβιστές για το νερό
- Το κίνημα των ακτημόνων εργατών / Via Campesino
- Το ελεύθερο λογισμικό
- Τους χρήστες του Creative Commons
- Τους βικιπέδιανς
- Τις εκδόσεις ανοικτής πρόσβασης
- Το κίνημα των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων
- Τα κόμματα των πειρατών
- Το κίνημα Occupy

Σε καμία περίπτωση οι ομάδες αυτές δεν αποτελούν ένα συνεπές ενωμένο μέτωπο. Είναι υπερβολικά εκλεκτικές. Αλλά δείχνουν ένα μεγάλο βαθμό ενεργητικότητας και καινοτομίας και αρχίζουν να τα βρίσκουν μεταξύ τους. Αυτή η πρώιμη ομοσπονδία προσπαθειών δείχνει την αρχή ενός παγκόσμιου κινήματος, ενός χαλαρού οργανωμένου κινήματος των κινημάτων.

Πιστεύω ότι τα κοινά θα γίνουν το εστιακό πεδίο για όλη αυτήν την ενέργεια γιατί προσφέρουν αρκετά πλεονεκτήματα.

Πρώτον, η κοινόχρηστη χρήση ως μέθοδος δεν είναι κάτι το άκαμπτο, ούτε ολοκληρωτική ιδεολογία αλλά περισσότερο μια *κοσμοθεωρία και ευαισθησία* με οικουμενικό πνεύμα και ανάλυση. Είναι ανοικτή και προσβάσιμη σε διαφορετικές κουλτούρες και κοινωνίες.

Δεύτερον, η κοινόχρηστη χρήση έχει μια *σεβάσμιμη νόμιμη ιστορία* η οποία πηγάζει πίσω μέχρι τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και τη

Μάγκνα Κάρτα ενώ αποτελεί συνοδευτικό της Κάρτας του Φόρεστ. Η ιστορία αυτή αποτελεί πηγή εκπαίδευσης, αξιοπιστίας και μοντέλο για νομική καινοτομία στο σήμερα.

Τρίτον, τα κοινά αποτελούν ένα σοβαρό διανοητικό πλαίσιο και μια συζήτηση που μας επιτρέπει να κριτικάρουμε την κουλτούρα της αγοράς και να ισχυροποιήσουμε την συνεργασία και την κοινότητα.

Τέταρτον, τα κοινά περιλαμβάνουν ένα πλούσιο εύρος επιτυχημένων λειτουργικών μοντέλων για τον εφοδιασμό και την ενδυνάμωση όσων ανταγωνίζονται την Αγορά και το Κράτος.

Και τέλος, τα κοινά μας προσκαλούν να βγάλουμε όλη μας την φαντασία και την ανθρωπιά μας για να λύσουμε τα σημαντικά κοινωνικά προβλήματα, μας ζητάνε να είμαστε κάτι παραπάνω από καταναλωτές και ψηφοφόροι, να γίνουμε ενεργά συμμετέχοντες στην οικοδόμηση ενός νέου κόσμου.

Σε αυτό το γενικότερο ξεκαθάρισμα, η κοινόχρηστη χρήση προσφέρει έναν πολύ δυναμικό τρόπο να αναστοχαστούμε την διακυβέρνηση, τα οικονομικά και την πολιτική σε μια εποχή που η υπάρχουσα τάξη έχει εξουθενωθεί. Τα κοινά προσφέρουν έναν τρόπο να ανανεώσουμε τη δημοκρατική πρακτική σε μια εποχή όπου οι πολιτικοί θεσμοί είναι δυσλειτουργικοί, διεφθαρμένοι, αντιδρούν στην αλλαγή ή είναι και τα τρία μαζί. Τα κοινά διαμηνύουν ότι οι κοινωνίες μπορούν να μοχλεύσουν τη συνεργασία και τις δράσεις από τη βάση για την επίλυση των προβλημάτων, να καταδείξουν νέες εκδοχές διακυβέρνησης πέρα ή με δημιουργική συνεργασία με την αντιπροσωπευτική δημοκρατία.

Όταν η θεωρία χρειάζεται να συνδεθεί με την πρακτική γνωρίζουμε ότι κάτι δυνατό συμβαίνει. Σε μια στιγμή που οι παλιές δομές και αφηγήσεις απλά δεν δουλεύουν, τα κοινά μάς δίνουν έναν λόγο να ελπίζουμε. Και χρειαζόμαστε πάρα πολύ κάποια αξιόπιστα μονοπάτια για να πάμε μπροστά.

Ο **David Bollier** είναι συγγραφέας και ακτιβιστής και ασχολείται κυρίως με την κοινόχρηστη χρήση για πάνω από 10 χρόνια. Τα πιο

πρόσφατα έργα του είναι το «Governance» (με τον Burns H. Weston) και το «The Wealth of the Commons». Για επικοινωνία μαζί του μπορείτε να ανατρέξετε στο Bollier.org.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 11

Πέρα από το δίπολο αριστερά/δεξιά – Η βαθειά συγγένεια αναρχίας και φιλελευθερισμού

Γιώργος Ν. Πολίτης*

“Αυτό που λέτε, είναι αριστερό ή δεξιό;” πρόκειται για μια ερώτηση που μου απευθύνεται συχνά στις πολιτικές συζητήσεις. Αντίθετα με ό,τι θα νόμιζε κανείς, δεν προκύπτει από ενδιαφέρον, αλλά μάλλον από αδιαφορία. Αυτός που ρωτά δεν δίνει σημασία στο επιχείρημα που εκθέτει ο άλλος, παρά θέλει μια γρήγορη απάντηση στο ερώτημα αριστερά ή δεξιά, ώστε να κατατάξει άκοπα και απροβλημάτιστα τον ομιλητή στο “σωστό” στρατόπεδο. Με άλλα λόγια, ο ακροατής δεν ενδιαφέρεται εάν το επιχείρημα που αναπτύσσεται είναι λογικό, αλλά μόνο εάν εξυπηρετεί την προτιμώμενη πλευρά. Είναι, λοιπόν, τόσο αντικειμενικά καλό, να είσαι αριστερός ή δεξιός; Υπάρχει ηθικό πρόσημο στους όρους αριστερά ή δεξιά; Πόσο καθοριστική είναι η διάκριση μεταξύ αριστεράς και δεξιάς;

Αριστερά και Δεξιά

Οι όροι “αριστερά” και “δεξιά” εγκαινιάζονται με τη γαλλική Επανάσταση και τις θέσεις τις οποίες κατελάμβαναν οι εκπρόσωποι στα έδρανα της εθνοσυνέλευσης. Κατά τον 19ο αιώνα αριστερός θεωρείται αυτός που αποδέχεται ως θετικό γεγονός τη

γαλλική επανάσταση και δεξιός όποιος την αποτιμά αρνητικά[i]. Μετά τον Μαρξ, η διάκριση αριστεράς/δεξιάς απηχεί τη διαφοροποίηση μεταξύ της κοινωνικής και της ιδιωτικής κατοχής των μέσων παραγωγής. Βάσει αυτής της διάκρισης, ο καπιταλισμός είναι το σύστημα κοινωνικής οργάνωσης, στο οποίο τα μέσα παραγωγής ανήκουν σε ιδιώτες. Η θεωρία πίσω από αυτό το σύστημα είναι ο φιλελευθερισμός. Το σύστημα κοινωνικής οργάνωσης, στο οποίο τα μέσα παραγωγής ανήκουν στην κοινωνία, είναι ο σοσιαλισμός. Στην περίπτωση του σοσιαλισμού, το όνομα του συστήματος και της θεωρίας ταυτίζονται. Η διάκριση του Μαρξ εντοπίζει ως καθοριστικό, διακριτικό στοιχείο των συστημάτων κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης την κατοχή των μέσων παραγωγής, δηλαδή τον οικονομικό παράγοντα. Έτσι ο φιλελευθερισμός, ως “δεξιά” θεωρία θα είναι μετωπικά αντίπαλη τόσο της μαρξιστικής όσο και της αναρχικής θεωρίας, αφού αυτές είναι και οι δύο “αριστερές”. Ωστόσο, όπως θα δειχθεί στη συνέχεια, μία νεώτερη ανάγνωση αναδεικνύει μία φιλοσοφική, άρα και πιο ουσιαστική διάκριση.

Σύμφωνα με την ιστορική θεώρηση του Μαρξ η ανθρώπινη πορεία μέσα στο χρόνο είναι προδιαγεγεγραμμένη: πηγαίνει από τα δεξιά προς τα αριστερά. Άρα, λοιπόν, το αριστερό είναι εξ ορισμού προοδευτικό και καλό, ενώ το δεξιό είναι εξ ορισμού συντηρητικό και κακό. Επομένως, το μέτρο, βάσει του οποίου κρίνονται τα κοινωνικά γεγονότα, είναι αν και κατά πόσο αυτά βρίσκονται σε συνάφεια με μία προδιαγεγεγραμμένη αντίληψη της ανθρώπινης πορείας, το περίφημο “σχέδιο του Διαφωτισμού”, η οποία συνδέεται αρχικά με τον Χέγκελ και αποκτά σαφέστερο περιεχόμενο με τον Μαρξ. Η *Πτώση της Βαστίλλης*, που μετατρέπει τον υπήκοο σε πολίτη, και η κατάληψη των *Χειμερινών Ανακτόρων*, που φέρνει την εξουσία στα χέρια της κατώτερης τάξης, σηματοδοτούν αυτήν την πορεία. Οτιδήποτε επιταχύνει την ανθρώπινη προέλαση σε αυτήν την κατεύθυνση, εκλαμβάνεται ως επαναστατικό και αποκτά θετικό πρόσημο. Αντιθέτως, κάθε τι, που αντιτίθεται στις επιταγές αυτής της συγκεκριμένης ιστορικής προόδου, θεωρείται ότι πασχίζει να δεσμεύσει την κοινωνία σε αναχρονιστικές μορφές οργάνωσης. Γίνεται,

επομένως, αντιληπτό ως συντηρητικό ή αντιδραστικό μέσο και λαμβάνει υποχρεωτικά αρνητικό πρόσημο, αφού επιδιώκει ν' αντιστρέψει τη φορά του τροχού της ιστορίας. Αυτή η προσέγγιση επέτρεψε την ανέξοδη κατηγοριοποίηση των εννοιών προόδου και συντήρησης· αποτέλεσε δε το κυρίαρχο μεθοδολογικό εργαλείο των κοινωνικών επιστημών τον αιώνα που πέρασε.

Η θετικιστική ανάγνωση των κοινωνικών φαινομένων και η διατύπωση ιστορικών νόμων ανέδειξε την υπεροχή των οικονομικών και κοινωνικών επιστημών και υποβίβασε τη φιλοσοφική προσέγγιση σε δεύτερη μοίρα. Οι αφηρημένες υπερβατικές έννοιες της φιλοσοφίας κρίθηκαν ανεπαρκείς για την κατανόηση και ερμηνεία των φαινομένων της σύγχρονης κοινωνίας. Αυτό, που φαινόταν επαρκές, ήταν η μελέτη της οικονομίας. Αυτή η –κάποτε προωθημένη αντίληψη– καταρρίφθηκε πριν από 70 χρόνια, όταν ο Πόππερ εξαπέλυσε την αναντίρρητη επιστημολογική κριτική του. Σήμερα, είναι ξεκάθαρο, ότι το “να πάει η κοινωνία αριστερά”, δεν το επιβάλλουν οι ιστορικοί νόμοι, άρα όποιος συντάσσεται μαζί τους είναι λογικός και καλός και όποιος τους εναντιώνεται είναι παράλογος και ανήθικος. Είναι, βεβαίως, θεμιτό να θέλεις να πάει η κοινωνία αριστερά, αλλά δεν είναι πουθενά γραμμένο, ούτε αποδεικνύεται επιστημονικά ότι αυτός είναι ένας αδιάψευστος ιστορικός νόμος και ότι έτσι πρέπει να γίνει και θα γίνει. Δεν υπάρχουν ιστορικοί νόμοι, παρά μόνο η σύνθετη και μοναδική ανθρώπινη φύση που διαψεύδει κάθε απόπειρα θεμελίωσής τους. Κι αν αυτό το λέει ο Πόππερ, που είναι “δεξιός”, άρα απορριπτέος από όσους εξακολουθούν να βλέπουν τον κόσμο μέσα από παρωπίδες, το ίδιο ακριβώς λέει και ο “αριστερός” Καστοριάδης: υποστηρίζει μία αταξική σοσιαλιστική κοινωνία, αλλά αντιλαμβάνεται ότι η επιδίωξη του, αποτελεί πολιτική επιλογή και όχι μία επιστημονικά καθορισμένη αντικειμενική πραγματικότητα που πρέπει όλοι να αποδεχθούν. Κατηγορεί, λοιπόν, τον Μαρξ ακριβώς επειδή εκείνος διατείνεται ότι η κομμουνιστική κοινωνία θα πραγματοποιηθεί αναπότρεπτα, επειδή αυτό επιβάλλουν οι ιστορικοί νόμοι, δηλαδή η ίδια η φύση της ιστορίας. Κι αυτό, συνεχίζει ο Καστοριάδης, “νομίζει πως το ξέρει, γιατί νομίζει πως η σκέψη του είναι μια πιστή

αντανάκλαση του όντος της ιστορίας. Δεν λέει ο Μαρξ ότι, όποιοι κι αν ήταν οι “ιστορικοί νόμοι”, εγώ είμαι εναντίον του καπιταλισμού, κι ας ήξερα ότι θα υπάρχει πάντα· κι ότι ακόμα και σε τέτοια περίπτωση, θα ήμουν υπέρ του κομμουνισμού”[ii].

Επομένως η διάκριση αριστεράς/δεξιάς, πρόοδου/συντήρησης δεν είναι μια αντικειμενική διάκριση καλού και κακού, στην οποία μπορούμε όλοι να οδηγηθούμε με τη λογική και να κατηγοριοποιήσουμε και ταξινομήσουμε στη συνέχεια τα πάντα βάση αυτής. Είναι, λοιπόν, παντελώς επιπόλαιο η άποψη ενός ανθρώπου για την κατοχή των μέσων παραγωγής να καθορίζει εάν αυτός είναι καλός ή κακός. Είναι παντελώς αυταρχικό, άρα μη-αναρχικό να δέχεται κάποιος κάτι έως καλό ή κακό, μόνο και μόνο επειδή είναι αριστερό.

Όταν ένας αριστερός ακούει τη λέξη “νεοφιλελευθερισμός”, (που, ειρήσθω εν παρόδω δεν ταυτίζεται με τον φιλελευθερισμό, αλλά αποτελεί μία από τις πολλές οικονομικές εκδοχές του φιλελευθερισμού) ας μη φαντάζεται ως εμπνευστή του, έναν παχύσαρκο πλουτοκράτη, που καπνίζει πούρο και κυκλοφορεί με Ρωλς-Ρόυς. Πλάθοντας αυτή την εικόνα, πέφτει στην ίδια πλάνη στην οποία πέφτει ένας δεξιός, όταν ακούει τον όρο “αναρχία”, και φαντάζεται κουκουλοφόρους με μολότωφ. Το ότι ο νεοφιλελευθερισμός εξυπηρετεί τον χοντρό με το πούρο ή η αναρχία την κουκούλα και το στουπί, δεν σημαίνει ότι αυτός που εισηγήθηκε ή που υποστηρίζει τη μία ή την άλλη θεωρία, το έκανε για να εξυπηρετήσει τον χοντρό ή την κουκούλα αντίστοιχα.

Από την εποχή του Πλάτωνα έως σήμερα, οι μεγάλοι πολιτικοί φιλόσοφοι ανεξάρτητα από το ποια ήταν η τελική τους πρόταση, η αρχική ερώτηση στην οποία θέλησαν να απαντήσουν ήταν η ίδια. Δηλαδή, πως είναι καλύτερο να οργανωθεί η κοινωνία και η πολιτεία ώστε να οδηγηθούμε σε ευδαιμονία των ανθρώπων. Το εάν από οικονομικής πλευράς πήγαν «αριστερά» ή «δεξιά» ή εάν, για παράδειγμα, έβαλαν την ελευθερία μπροστά από την ασφάλεια ή το αντίθετο, δεν το έκαναν για λόγους συμφέροντος, ιδιοτροπίας, κακότητας ή καλοσύνης, αλλά επειδή έτσι θεωρούσαν ότι θα

πετύχουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Αυτός που δέχεται την ταξική κοινωνία, το κάνει επειδή πιστεύει ότι το καπιταλιστικό σύστημα έχει καλύτερα αποτελέσματα για τους περισσότερους, όχι γιατί ηδονίζεται από την ύπαρξη οικονομικής ανισότητας ή γιατί εξυπηρετείται από αυτήν. Κι όταν ο Μπακούνιν ζητάει από την εργατική τάξη να ανατρέψει το αστικό καθεστώς, δεν το κάνει επειδή θεωρεί τους αστούς παλιάνθρωπους, αλλά επειδή θεωρεί ότι αν ανατρέψει το σύστημα τους, αυτό που θα γεννηθεί, θα είναι καλύτερο για όλους.

Ελευθερία και Εξουσία

Αντίθετη από την κυρίαρχη οικονομοκεντρική τάση, ήταν η προσέγγιση του Όργουελ. Ο ίδιος, πολεμώντας ως εθελοντής στον ισπανικό εμφύλιο πόλεμο, έζησε τη διάσπαση του αντιφασιστικού μετώπου, όταν, το Μάιο του 1937, βρέθηκε αντιμέτωπος με την επίθεση που εξαπέλυσε το κομμουνιστικό κόμμα σε αναρχικούς και τροτσκιστές. Η εμπειρία του, τον βοήθησε να αντιληφθεί ότι το καθοριστικό στοιχείο, αυτό που πραγματικά διαχωρίζει τις κοινωνικές πλευρές, δεν αφορά σε απλές διχογνωμίες ως προς τη διαχείριση της οικονομίας. Το συμπέρασμά του σχηματίζεται στην πρόταση, “η αληθινή διάκριση δεν είναι μεταξύ συντηρητικών και επαναστατών, αλλά μεταξύ εξουσιαστικών και ελευθεριακών”[iii].

Πάνω, λοιπόν, από τη διάκριση σε κατέχοντες και μη-κατέχοντες, υψώνεται το τείχος που χωρίζει τους υπερασπιστές της ελευθερίας από εκείνους, που αντιτάσσουν την ανάγκη σιδηράς εξουσίας. Πέρα, από την κάθετη διάκριση αριστερά/δεξιά, επανάσταση/συντήρηση, υπάρχει μία πιο ουσιαστική διάκριση, η οποία τέμνει οριζόντια το πολιτικό φάσμα: αυτή, που σχηματίζεται από το φιλοσοφικό δίπολο ελευθερία/εξουσία. Ο προσανατολισμός προς την εξουσία δεν έχει συγκεκριμένο χρώμα. Όσο υπάρχει εξουσιαστική δεξιά, άλλο τόσο υπάρχει εξουσιαστική αριστερά. Γι’ αυτό και η πικρή διαπίστωση ότι οι μαύρες και κόκκινες δικτατορίες μοιάζουν απελπιστικά μεταξύ τους. Απεναντίας, τα στοιχεία, που ενώνουν τους υπερασπιστές της ελευθερίας, ανεξάρτητα από τη συμβατική τους τοποθέτηση στο

πολιτικό φάσμα, είναι πολύ περισσότερα από όσα τους χωρίζουν. Η αναρχική πολιτική φιλοσοφία έχει πολλά κοινά στοιχεία με το μαρξισμό σε οικονομικό επίπεδο. Ωστόσο, σε ηθικό και πολιτικό επίπεδο, δηλαδή στο πιο υψηλό επίπεδο, έχει θεμελιώδεις διαφωνίες με το μαρξισμό, ενώ αντιθέτως έχει πολύ περισσότερα κοινά με τον ηθικό και πολιτικό φιλελευθερισμό[iv].

Δύο στοιχεία φωτίζουν την ανεπάρκεια της οικονομικής διάκρισης. Το πρώτο παρέχεται από την ισπανική Επανάσταση του 1936. Σε αυτήν, οι δύο αντιμαχόμενες παρατάξεις του δημοκρατικού στρατοπέδου, αναρχικοί και κομμουνιστές, είχαν πολύ κοντινές, σχεδόν ταυτόσημες αντίληψεις για την κατοχή των μέσων παραγωγής, δηλαδή, την οικονομία. Η μελέτη όμως της πορείας της ισπανικής Επανάστασης, αποδεικνύει ότι οι δύο αυτές παρατάξεις δεν συνιστούν, απλώς, διαφορετικές εκδοχές και αποχρώσεις της ίδιας επαναστατικής προσέγγισης, παρ' ότι έχουν κοινές αναφορές. Η βαθύτερη ανάλυσή τους δείχνει ότι τα δύο συστήματα χωρίζει φιλοσοφικό χάσμα: το ένα προσβλέπει σε μια κοινωνία απόλυτης ελευθερίας με την πίστη ότι αυτή θα έχει ως αποτέλεσμα την ισότητα· το άλλο προσβλέπει σε μια κοινωνία καταναγκαστικής ισότητας με την πίστη, ότι αυτή θα φέρει την ελευθερία.

Η διαφωνία είναι πολύ πιο καθοριστική από την επιφανειακή συμφωνία σε επί μέρους οικονομικά θέματα. Τις δύο παρατάξεις δεν τις ενώνει η μερική συμφωνία σε οικονομικό επίπεδο, αντίθετα τις χωρίζει η πλήρης αντίθεση στο ηθικό και πολιτικό επίπεδο. Γι' αυτό και η αιματηρή σύγκρουση στο ισπανικό έδαφος αποτελεί αντανάκλαση της σύγκρουσης της *Πρώτης Διεθνούς*, μεταξύ Μαρξ και Μπακούνιν, η οποία οδήγησε στη ρήξη το 1872[v].

Ένα δεύτερο στοιχείο, που δείχνει γιατί η οικονομική ανάλυση δεν επαρκεί, αφορά στη σύγκριση μαρξισμού και νεοφιλελευθερισμού, δύο διαφορετικών, θεμελιωδώς αντιθετικών προσεγγίσεων που έχουν έναν κοινό παρονομαστή, είναι και οι δύο οικονομοκεντρικές.

Η κάθε μία υποστηρίζει ότι εάν ακολουθήσουμε τη δική της “σωστή” οικονομική προσέγγιση, όλα τα άλλα προβλήματα θα λυθούν. Οι μαρξιστές οικονομολόγοι λένε ότι εάν σε μια κοινωνία αλλάξει η οικονομική βάση, δηλαδή τα μέσα παραγωγής δεν ανήκουν πια στους πλούσιους ιδιώτες, αλλά περάσουν στα χέρια της κοινωνίας κι έχουμε μια σχεδιασμένη κλειστή οικονομία, επειδή αυτή η αλλαγή θα γίνει στο οικονομικό επίπεδο, που είναι το πιο ουσιαστικό, τότε εξ ανάγκης θα αλλάξει και το πολιτικό και ηθικό εποικοδόμημα. Θα οδηγηθούμε, δηλαδή, σε μία ιδανική, ευτυχισμένη κοινωνία ισότητας. Στον υπαρκτό σοσιαλισμό τα μέσα παραγωγής έφυγαν από τα χέρια των ιδιωτών, αλλά αυτό δεν οδήγησε στην ευτυχισμένη κοινωνία. Αν η μαρξιστική προφητεία ευσταθούσε, τότε το Τείχος του Βερολίνου θα έπεφτε από την άλλη μεριά.

Όσο για το νεοφιλελευθερισμό, αυτός δεν είναι παρά ένας μαρξισμός γυρισμένος από την ανάποδη. Οι νεοφιλελεύθεροι υποστηρίζουν ότι εάν απελευθερωθεί τελείως η αγορά και η οικονομία, τότε θα οδηγηθούμε άμεσα σε μια κοινωνία ελευθερίας και σεβασμού των ατομικών δικαιωμάτων. Αυτό, λοιπόν, έκαναν και στη Χιλή του Πινοσέτ: ιδιωτικοποίησαν, δηλαδή απελευθέρωσαν τα πάντα -μέχρι και τις πηγές του νερού και τα ρυάκια, με αποτέλεσμα να πεθαίνουν οι φτωχοί χωρικοί από τη δείψα και την πείνα. Έφερε, η ιδιωτικοποίηση των μέσων παραγωγής ένα αποτέλεσμα που να προσεγγίζει, έστω, το ιδανικό της ελευθερίας και τον σεβασμό των ατομικών δικαιωμάτων; Κάθε άλλο. Επομένως, και αυτή η αντίληψη, η σαφέστατα οικονομοκεντρική, απέτυχε παταγωδώς όπως και η προηγούμενη. Γιατί απέτυχαν και οι δύο; απέτυχαν για τον ίδιο ακριβώς λόγο, διότι η οικονομική ανάλυση δεν επαρκεί, για να ερμηνεύσει ούτε την ανθρώπινη συμπεριφορά ούτε τα κοινωνικά γεγονότα.

Η αναρχία και ο φιλελευθερισμός είναι πρωτίστως ηθικές θεωρίες. Ηθική θεωρία είναι κάθε φιλοσοφική θεωρία που διερευνά την έννοια του καλού και του κακού και ιεραρχεί, αναλόγως, έννοιες όπως είναι η ελευθερία, η ισότητα, η δικαιοσύνη κ.τ.λ. Ως ηθικές θεωρίες, τόσο η αναρχία όσο και ο

φιλελευθερισμός υποστηρίζουν ότι κάθε άνθρωπος μπορεί μόνος του, ελεύθερα, να κρίνει και να αποφασίζει για τις πράξεις του. Εδώ ακριβώς εντοπίζεται η σύγκλιση των θέσεων του Πруντόν και του Μπακούνιν, εμβληματικών μορφών της αναρχικής πλευράς, με αυτές του Λοκ και του Μιλλ, κορυφαίων εκφραστών της φιλελεύθερης παράδοσης. Θα μπορούσε να αναρωτηθεί κάποιος, αν υπάρχουν και ηθικές θεωρίες, που πρεσβεύουν κάτι διαφορετικό. Η απάντηση είναι ότι βεβαίως υπάρχουν. Πρόκειται για τις θεωρίες εκείνες που δεν δέχονται, ότι ο άνθρωπος μπορεί να “γνωρίσει” μόνος του, αλλά ότι χρειάζεται τη συνδρομή ειδικών μεσαζόντων, όπως είναι ο μάγος της φυλής, ο Πάπας, η επαναστατική πρωτοπορία των Ιακωβίνων ή των Μπολσεβίκων. Αντιλήψεις που διατείνονται, ότι ο άνθρωπος είναι στρατιώτης της ιστορίας και σκοπός της ζωής του είναι η εκπλήρωση ενός προκαθορισμένου ιστορικού σχεδίου, όπως προέτρεπαν ο Χέγκελ ή ο Μαρξ. Αντιλαμβάνεται κανείς το χάσμα που χωρίζει αυτές τις προσεγγίσεις από τις αναρχικές και τις φιλελεύθερες. Αυτές, λοιπόν, οι διαφορετικές ηθικές αφετηρίες διαχωρίζουν καταστατικά την αναρχία από τον μαρξισμό και τη συνδέουν στενά με το φιλελευθερισμό.

Από τις ηθικές θεωρήσεις αναρχίας και φιλελευθερισμού εκπηγάζουν αντίστοιχες πολιτικές θεωρήσεις. Αυτές διαφοροποιούνται σε πολλά, όπως είναι λόγου χάρη, ο ρόλος του ατόμου και της κοινωνίας, εν τούτοις, αυτές οι διαφορές μειονεκτούν σε σχέση με τη θεμελιώδη συμφωνία σε ηθικό επίπεδο. Στη συνέχεια από τις πολιτικές θεωρίες, που επιδιώκουν να εκφράσουν στο πολιτικό πεδίο τις ηθικές τους αφετηρίες, εκπηγάζουν με τη σειρά τους οι οικονομικές θεωρίες. Αυτές επιχειρούν τη διαχείριση της οικονομίας με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξυπηρετούνται οι πολιτικές και ηθικές τους αφετηρίες. Προφανώς, εδώ, αναρχία και μαρξισμός συμπορεύονται –έως ένα βαθμό, ενώ υπάρχουν μεγάλες διαφορές ανάμεσα στις αναρχικές και φιλελεύθερες προσεγγίσεις (όπως επίσης και ανάμεσα στις επί μέρους φιλελεύθερες προσεγγίσεις αλλά και ανάμεσα στις επί μέρους αναρχικές προσεγγίσεις), πρόκειται για τις γνωστές και ουσιαστικές διαφοροποιήσεις μεταξύ αριστεράς και δεξιάς.

Ωστόσο, όπως έγινε σαφές, η συμφωνία αναρχίας και μαρξισμού στο οικονομικό πεδίο είναι μερική και αφορά σε ένα επί μέρους θέμα. Αντίθετα, η διαφωνία του σε ηθικό και πολιτικό επίπεδο είναι θεμελιώδης και αφορά στο ουσιαστικότερο θέμα.

Διαπιστώσεις

Κανένα σύστημα δεν πρόκειται να αγκαλιάσει με στοργή, όσους κηρύσσουν τη διαφωνία εναντίον του, όμως το φιλελεύθερο σύστημα είναι πολύ πιο ανεκτικό από τα αυταρχικά εξουσιαστικά συστήματα. Ακριβώς επειδή οι αναρχικές και ελευθεριακές ιδέες συγγενεύουν στη ρίζα τους με τις φιλελεύθερες, επιβιώνουν καλύτερα σε ένα περιβάλλον «δεξιού» φιλελευθερισμού, παρά σε ένα περιβάλλον “αριστερού” εξουσιαστικού σοσιαλισμού. Στοχαστές όπως ο Τσόμσκυ ή ο Καστοριάδης υπήρξαν σφοδροί επικριτές αυτού που θεωρούσαν ως *φιλελεύθερη ολιγαρχία* της Δύσης. Επέλεξαν, όμως, να ζήσουν και να δράσουν σε αυτήν και όχι στην, δήθεν, εξισωτική Ανατολή. Κι αυτό, προφανώς, επειδή η διαφωνία τους με αυτήν ήταν πολύ βαθύτερη και η συμφωνία τους πολύ επιφανειακή.

Στον αναρχικό χώρο, διακινείται συχνά η αντίληψη ότι η αναρχία εκπηγάει από ένα ρεύμα σκέψης, το οποίο ηττήθηκε κατά την νεωτερικότητα. Η δική μου ανάγνωση είναι διαφορετική: αυτό που νικήθηκε τον περασμένο αιώνα δεν ήταν η αναρχία, αλλά ο ολοκληρωτισμός. Αφού, λοιπόν, η ανθρωπότητα κατάφερε να ξεφύγει από τα λεπίδια κάθε λογής αυτόκλητων σωτήρων, μπορούν σήμερα οι αναρχικοί να μπολιάσουν τον φιλελευθερισμό με τις δημιουργικές τους ιδέες. Ενεργώντας με αυτόν τον τρόπο εδραιώνουν την αμετακίνητη πίστη στην ανθρώπινη ελευθερία.

*Ο Γιώργος Ν. Πολίτης είναι λέκτορας κοινωνικής φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και συγγραφέας του βιβλίου, *Το δικαίωμα της πολιτικής ανυπακοής*, εκδ. Ψυχογιός, 2012.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[i] Γ. Θ. Μαυρογορδάτος, «Η γένεση της διάκρισης αριστεράς και δεξιάς», *Η γαλλική Επανάσταση και η Ευρώπη*, Πρακτικά Διεθνούς

Συμποσίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 1994, σελ. 165.

[ii] Κορνήλιου Καστοριάδη, *Το επαναστατικό πρόβλημα σήμερα*, Ψυλόν, Αθήνα, 2000, σσ. 40-41.

[iii] Η διατύπωση προέρχεται από επιστολή του Όργουελ προς τον φίλο του Μάλκολμ Μάγκκριτζ με ημερομηνία 4/12/1948, ημέρα που ο συγγραφέας ολοκλήρωσε τη δακτυλογράφηση του μυθιστορήματος 1984.

[iv] Εξ ου και ο μαρξιστής ιστορικός Χόμπσμπαουμ, κατηγορούσε τους αναρχικούς ότι βρίσκονται κοντύτερα στους φιλελεύθερους της Σχολής του Σικάγου, παρά στους ορθόδοξους μαρξιστές, βλ. Eric Hobsbawm, *Revolutionaries*, Weidenfeld & Nicolson, 1973, σελ. 105.

[v] Πρβλ. Γιώργου Ν. Πολίτη, *Ελευθερία και Εξουσία*, Αθήνα, 2010, σσ. 161-233.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 10

Το Ευρώ δεν έχει πρόβλημα, οι άνθρωποι έχουν

Vincent Navarro

Ο Vincent Navarro είναι καθηγητής Δημόσιας Πολιτικής στο Πανεπιστήμιο Johns Hopkins στις ΗΠΑ και στο Pompeu Fabra University στην Ισπανία.

Μία από τις φράσεις που συχνά γράφεται από οικονομικούς κύκλους στις Ηνωμένες Πολιτείες (και σε μικρότερο βαθμό στην Ευρώπη) είναι ότι «το ευρώ θα καταρρεύσει». Εκείνοι που επαναλαμβάνουν αυτή τη φράση ξανά και ξανά δεν φαίνεται να

ξέρουν πώς ιδρύθηκε το ευρώ, από ποιον και προς όφελος ποίου. Αν ήξεραν την ιστορία του ευρώ, θα είχαν παρατηρήσει ότι οι μεγάλες δυνάμεις πίσω από το ευρώ έχουν κάνει πολύ καλά τη δουλειά τους και συνεχίζουν να την κάνουν. Όσο συνεχίζουν να επωφελούνται από την ύπαρξη του ευρώ, το ευρώ θα συνεχίσει να υπάρχει.

Ας ξεκινήσουμε με την ιστορία του ευρώ και τον κύριο λόγο της δημιουργίας του. Μετά την κατάρρευση του Τείχους του Βερολίνου φάνηκε πως η Ανατολική και η Δυτική Γερμανία θα μπορούσαν να επανενωθούν και – όπως το δυτικογερμανικό καθεστώς ήθελε – να δημιουργηθεί για άλλη μια φορά η ενωμένη Γερμανία. Αυτή η πιθανότητα δεν χαροποιούσε τη δημοκρατική Ευρώπη. Δύο φορές τον 20ο αιώνα, η πλειοψηφία των ευρωπαϊκών χωρών έπρεπε να πάει σε πόλεμο για να σταματήσει τους επεκτατικούς στόχους μιας ενωμένης Γερμανίας. Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις δεν ήθελαν να δουν τη μεταναζιστική Γερμανία επανενωμένη. Ο Πρόεδρος της Γαλλίας Φρανσουά Μιτεράν είχε δηλώσει ειρωνικά ότι «αγαπώ τη Γερμανία τόσο πολύ, που προτιμώ να βλέπω δύο Γερμανίες αντί για μία».

Η μόνη εναλλακτική λύση που είδαν αυτές οι κυβερνήσεις ήταν να βεβαιωθούν ότι η ενωμένη Γερμανία δεν θα γίνει μια απομονωμένη χώρα σε σχέση με όλες τις άλλες. Η Γερμανία έπρεπε να ενσωματωθεί στην Ευρώπη. Έπρεπε να εξευρωπαϊστεί. Ο Μιτεράν σκέφτηκε ότι ένας τρόπος για να γίνει αυτό ήταν το γερμανικό νόμισμα, το μάρκο, να αντικατασταθεί από ένα νέο ευρωπαϊκό νόμισμα, το ευρώ. Αυτό θεωρήθηκε ότι θα αγκίστρωνε τη μεταναζιστική Γερμανία στη δημοκρατική Ευρώπη. Το γερμανικό καθεστώς, όμως, έθεσε όρους. Ο ένας ήταν να δημιουργηθεί μια οικονομική αρχή, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), που θα διαχειρίζεται το ευρώ και θα έχει ως μόνο στόχο να κρατήσει χαμηλά τον πληθωρισμό. Η ΕΚΤ έπρεπε να είναι κάτω από την ισχυρή επιρροή (δηλαδή υπό τον έλεγχο) της Γερμανικής Κεντρικής Τράπεζας, τη Bundesbank. Η άλλη προϋπόθεση ήταν να δημιουργηθεί το Σύμφωνο Σταθερότητας, το οποίο θα επιβάλει δημοσιονομική πειθαρχία στα κράτη μέλη της Ευρωζώνης. Τα

δημόσια ελλείμματα πρέπει να παραμένουν κάτω από το 3% του ΑΕΠ τους, ακόμη και σε περιόδους ύφεσης.

Για να καταλάβουμε γιατί οι άλλες χώρες δέχτηκαν αυτούς τους όρους, πρέπει πρώτα να καταλάβουμε ότι ο νεοφιλελευθερισμός (ο οποίος ξεκίνησε με τον Πρόεδρο Ρόναλντ Ρήγκαν στις ΗΠΑ και με την πρωθυπουργό Μάργκαρετ θάτσερ στο Ηνωμένο Βασίλειο) ήταν η κυρίαρχη ιδεολογία στις χώρες αυτές. Μια σημαντική θέση του εν λόγω νεοφιλελεύθερου δόγματος ήταν η μείωση του ρόλου των κρατών όσο το δυνατόν περισσότερο, η ενθάρρυνση της ιδιωτικής χρηματοδότησης και η εγκατάλειψη της εγχώριας ζήτησης ως τρόπος τόνωσης της οικονομίας. Από αυτή την άποψη, η κύρια κινητήρια δύναμη της οικονομίας έπρεπε να είναι η αύξηση των εξαγωγών. Αυτές είναι οι ρίζες του προβλήματος, όχι του ευρώ, το οποίο βρίσκεται σε καλή κατάσταση, αλλά της ευημερίας του πληθυσμού σε αυτές τις χώρες.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα Δεν είναι Κεντρική Τράπεζα

Αυτό που μια κεντρική τράπεζα κάνει είναι να τυπώνει χρήμα και, με αυτό το χρήμα, να αγοράζει κρατικά ομόλογα, φροντίζοντας τα επιτόκια των ομολόγων αυτών να παραμένουν σε λογικά επίπεδα και να μην γίνονται υπερβολικά. Η κεντρική τράπεζα προστατεύει τα κράτη από την κερδοσκοπία της χρηματοπιστωτικής αγοράς. Η ΕΚΤ, ωστόσο, δεν το κάνει αυτό. Το επιτόκιο του δημόσιου χρέους σε ορισμένες χώρες έχει εκτοξευθεί, επειδή η ΕΚΤ δεν έχει αγοράσει κάποιο ποσοστό από το χρέος τους για αρκετό καιρό. Η Ισπανία και η Ιταλία έχουν πλήρη επίγνωση αυτού του γεγονότος.

Αυτό που κάνει η ΕΚΤ, όμως, είναι να δανείζει πολλά χρήματα στις ιδιωτικές τράπεζες με πολύ χαμηλό επιτόκιο (κάτω του 1%), με τα οποία αγοράζουν κρατικά ομόλογα με πολύ υψηλά επιτόκια (6-7% στην Ιταλία και την Ισπανία). Πρόκειται για μια πολύ συμφέρουσα συναλλαγή γι' αυτές τις τράπεζες! Από τον περασμένο Δεκέμβριο, η ΕΚΤ έχει δανείσει πάνω από 1 τρις ευρώ σε ιδιωτικές τράπεζες, το ήμισυ των οποίων (500 δις ευρώ) στις ισπανικές και στις ιταλικές τράπεζες. Αυτή η μεταφορά δημόσιου

χρήματος (η ΕΚΤ είναι ένας δημόσιος φορέας) στον ιδιωτικό χρηματοπιστωτικό τομέα γίνεται με τη δικαιολογία η εν λόγω ενίσχυση είναι αναγκαία για να σώσει τις τράπεζες και, ως εκ τούτου, για να εξασφαλίσει πίστωση προς τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και τις χρεωμένες οικογένειες. Τέτοια πίστωση, εντούτοις, δεν υπήρξε. Και οι ιδιώτες και οι επιχειρήσεις εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες για να την αποκτήσουν.

Περιστασιακά, η ΕΚΤ αγοράζει κρατικά ομόλογα στις δευτερογενείς αγορές από τα κράτη που βρίσκονται σε δύσκολη θέση, αλλά τα αγοράζει μ' ένα σχεδόν μυστικό τρόπο, σε πολύ μικρές δόσεις και για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Οι χρηματοπιστωτικές αγορές έχουν επίγνωση αυτής της κατάστασης. Γι' αυτό τα υψηλά επιτόκια των δημόσιων ομολόγων μειώνονται προς στιγμή, όταν η ΕΚΤ αγοράζει ομόλογα, και στη συνέχεια αυξάνουν και πάλι, γεγονός που καθιστά πολύ δύσκολο για τα κράτη να τα υποστηρίξουν. Η ΕΚΤ θα πρέπει να ανακοινώσει ανοιχτά ότι δεν θα επιτρέψει το επιτόκιο των δημόσιων ομολόγων να ανέβει πάνω από ένα ορισμένο επίπεδο, καθιστώντας έτσι αδύνατο για τις χρηματοπιστωτικές αγορές να κερδοσκοπούν με αυτά. Αλλά η ΕΚΤ δεν το κάνει αυτό, αφήνοντας τα κράτη απροστάτευτα έναντι των χρηματοπιστωτικών αγορών.

Σε αυτήν την περίπτωση, η συμφωνία ότι η Ισπανία και η Ιταλία πρέπει να μειώσουν το δημόσιο έλλειμμά τους για να ανακτήσουν την εμπιστοσύνη των χρηματοπιστωτικών αγορών δεν είναι αξιόπιστη. Η Ισπανία έχει μειώσει το δημόσιο έλλειμμα και παρόλα αυτά το επιτόκιο των ισπανικών ομολόγων αυξάνεται διαρκώς, αποδεικνύοντας ότι είναι η ΕΚΤ, όχι οι χρηματοπιστωτικές αγορές, που καθορίζει το επιτόκιο.

Ποιος Ελέγχει το Ευρωπαϊκό Οικονομικό Σύστημα;

Θεωρητικά, η ΕΚΤ θα έπρεπε να είναι ο διαχειριστής του ευρώ. Αλλά αυτός που πραγματικά ελέγχει το ευρώ, καθώς και το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα, είναι η Bundesbank, η Γερμανική Κεντρική Τράπεζα. Έτσι φτιάχτηκε το ευρώ, όπως

αναφέρθηκε προηγουμένως.

Αλλά υπάρχει κι ένας άλλος λόγος για τον οποίο το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα ελέγχεται από την Bundesbank και τις γερμανικές τράπεζες. Η επιρροή (σχεδόν σε σημείο ελέγχου) ήταν αποτέλεσμα μιας σειράς αποφάσεων που ελήφθησαν από τη γερμανική κυβέρνηση, ειδικά από τη σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση Schröder (Πρόγραμμα 2010), και συνεχίστηκε με τις συντηρητικές κυβερνήσεις της Μέρκελ, οι οποίες έδωσαν έμφαση στον τομέα των εξαγωγών, ως κινητήρια δύναμη της οικονομίας της. Ο Όσκαρ Λαφονταίν, υπουργός Οικονομικών του Schröder, ήθελε να χρησιμοποιήσει την εγχώρια ζήτηση ως κινητήρια δύναμη της γερμανικής οικονομικής ανάκαμψης. Πρότεινε την αύξηση των μισθών και των δημοσίων δαπανών. Έχασε κι έφυγε από το σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, σχηματίζοντας ένα νέο κόμμα, Die Link/Η Αριστερά, και ο Σρέντερ (τώρα εργάζεται σε μια προσανατολισμένη προς τις εξαγωγές βιομηχανία) κέρδισε. Ως αποτέλεσμα της έμφασης στις εξαγωγές (η πλειοψηφία αυτών στην ευρωζώνη), οι γερμανικές τράπεζες πέτυχαν να συσσωρεύσουν ένα τεράστιο ποσό ευρώ. Αντί να χρησιμοποιηθούν αυτά τα ευρώ για να αυξηθούν οι μισθοί των γερμανών εργαζομένων (κάτι που θα τόνωνε όχι μόνο τη γερμανική οικονομία αλλά και το σύνολο της ευρωπαϊκής οικονομίας), οι γερμανικές τράπεζες έκαναν εξαγωγή ευρώ, επενδύοντας στην περιφέρεια της Ευρωζώνης. Οι επενδύσεις αυτές ήταν η αιτία της φούσκας των ακινήτων στην Ισπανία. Χωρίς γερμανικά χρήματα, οι ισπανικές τράπεζες δεν θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν αυτή τη φούσκα, η οποία βασίστηκε σε μια τεράστια κερδοσκοπία.

Πότε εμφανίστηκε η κρίση στην Ισπανία;

Όταν οι γερμανικές τράπεζες σταμάτησαν να δανείζουν την Ισπανία ως αποτέλεσμα του πανικού τους (οι ίδιες είχαν μολυνθεί με τοξικά χρηματοπιστωτικά προϊόντα από τις τράπεζες των ΗΠΑ), η φούσκα των ακινήτων κατέρρευσε, δημιουργώντας μια τρύπα στην ισπανική οικονομία που ισοδυναμεί με το 10% του ΑΕΠ της, όλα μέσα σε λίγους μήνες. Ήταν ένα οικονομικό τσουνάμι, μια πραγματική καταστροφή. Αμέσως, ο εθνικός δημόσιος

προϋπολογισμός πέρασε από πλεόνασμα σ' ένα τεράστιο έλλειμμα, εξαιτίας της κατάρρευσης των εσόδων. Αυτό δεν είχε καθόλου σχέση με αύξηση των δημόσιων δαπανών (η Ισπανία είχε τις χαμηλότερες δημόσιες δαπάνες κατά κεφαλή μέσα στην ΕΕ-15), αλλά με τη δραματική μείωση των εσόδων. Η έμφαση από την Τρόικα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και ΔΝΤ) στο γεγονός ότι η Ισπανία πρέπει να μειώσει ακόμη περισσότερο τις δημόσιες δαπάνες της είναι μεγάλο λάθος, διότι το δημόσιο έλλειμμα δεν έχει προκληθεί από την αύξηση των δαπανών (όπως αναφέρουν τα επιπόλαια σχόλια της καγκελαρίου Μέρκελ για «υπερβολή του ισπανικού δημόσιου τομέα»). Ένας λόγος επιπλέον, οι περικοπές αυτές προκαλούν μια τεράστια ύφεση.

Ποιος είναι ο σκοπός της οικονομικής βοήθειας;

Η επίσημη ρητορική λέει ότι οι οικονομικές αρχές της ευρωζώνης έχουν διαθέσει στην Ισπανία 100 δις ευρώ για να βοηθήσει τις τράπεζές της. Η πραγματικότητα, όμως, είναι πολύ διαφορετική. Οι ισπανικές τράπεζες και το ισπανικό κράτος είναι βαθιά χρεωμένο. Οφείλουν πολλά χρήματα σε ξένες τράπεζες, συμπεριλαμβανομένων των γερμανικών τραπεζών, που έχουν δανείσει σχεδόν 200 δις ευρώ στην Ισπανία. Αυτές οι τράπεζες θέλουν να πάρουν τα χρήματά τους πίσω. Γι' αυτό τα 100 δις ευρώ έχουν εγκριθεί από το γερμανικό κοινοβούλιο. Ο Peter Bofinger, οικονομικός σύμβουλος της γερμανικής κυβέρνησης, το έθεσε ξεκάθαρα: «Αυτή η βοήθεια δεν αφορά στις χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα (όπως η Ισπανία), αλλά στις δικές μας τράπεζες που κατέχουν μεγάλο μέρος του ιδιωτικού χρέους σε αυτές τις χώρες». (Chatterjee Pratar, «Διασώζοντας τη Γερμανία: Η ιστορία πίσω από το ευρωπαϊκό χρηματοοικονομικό κόστος» [28/05/42]). Δεν θα μπορούσε να ειπωθεί καλύτερα.

Αν οι ευρωπαϊκές αρχές ήθελαν να βοηθήσουν την Ισπανία, θα έπρεπε να δανείσουν τα χρήματα με πολύ χαμηλό επιτόκιο σε ισπανικούς κρατικούς πιστωτικούς οργανισμούς (όπως η ICO, Επίσημο Πιστωτικό Ινστιτούτο), επιλύοντας το τεράστιο πρόβλημα έλλειψης πίστωσης στην Ισπανία. Αυτή η εναλλακτική λύση,

φυσικά, δεν συζητήθηκε ποτέ.

Πού έγκειται το υποτιθέμενο πρόβλημα με το ευρώ;

Το γεγονός ότι η Ισπανία έχει ένα τεράστιο πρόβλημα ρευστότητας δεν σημαίνει ότι το ευρώ έχει πρόβλημα. Πολλές περιφερειακές κυβερνήσεις δεν μπορούν να πληρώσουν τους δημόσιους υπαλλήλους τους λόγω έλλειψης χρημάτων. Είναι γεγονός ότι οι τεράστιες διαφορές στη ρευστότητα εντός της ευρωζώνης είναι προς όφελος των γερμανικών τραπεζών. Σήμερα, υπάρχει ροή κεφαλαίου από την Ισπανία στη Γερμανία, ενισχύοντας τις γερμανικές τράπεζες και κάνοντας τα γερμανικά κρατικά ομόλογα πολύ ασφαλή. Το γεγονός ότι υπάρχει μια τεράστια κρίση με τεράστια ποσοστά ανεργίας στις χώρες της περιφέρειας δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι το ευρώ είναι σε κρίση. Θα ήταν σε κρίση μόνο αν αυτές οι περιφερειακές χώρες, όπως η Ισπανία, έβγαιναν από το ευρώ. Αυτό θα σήμαινε την κατάρρευση των γερμανικών τραπεζών και του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος. Αλλά αυτό δεν πρόκειται να συμβεί. Τα μέτρα που λαμβάνονται στην Ισπανία και σε άλλες περιφερειακές χώρες, με την υποστήριξη της τρόικας, από τις ισπανικές και άλλες κυβερνήσεις είναι αυτά που οι συντηρητικές δυνάμεις ονειρεύονταν πάντα: μείωση μισθών, κατάργηση κοινωνικής πρόνοιας, διάλυση κοινωνικού κράτους κ.ο.κ. Ισχυρίζονται ότι το κάνουν λόγω των οδηγιών από τις Βρυξέλλες, τη Φρανκφούρτη, ή το Βερολίνο. Μεταθέτουν τις ευθύνες στους ξένους παράγοντες, οι οποίοι υποτίθεται ότι τους αναγκάζουν να το κάνουν. Πρόκειται για αποποίηση των ευθυνών και ανάθεσή τους στον εξωτερικό παράγοντα. Το κυρίαρχο σλόγκαν είναι: «Δεν υπάρχει άλλη λύση!».

Όταν ο κ. Μάριο Ντράγκι, πρόεδρος της ΕΚΤ, καλεί τον κ. Μαριάνο Ραχόι, ισπανό πρόεδρο της πιο συντηρητικής κυβέρνησης στην Ε.Ε., που πλησιάζει στο Κόμμα του Τσαγιού των ΗΠΑ, του λέει ότι, προκειμένου να τον βοηθήσει, θα πρέπει να κάνει μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας (δηλαδή να διευκολύνει τους εργοδότες να απολύουν εργάτες). Είναι αρκετά ανοιχτός σε αυτό. Σε μια πρόσφατη συνέντευξη Τύπου (9 Αυγούστου 2012), ο κ.

Ντράγκι ήταν αρκετά σαφής. Η ΕΚΤ δεν θα αγοράζει ισπανικά ομόλογα δημοσίου, εκτός εάν η ισπανική κυβέρνηση πάρει σκληρά, αντιλαϊκά μέτρα, όπως η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας, η μείωση των συνταξιοδοτικών παροχών και η ιδιωτικοποίηση του κράτους πρόνοιας. Η κυβέρνηση Ραχόι ευχαρίστως θα ακολουθήσει αυτές τις οδηγίες. Έχει ήδη προβεί σε πολλές περικοπές και σχεδιάζει περικοπές 120 δις ευρώ μέσα στα επόμενα δύο χρόνια. Το ευρώ και το σύστημα της διακυβέρνησης λειτουργούν όμορφα γι' αυτούς που κυριαρχούν εντός της Ευρωζώνης σήμερα. Η ΕΚΤ δίνει εντολή στις κυβερνήσεις της νομισματικής ζώνης να διαλύσουν την κοινωνική Ευρώπη και αυτές το κάνουν. Είναι αυτό που ο καλός φίλος μου Jeff Faux, ένας από τους ιδρυτές του Ινστιτούτου Οικονομικής Πολιτικής στην Ουάσιγκτον, συνήθιζε να λέει «διεθνείς ταξικές συμμαχίες», αναφερόμενος στη συμμαχία μεταξύ των κυρίαρχων τάξεων σε όλο τον κόσμο. Αυτή η συμμαχία λειτουργεί σαφώς μέσα στην ευρωζώνη σήμερα. Λόγω αυτού του γεγονότος, το ευρώ θα συνεχίσει να υπάρχει για πολύ, πολύ καιρό.

<https://www.zcommunications.org/the-euro-is-not-in-trouble-the-people-are-by-vincent-navarro>

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 8

Ευρωπαϊκή Σύνοδος Κορυφής: Ιστορίες δημοσιονομικής ένωσης και οικονομικής μοιχείας

Jerome E. Roos

Ήταν πάντοτε ένας δύσκολος γάμος, γεννημένος από τα οικονομικά συμφέροντα και την πίεση της οικογένειας και λιγότερο από την αμοιβαία αγάπη. Επί 38 χρόνια οι σύντροφοι καβγάδιζαν για τα χρήματα – με την ηπειρωτική χώρα να κατηγορεί το νησιωτική ότι την απατά με τον θείο Σαμ και η νησιωτική να τιμωρεί την ηπειρωτική επειδή ανακατεύεται στις προσωπικές της υποθέσεις. Αλλά για πολλά χρόνια, οι δυο τους παρέμειναν μαζί για χάρη των παιδιών και για τις οικογενειακές επιχειρήσεις. Αυτό τώρα αλλάζει.

Την 9^η Δεκεμβρίου το πρωί, μια σημαντική σύνοδος κορυφής της ΕΕ – η τελευταία ευκαιρία, καθώς λεγόταν, του ευρώ να σωθεί από την κατάρρευση – κατέληξε σε ένα δραματικό διαζύγιο της Βρετανίας με την υπόλοιπη Ευρώπη. Όπως ο Michael White έγραψε[1] στην Guardian «Φαίνεται ότι αυτή είναι η μεγάλη στιγμή· η στιγμή που μια κυβέρνηση της Βρετανίας άσκησε το διάσημο βρετανικό βέτο σ' ένα σημαντικό ευρωπαϊκό ζήτημα και αποσύρεται στα όρια της ΕΕ, κλείνοντας έτσι 50 χρόνια μιας περισσότερο ή λιγότερο σταθερής πολιτικής».

Το διαζύγιο σηματοδοτεί μια ακόμη τεκτονική μετατόπιση στην ευρωπαϊκή ιστορία. Αλλά επίσης αποκαλύπτει πόσο τα οικονομικά συμφέροντα έχουν διαφθείρει τα μυαλά των ηγετών μας και χωλαίνουν τις σχέσεις τους. Οι εξωσυζυγικές σχέσεις των πολιτικών μας ελίτ με τις τράπεζες απειλούν τώρα την ίδια την επιβίωση της ευρωπαϊκής οικογένειας. Όλοι τους, φαίνεται, ότι προτιμούν να θυσιάσουν όχι μόνο την οικογενειακή επιχείρηση, αλλά και τα παιδιά τους. Καμιά θυσία δεν θεωρείται υπερβολική στο βωμό του χρήματος.

Όπως πάντα, τον μεγαλύτερο πόνο τον υποφέρουν σιωπηρά τα παιδιά: οι πολίτες που ποτέ δεν ερωτήθηκαν από τους ηγέτες τους. Οι παιδικές ψευδαισθήσεις για την αλληλεγγύη εντός της Ευρώπης έχουν διαλυθεί βίαια. Αλλά, σαν να θέλουν να παρακάμψουν το πιο κρίσιμο μέρος του δράματος, κανένας δεν μιλάει για τις απεχθείς εξωσυζυγικές σχέσεις που αποτελούν τη ρίζα του κακού. Η αλήθεια είναι ότι και η Βρετανία και η

Ευρώπη είχαν οικονομικές εξωσυζυγικές σχέσεις επί δεκαετίες.

Ας συστήσουμε τους εραστές: Φρανκφούρτη και La Défense ενάντια στο City

Αυτή δεν ήταν μια σύγκρουση ευρωπαϊκών και βρετανικών συμφερόντων, όπως αρέσει σε κοσμοπολίτες και βρετανούς ευρωσκεπτικιστές να την παρουσιάζουν. Πίσω από το πέπλο της ιδεολογίας κρύβονται ισχυρά συμφέροντα που υπαγορεύουν τις επιλογές των δυο μας αντικρουόμενων ελίτ. Όπως αναφέρει η Guardian[2], τις πρωινές ώρες ο Cameron ασκούσε το βέτο και στη συνέχεια η Γαλλία μπλόκαρε μια σειρά εγγυήσεων που ζητούσε η Βρετανία για την προστασία του City του Λονδίνου.

Πιο συγκεκριμένα, ο Cameron απαίτησε:

1. «Κάθε μεταβίβαση της εξουσίας από μια εθνική ρυθμιστική αρχή σε μια ευρωπαϊκή ρυθμιστική αρχή για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες να υπόκειται σε βέτο.»
2. «Η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών να παραμείνει στο Λονδίνο.»
3. «Οι τράπεζες πρέπει να έχουν υψηλότερη κεφαλαιακή απαίτηση.»
4. «Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να παραιτηθεί από τις προσπάθειές της να ελέγχει τις συναλλαγές σε ευρώ που πραγματοποιούνται στο εσωτερικό της ευρωζώνης.»

Ο Sarkozy απέρριψε τις απαιτήσεις του Cameron. Οι λόγοι είναι σχετικά απλοί:

1. Ο Sarkozy δεν θέλει οι βρετανικές τράπεζες να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα παρακάμπτοντας τον πανευρωπαϊκό φόρο επί των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών.
2. Θέλει την Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών να μεταφερθεί στο Παρίσι.
3. Γνωρίζει ότι οι γαλλικές τράπεζες είναι σε πολύ χειρότερη θέση[3] από τους βρετανούς ανταγωνιστές τους και θέλει οι συναλλαγές σε ευρώ που λαμβάνουν χώρα εντός της ευρωζώνης να δρομολογούνται μέσω της La Défense αντί για το City.

Εν κατακλείδι, πρόκειται για μάχη τραπεζών και σύγκρουση κεφαλαίων – δεν έχει καθόλου να κάνει με τα κοινά συμφέροντα της Ευρώπης ή της Βρετανίας. Αν η ευρωζώνη πρόκειται να διαλυθεί, πολλές γερμανικές και γαλλικές τράπεζες θα καταρρεύσουν, γι' αυτό οι γαλλο-γερμανοί πιέζουν για δημοσιονομική ένωση[4]. Μια τέτοια ένωση θα επέβαλε κανόνες ηπειρωτικού στυλ στο ελεύθερο από δεσμεύσεις City του Λονδίνου. Φοβούμενη την ανταγωνιστική της θέση απέναντι στη Νέα Υόρκη, η Βρετανία αντιτίθεται έντονα στη συμμετοχή.

Προς πώληση: Ένωση Λιτότητας με Offshore Τραπεζικό Παράδεισο

Είναι ξεκάθαρο ότι στο χωρισμό, Cameron και Merkozy τάσσονται με το μέρος των εραστών τους στην οικονομική βιομηχανία. Το αποτέλεσμα είναι, αντί για τη διάσωση του ευρώ και την επαναφορά μιας απαραίτητης σταθερότητας, το χειρότερο δυνατό. Η Γερμανία, ο αδιαμφισβήτητος πλέον ευρωπαίος ηγεμόνας, θα χρησιμοποιήσει αυτή τη δημοσιονομική ένωση για να εξασφαλίσει πλήρη εξόφληση για τις τράπεζές της, ενώ το Λονδίνο μπορεί ελεύθερα να παρουσιάζεται ως offshore τραπεζικός παράδεισος.

Ο Wolfgang Münchau σωστά επεσήμανε[5] ότι «αντίθετα με ό,τι έχει αναφερθεί, η κυρία Merkel δεν προτείνει δημοσιονομική ένωση[6]. Προτείνει ένα κλαμπ λιτότητας, ένα σύμφωνο σταθερότητας. Ο στόχος είναι να επιβάλει μακροχρόνια λιτότητα, με ισορροπημένους κανόνες για τους προϋπολογισμούς που θα είναι κατοχυρωμένοι από κάθε εθνικό σύνταγμα.» Ο Martin Wolf είναι επικριτικός και αποδεικνύει[7] γιατί η Merkel αντιλαμβάνεται λανθασμένα την κρίση ως δημοσιονομικό πρόβλημα και όχι ως διαρθρωτικό πρόβλημα.

Όπως πρόσφατα έγραψε ο νομπελίστας οικονομολόγος Joseph Stiglitz[8], πολλές χώρες της περιφέρειας ήταν δημοσιονομικά πιο υπεύθυνες από τη Γερμανία. «Στην Ισπανία, για παράδειγμα, το χρήμα διοχετευόταν στον ιδιωτικό τομέα από τις ιδιωτικές τράπεζες. Τέτοια παράλογη δραστηριότητα θα έπρεπε να αναγκάζει την κυβέρνηση να περικόψει τις δημόσιες επενδύσεις;» Θεσμοθετώντας «δημοσιονομική πειθαρχία», η δημοσιονομική

λιτότητα της Merkel κινδυνεύει να εγκλωβίσει την περιφέρεια σε μόνιμη ύφεση.

Αυτή η προσέγγιση θα αποδειχτεί διπλά καταστροφική. Εκτός από το γεγονός ότι θα καταδικάσει εκατομμύρια ευρωπαίους σε δεκαετίες φτώχειας, θα υπονομεύσει την προσπάθεια διάσωσης του ευρώ. Η δημοσιονομική σπατάλη δεν προκάλεσε αυτή την κρίση. Ήταν αποτέλεσμα δομικών ανισοτήτων[9] ανάμεσα σε έναν υψηλά παραγωγικό πυρήνα, που συνεχώς επωφελούνταν από μόνιμα υποτιμημένη ισοτιμία στις συναλλαγές, και μια στάσιμη περιφέρεια που υπέφερε από το ακριβώς αντίθετο. Οι προτάσεις της Merkel δεν ανταποκρίνονται σε αυτό.

Πώς οι τράπεζες, για μια ακόμη φορά, γλίτωσαν τη τιμωρία

Το χειρότερο είναι ότι τα σχέδιά της παραβλέπουν τελείως τη δεινή κατάσταση[10] των ευρωπαϊκών τραπεζών. Η πραγματική σπατάλη δεν ήταν ποτέ στις δημόσιες δαπάνες των περιφερειακών χωρών αλλά στον ιδιωτικό δανεισμό των κεντρικών τραπεζών. Με εκατοντάδες δισεκατομμύρια ευρώ σε υπερβάλλουσα ρευστότητα να παίζονται γύρω από το σύστημα, οι γαλλικές και γερμανικές τράπεζες αδηφάγα αγόραζαν ελληνικά, πορτογαλικά και ιταλικά ομόλογα και ωθούσαν φορτία ξένου κεφαλαίου στις ιρλανδικές και ισπανικές αγορές ακινήτων.

Το 2009, με τους επενδυτές να αποσύρουν τα χρήματά τους από τις μετοχές και τα ακίνητα, κατά την διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης, ο κυρίαρχος τομέας[11] των ομολόγων έγινε «ένα από τα κύρια μέσα κέρδους για τις μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες». Καθώς εκατομμύρια άνθρωποι έχασαν τις δουλειές και τα σπίτια τους, οι κορυφαίοι επενδυτές μπορούσαν εύκολα να κερδίσουν από 7.5 έως 15 εκατομμύρια δολάρια το χρόνο μόνο από τα μπόνους. Η ανώμαλη φύση του συστήματος ενθάρρυνε τους τραπεζίτες να υποτιμήσουν το ρίσκο και βύθισε την περιφέρεια ακόμη περισσότερο στο χρέος.

Αυτό είχε συνέπεια όχι μόνο μια υπερχρεωμένη περιφέρεια αλλά και μια σοβαρή αναμόχλευση[12] του τραπεζικού τομέα. Και σαν

αποτέλεσμα, ο διατραπεζικός δανεισμός έχει παγώσει, καθώς η θεσμική λειτουργία των τραπεζών θέτει τις μετοχές τραπεζών κάτω υπό μεγάλη πίεση. Την ημέρα της συνόδου κορυφής, ένα stress test αποκάλυψε ότι οι ευρωπαϊκές τράπεζες έχουν έλλειμμα 115 δις ευρώ[13]. Η Moody's απλά υποβάθμισε τρεις γαλλικές τράπεζες και κυκλοφορούν φήμες ότι η Γερμανία μπορεί να εθνικοποιήσει[14] τον γίγαντα Commerzbank.

Σε απάντηση, οι τράπεζες χρησιμοποιούν πολύπλοκα χρηματοπιστωτικά μέσα για την ενίσχυση του κεφαλαίου[15], αλλά – όπως η κακώς εννοούμενη Ένωση Λιτότητας της Merkel – αυτά τα λογιστικά κόλπα μόνο θα καθυστερήσουν την αναπόφευκτη μέρα της αναμέτρησης. Παρόλα αυτά, οι ηγέτες μας επιμένουν εξαιρετικά πεισματικά στα επικίνδυνα παιχνίδια που παίζουν. «Πάντα έλεγα ότι τα 17 κράτη της ευρωζώνης πρέπει να ξανακερδίσουν την αξιοπιστία τους», δήλωσε η Merkel[16]. «Και νομίζω ότι αυτό μπορεί να συμβεί με τις σημερινές αποφάσεις.»

Τα παιδιά δεν είναι καλά, Κυρία Merkel!

Αλλά τα παιδιά δεν είναι καλά και η οικογενειακή επιχείρηση είναι ετοιμόρροπη[17]. Εάν αυτό το επώδυνο διαζύγιο μας λείει κάτι, αυτό είναι ότι οι ηγέτες μας μοιράζονται το κρεβάτι τους με τα ισχυρά οικονομικά συμφέροντα και δεν μπορούμε πλέον να τους εμπιστευόμαστε την τύχη της Ηπείρου. Η εκπόρνευση των ευρωπαίων πολιτών στον τραπεζικό τομέα δεν είναι βιώσιμη λύση ούτε είναι ανθρώπινο να κάνεις κάτι τέτοιο από ηθική άποψη. Οι σωστοί Ευρωπαίοι πρέπει να αντισταθούν σθεναρά σε αυτή την καταστροφική δημοσιονομική ένωση.

Έτσι, κάθε φορά που σας λένε «δεν υπάρχει εναλλακτική λύση», μην τους πιστεύετε, είναι ψέμα. Όπως δήλωσε ένας αξιωματούχος της επίσημης Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας πρόσφατα στο Reuters[18], «το σημαντικό αυτή τη στιγμή δεν είναι να παρουσιάζουν οι πολιτικοί ότι θα μπορούσε να υπάρξει μια εναλλακτική λύση, γιατί στο μυαλό τους αυτή μπορεί να έχει μικρότερο κόστος από τις επιλογές που έχουν.» Η προσπάθεια να φυσικοποιούν και να αποπολιτικοποιούν αυτή την κρίση είναι ένα

ιδεολογικό προπέτασμα καπνού για να μας εγκλωβίσει σφιχτά σε μια κατάσταση οικονομικής πορνείας.

Γνωρίζουμε ότι υπάρχουν εναλλακτικές, επειδή τις έχουμε δει να λειτουργούν στην πράξη,. Όπως το περιοδικό TIME πρόσφατα επεσήμανε[19] «από την αρχή της ύπαρξής τους, οι μη-ιεραρχικές δομές φαίνεται να λειτουργούν». Στο βαθμό που δεν λειτουργούν για τα μεγάλα ιεραρχικά ιδρύματα – όπως ισχυρές επενδυτικές τράπεζες και αδιάφορες εθνικές κυβερνήσεις – αυτές οι ιεραρχίες πρέπει να διαλυθούν ή να αναδιαρθρωθούν από τα κάτω.

Πίσω στον πραγματικό κόσμο, η Αργεντινή ήδη έδειξε[20] ότι οι χρεωμένες χώρες μπορούν να αμφισβητήσουν τους ξένους πιστωτές και να ευημερήσουν, ενώ μικρά συνεργατικά πιστωτικά ιδρύματα έχουν ξεπεράσει την παγκόσμια οικονομική θύελλα πολύ καλύτερα από μεγάλες ιδιωτικές τράπεζες. Σε μια έκθεση του 2009, ο ΟΗΕ παρατηρούσε[21] ότι «κανένα συνεργατικό πιστωτικό ίδρυμα, οπουδήποτε στον κόσμο, δεν έχει λάβει κεφάλαια από κυβέρνηση σαν αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης και παρόλ' αυτά παραμένουν καλά κεφαλαιοποιημένα.»

Οπότε τα παιδιά δεν είναι καλά – αλλά *υπάρχει* εναλλακτική λύση. Είναι δική μας δουλειά να διαδώσουμε την αλήθεια και να οργανωθούμε. Μια άλλη Ευρώπη είναι εφικτή!

Παραπομπές:

[1]

<https://www.guardian.co.uk/politics/2011/dec/09/michael-white-blog-splendid-isolation>

[2]

<https://www.guardian.co.uk/business/2011/dec/09/uk-isolation-grows-eurozone-treaty>

[3]

<https://dailybail.com/home/pimcos-el-erian-drops-the-f-bomb-french-banks-are-down-to-1.html>

[4]

<https://roarmag.org/2011/12/italy-austerity-eurozone-eu-fiscal>

-union-crisis/

[5]

<https://www.ft.com/intl/cms/s/0/874af280-1cde-11e1-a134-00144feabdc0.html#axzz1ffVQ97mQ>

[6]

<https://www.ft.com/cms/s/0/1da18096-1cc1-11e1-8daf-00144feabdc0.html>

[7]

<https://www.ft.com/intl/cms/s/0/396ff020-1ffd-11e1-8662-00144feabdc0.html#axzz1ffVQ97mQ>

[8]

<https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/12/2011126102546181929.html>

[9]

<https://roarmag.org/2011/08/europe-in-crisis-part-vi-the-future-of-europe/>

[10]

<https://www.bloomberg.com/news/2011-12-08/eu-banks-must-raise-153b-of-extra-capital-eba.html>

[11]

<https://www.nytimes.com/2011/12/08/business/global/as-europes-bond-market-dries-up-traders-fear-for-jobs.html>

[12]

<https://www.bloomberg.com/news/2011-12-08/eu-banks-must-raise-153b-of-extra-capital-eba.html>

[13]

<https://www.ft.com/intl/cms/s/0/8de33032-21b9-11e1-8b93-00144feabdc0.html>

[14]

<https://www.spiegel.de/international/business/0,1518,801827,00.html#ref=nlint>

[15]

<https://dealbook.nytimes.com/2011/12/07/european-banks-shuffle-bonds-to-bolster-capital/>

[16]

<https://www.nytimes.com/2011/12/10/business/global/european-leaders-agree-on-fiscal-treaty.html>

[17]

<https://roarmag.org/2011/11/from-the-spiritual-crisis-of-humanity-to-the-endless-struggle/>

[18]

<https://www.reuters.com/article/2011/12/07/us-eurozone-cenbanks-contingency-idUSTRE7B60P220111207>

[19]

<https://www.time.com/time/nation/article/0,8599,2101802,00.html#ixzz1fxmsdrf0>

[20]

<https://roarmag.org/2011/06/bbc-plummer-greece-argentina-crisis-krugman/>

[21]

<https://www.un.org/esa/socdev/egms/docs/2009/cooperatives/Creatr.pdf>

O Jerome E. Roos είναι συγγραφέας, ακτιβιστής, ιδρυτής του ROAR Magazine. Γραμματέας του Spearhead Action Group, ερευνητής PhD πάνω στην ευρωπαϊκή κρίση χρέους στο European Univ. Institute.

Πηγή: Roarmag.org

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 4